

**Ụ'dúkó múké
Mátáyo
ní sǐí rǐ
Tã búkũ rǐ vé rǐ ã ùlũngára**

Mátáyo ri Yésũ vé 'bá áyúâyũ mụdrị drị ni ịrǐ rǐ pi vé ógúpị. Tã ã pá ãmbúgú ịri ní búkũ 'dǐri sǐzú rǐ, lè lúú Yáhúđị rǐ pi ní kǐnǐ, Yésũ ri 'bá 'bá paápi ni, (ịri Māsíyã) Múngú sō ùyō ni nǐ, ịpē Yésũ ri ímụ kọpi ní. Sē búkũ rǐ vé í'dóngára gá, Mátáyo ní rụ Yésũ é'bípịi vé rǐ sǐzú ãnǐ, búkũ rǐ agásǐ céré, i'da kǐnǐ, tã nẹbǐ rǐ pi ní ùlúú búkũ Múngú vé Ùndĩ Ụkụ rǐ ruzú rǐ agá rǐ, tã ni nga 'i fũú tị ni gé gí Yésũ ã rụ'bá gá.

Mátáyo ùlũ kpá 'bá ní tã Yésũ ní ímbá kǐnǐ, mǎlũngá Múngú vé rǐ ịri adri 'bá tã Múngú ní lèé rǐ 'dụ'bá nga'bá rǐ pi vé ni ãngũ rǐ pi agásǐ céré 'dǐri rá. Cápítã 5-7 agá, Yésũ ri mǎlũngá Múngú vé rǐ vé ífífí ùlúú. Cápítã 10 agá, ímbá tã mǎlũngá rǐ ní ímúzú 'i írészú mụzú vũ drịgé sǐ rǐ vé tã. Cápítã 13 agá, ímbá mǎlũngá rǐ vé tã nǎpí sǐ. Cápítã 18 agá, ímbá lẹtị 'bá ní adrízú mǎlũngá Múngú vé rǐ agá rǐ. Cápítã 24-25 agá, i'da lẹtị mǎlũngá Múngú vé rǐ ní ímúzú vũ drịgé nógó rǐ.

Búkũ 'dǐri ùlũ ú'dógú'dógú Yésũ vé adrízú rǐ. Búkũ rǐ vé í'dóngára gá, ùlũ Yésũ vé tịngára, ịrivé bǎtízímũ ã rụngára, ãzini tã ãdróko ní ịri ụ'bǐzú rǐ. Ùlũ kpá tị ịri ní sēé rǐ ã tã, tã ịri ní ímbá rǐ ã tã, ãzini tã ịri ní 'bá ídrízú Gǎlíláyã gá rǐ vé

tã. Búkũ rĩ agá, sīkí ěĉĩ Yēsũ ní ngazú Gālíláyã gá, ĩri ní cazú Yĕrúsálémã gá rĩ vé tã, āzini sīkí tã 'i ngaápi rụ' bá ni gé sĕbítĩ ỳdũ vé rĩ agá vũ drĩgé nōgó rĩ vé tã. Búkũ rĩ vé ỳdũ gé, sīkí Yēsũ vé gbāngará pĕtĩ alambaku sígé rĩ vé tã, āzini ĩrivé íngángará gōó ídri rú drāngará gálésĩ rĩ vé tã.

E' bípìì Yēsũ vé rĩ pi ã rụ
(*Lúkã 3:23-38*)

¹ E' bípìì Yēsũ Kúrísítō vé rĩ pi ã rụ 'dĩ, Yēsũ Kúrísítō ri úyú Dāwúđĩ vé ni, Dāwúđĩ ri úyú Ābūrámã vé ni.

² Ābūrámã tị Īsákã ri,
Īsákã tị Yōkóbũ ri,
Yōkóbũ tị Yúdã pi ẹdrípìì be,

³ Yúdã tị Pĕrĕzĩ pi Zĕrã be, kòpivé ẹndrĕpì
Tãmárã 'i,

Pĕrĕzĩ tị Ĕzĩrónã ri,
Ĕzĩrónã tị Rámã ri,

⁴ Rámã tị Āmĩnādábã ri,
Āmĩnādábã tị Nāsónã ri,
Nāsónã tị Sālĩmónĩ ri,

⁵ Sālĩmónĩ tị Bōójã ri,
Bōójã vé ẹndrĕpì Rábã 'i,
Bōójã tị Ōbédĕ ri,

Ōbédĕ vé ẹndrĕpì Rútã 'i,
Ōbédĕ tị Yĕsĕ ri,

⁶ Yĕsĕ tị 'bágú Dāwúđĩ ri, Dāwúđĩ tị Sōlōmónã ri, Sōlōmónã vé ẹndrĕpì ĩri ọtú ũkú Ụrìyã vé ni,

⁷ Sōlōmónã tị Rōbámã ri,
Rōbámã tị Ābìjã ri,

Ābījā tị Ásā ri,

⁸ Ásā tị Yōsīpátā ri,
Yōsīpátā tị Yōrámā ri,

Yōrámā tị Ūzīyā ri,
⁹ Ūzīyā tị Yōtómā ri,

Yōtómā tị Ākázā ri,
Ākázā tị Ījīkíyā ri,

¹⁰ Ījīkíyā tị Mānásē ri,
Mānásē tị Āmónā ri,

Āmónā tị Yōsíyā ri,

¹¹ Yōsíyā tị Yékóniyā pi édrípīi be lókí kōpi ní
ápázú mužú Bābēlónā gá rī gé.

¹² Kōpi ní ápázú mužú Bābēlónā gá 'dālé rī ā
vúdrī gé,

Yékóniyā tị Sālītīyélē ri,
Sālītīyélē tị Zērūbābēlā ri,

¹³ Zērūbābēlā tị Ābīyúdā ri,
Ābīyúdā tị Ēlīyākímā ri,

Ēlīyākímā tị Āzórā ri,
¹⁴ Āzórā tị Zādókā ri,

Zādókā tị Ākímū ri,
Ākímū tị Ēlīyúdā ri,

¹⁵ Ēlīyúdā tị Ēlēzārā ri,
Ēlēzārā tị Mātánā ri,

Mātánā tị Yōkóbū ri,
¹⁶ Yōkóbū tị Yōsépā Māriyā ágó ni ri, Māriyā ní

Yēsū ĩ ní zīi Kúrísitō ri tịzú.

¹⁷ Í'dózú Ābūrámā vúgá cazú Dāwúđi vúgá, ca
úyú mužrī drī ni sụ. Í'dózú Dāwúđi vúgá cazú
ĩ ní 'bá rī pi uruzú mužú Bābēlónā gá rī gé, ca
úyú mužrī drī ni sụ. Í'dózú ĩ ní 'bá rī pi uruzú

muzú Bābēlónā gá rĩ gé cazú Kúrísítō vúgá, ca úyú mụdrị drị ni sụ.

*Yēsū Kúrísítō vé ịngára
(Lúkā 2:1-7)*

18 Yēsū Kúrísítō* vé ịngára ĩri 'dini, Yōsépā ā'yī Māriyā Yēsū ẹndrẹpị ri jeé 'í ní ũkú rú. 'Bo kọpi ní drị ĩ úmúzu trụ kuyé rĩ gé, ịsụ Māriyā ri 'a be, 'a 'dĩri Māriyā ịsụ Índrị Uletere rĩ† vé ũkpō sī.

19 Yōsépā ní adrií 'bá tā be pịrị rĩ sī, lē tā 'dĩri áyú gúnyá agá drịnjá sēzú Māriyā ní ku, ũsụ 'í ẹsị agá 'dālé, 'í lē Māriyā ri gāá, 'bá āzi ā nị ku.

20 Yōsépā kā tā 'dĩri ũsụú 'dini, Úpí vé mālāyikā‡ ní 'i 'dazú ĩri ní urobí agá, 'yozú ĩri ní kīnī, “Yōsépā Dāwúđī§ ā mvá rĩ, lē mī ru ku,

* **1:18 1:18** *Yēsū Kúrísítō*: Rụ Yēsū 'dĩri vé íffí, Múngú ri 'bá paápi rĩ. Kúrísítō ri 'bá ĩ ní ũdu dāá drị ni gé, lüzú kīnī Múngú ĩpē ĩri adrií 'bāgú rú. Ēbérē tị sī Kúrísítō ri ĩ zị Māsiyā. 'Í lā Yūwānī 1:41. † **1:18 1:18** *Índrị Uletere rĩ*: Índrị Uletere rĩ Índrị Múngú vé ni. Búkū Múngú vé rĩ kīnī, Ẹtẹpị ri Múngú 'i, ĩrivé mvá Yēsū ri Múngú 'i, āzini Índrị Uletere rĩ Múngú 'i. Ẹtẹpị ri, Mvọpị ri, āzini Índrị Uletere rĩ, kọpi Múngú ālu. 'Í lā Yūwānī 1:1-18; Yūwānī 8:41-42; Ẹzị 5:3-4. ‡ **1:20 1:20** *Mālāyikā*: Mālāyikā rĩ pị índrị, kọpi ri adri Múngú be 'bụ gé 'dālé, kọpi rụ'ba ākó. Múngú ri sá āzi sī kọpi ĩpē ímụ vū drịgé nōó ú'dụkọ múké ívé rĩ ũlū 'bá rĩ pi ní. § **1:20 1:20** *Dāwúđī*: Múngú ĩpē Dāwúđī ri adrií 'bāgú Ísērélē rĩ pi vé ni, ẹzị kīnī, 'bāgú ú'dí ri ímụ ífū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngā rĩ rụ muzú 'dáni'dáni, 'bāgú rĩ Yēsū Kúrísítō 'i. 'Í lā Sāwụmā 132:11-12; Ẹzị 2:30. Tịkí Dāwúđī ri ịsụ ākūdē ílī rĩ ca élfū ālu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ịsụ tịkí drị Yēsū Kúrísítō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmüélē 16-30; 2 Sāmüélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

Í je Māriyā ri mí ní ũkú rú, 'a ĩri ní ịsụ 'dĩri, ịsụ Índrí Uletere rĩ vé ũkpõ sĩ.

²¹ ĩri ímụ mvá rĩ tĩ ágó, mi rú ni 'da Yésũ 'i, ã'diātāsīyā ĩri ímụ 'bá rĩ pi pa ívé ũnjĩkānyā agásĩ.”

²² Tā 'dĩri 'o 'i 'dĩni, átángá Úpí ní átá nẹbĩ* tị gé 'dāri ã nga rí 'i fũú tị ni gé bēnĩ.

²³ Átángá rĩ kīnĩ, “Ūkú kácáná rú ni ímụ 'a ịsụ, ĩri mvá ágó tị, kọpi ímụ rú ni 'da Ēmánũēlē 'i.” Ífífí ni Múngú ri 'bá be trụ.

²⁴ Yōsépā kā aruú ụ'dụ gélésĩ, 'dụ tā rĩ ngaá sũ Úpí vé mālāyíkā ní ẹzị 'í ní rĩ tịni, jị Māriyā ri muzú 'bẹtị 'í ní ũkú rú,

²⁵ 'bo kọpi úmúkí ĩ trụ kuyé cīngbá Māriyā ní mváná rĩ tīngará gá. Māriyā kā mváná rĩ tĩ, Yōsépā ní mváná rĩ ã rú 'dazú Yésũ 'i.

2

'Bá úmĩ be rĩ pi

¹ Tịkí Yésũ ri Bētēlémē gá, āngũ Yũdáyā vé rĩ agá, ịsụ ākūdē Ēródē ri 'bāgú* rú nĩ. Sā 'dāri gé, 'bá úmĩ be ni pi íngákí ụtụ ní ífūngará gálésíla, kọpi ícákí Yẹrụsālēmā gá, āngũ Yũdáyā vé rĩ agá.

* **1:22 1:22** *Nẹbĩ*: Múngú ri ívé tā átá nẹbĩ rĩ pi ní, kọpi kúru ĩrivé ụ'dụkọ rĩ ũlũ 'bá rĩ pi ní. **1:23 1:23** Ísáyā 7:14 * **2:1 2:1** *Bāgú Ēródē*: 'Bāgú 'dĩri vé rụ ĩ zị Ēródē Āmbúgú rĩ. Sā ĩ ní Yésũ ri tịzú rĩ gé, Ēródē Āmbúgú 'dĩri rụ āngũ rĩ nĩ. 'Í lā Mātáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. Ēródē Āmbúgú rĩ kā drāá, ĩrivé mvá Ēródē Ānītípā gō mālūngā rĩ rụ ń sā Yūwānĩ ní bātízīmū sēzú Yésũ nĩ rĩ gé. 'Í lā Mātáyo 14:1; Mārākō 6:14; Lúkā 3:1; Ẹzị 4:27. Vùdrị ni gé, 'bāgú āzi rụ ni Ēródē Āgĩrípā, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lā Ẹzị 12:1-23.

2 Kòpi ní zìzú kìnì, “Bá ì ní tì Yāhūdī rī pi vé 'bāgú rú rī íngāá? 'Bá ndrekí ìrivé línýā dīpi rī ùtù ní ìfūngará gá 'dālé, 'bá ímúkí ìri ìnjīngará gá.”

3 'Bāgú Ēródē kā tā 'dīri yì, sē ìri ní tā ùsūngará ambamba, sē kpá 'bá Yērúsālemā gá rī pi ní tā ùsūngará ambamba.

4 'Bāgú rī ní atala atala rī pi drìgé rī pi zìzú ímúzú 'bá tǎimbì ímbá' 'bá rī pi be 'í vúgá nǎlé, ìri ní kòpi zìzú kìnì, “Ì ímú Kúrísítō ri tì íngūgá?”

5 Kòpi ní újázú kìnì, “Ì ímú ìri tì Bētēlémē gá, āngū Yūdáyā vé rī agá, ā'diātāsīyā tā nēbì rī pi ní sīí rī ìri 'dínì,

6 “ ‘Mi kūrú Bētēlémē āngū Yūdáyā vé rī agá rī, mi kūrú tā be āmbúgú ni, ā'diātāsīyā ì ímú 'bá āngū rùpì ni tì mí agá, ìri ímú mávé 'bá Īsērélē vé rī pi úcé nì.’ ”

7 Kúru Ēródē ní 'bá úmī be 'dī'bée zìzú gārā gá, lē nī kòpi vúgá línýā rī ìfū dō pìrì ni sá ngōri gé.

8 Ìri ní kúru kòpi pēzú mužú Bētēlémē gá 'dāá, ìri ní 'yozú kòpi ní kìnì, ìmi mùkí mváná rī ndāá múké múké, ìmi ìsúkí dō ìri gí, koro ìmi ìjìkí tā ni lūú má ní, mâ mù rí kpá ìri ìnjī bēsīnì.

9 Kòpi ká tā 'bāgú rī ní 'yoó 'dīri yì, kòpi ní 'dezú mužú, línýā kòpi ní ndreé ùtù ní ìfūngará gá 'dāri ri dī mužú kòpi ẹndrẹtì gé sī drīdrī, línýā rī mù pá tuú vūrā mváná rī ní adrízú rī gé.

10 Kòpi ká línýā rī ndreé, āyīkō fù kòpi agaá rá.

¹¹ Kòpi kâ fí jó agá 'dǎlé, kòpi ndrekí mváná rĩ pi éndrèpì Mǎrìyǎ be, kòpi ní kũmũcí ùtĩzú vũgá, ĩri ĩnjĩzú. Kòpi ní kúru ĩvé sòndúkũ ã'bú vé rĩ pi ě tì ùzĩzú, kòpi í'dúkí dábũ, ngá ĩ ní zǎá ngũúpi ndrĩndrĩ ni, āzini mĩrẽ sěe mváná rĩ ní fěfě rú.

¹² Múngú ní átázú kòpi ní urobí agá kĩnĩ, kòpi ã újákí ĩ gōó vúlé Ĕródě vúgá 'dǎlé ku, kòpi ní gōzú 'dezú mužú ĩvé āngũ gé 'dǎlé létì āzi túngú ni gé sĩ.

Ápákí mužú Yēsũ be Ĕjěpétō gá

¹³ 'Bá úmĩ be 'dĩ'bée kâ 'deé mužú gí, Úpí vé mǎlǎyíkǎ ní ímúzú átázú Yōsépǎ ní urobí agá kĩnĩ, "Í nga, 'í 'du mváná rĩ pi éndrèpì be, mí ápá mužú Ĕjěpétō gá. Mí adri 'dǎlé, cĩngbá á lũ dō mí ní ú'dú mí ní ĩgōzú rĩ gí ká, ã'diātāsīyǎ Ĕródě lě létì ndǎá mváná rĩ 'dizú drǎzú 'dĩsĩ rá."

¹⁴ Yōsépǎ ní ěcĩ í'dózú, ĩri ní mváná rĩ pi jìzú éndrèpì be ĩnĩná sĩ mužú Ĕjěpétō gá 'dǎá.

¹⁵ Yōsépǎ adri 'dǎlé cĩngbá Ĕródě drǎ ĩri ĩsú 'dǎá. Kúru tā ọtú Úpí ní ẹzì nẹbĩ rĩ tì gé rĩ nga 'i fũú tì ni gé gí kĩnĩ, "Á zì mǎvé mvá ĩfũú Ĕjěpétō agásĩ āmvé."

¹⁶ Ĕródě kǎ nĩjĩ ámá 'yozú kĩnĩ 'bá úmĩ be rĩ pi ù'bǎkí 'í mị gí, ẹsì ni ve ùnjĩ ùnjĩ, ĩri ní tǎimbĩ sězú āngáráwá rĩ pi ní, kòpi ã mukí anji āgō ílĩ be ĩrĩ, dōku ílĩ be ca'bá ĩrĩ kuyé Bětělémě agá rĩ pi ú'dĩ, āzini anji Bětělémě gārǎ gá sĩ rĩ pi ú'dĩ ùdrǎá céré 'dĩsĩ rá, ã'diātāsīyǎ 'bá úmĩ be rĩ pi

ũlũkí ìri ní kìnĩ, ì ndrekí línýã rĩ, vùdrĩ ni 'du
nóni caá ílĩ ìrĩ.

17 Tã Múngú ní ẹziṣi nẹbĩ Yērēmíyã tì gé rĩ nga
'i fũú tì ni gé gí kìnĩ,

18 “’U'dúkọ ǎá vé ni íbì íkù Rámã gá 'dǎásĩ,
'bá rĩ pi rikí ngoó ìzǎngǎ ìzǎngǎ rú, rikí
lùlùlù gaá ’u'dúkọ be uru 'dǎá,

Rǎélẽ ri ngoó ívé anjiná rĩ pi sĩ, lẽ 'bá ǎzi ǎ ùmĩ
'ì ẹsì ku,

ǎ'diǎtǎsĩyǎ ì ní anjiná rĩ pi ú'dì ùdrǎá gí rĩ
sĩ.”

*Yōsépã pi Mǎriyã be újákí ì gōó vúlé Nǎzēretã
gá*

19 Èródẽ kǎ drǎá, Úpí vé mǎlǎyíkǎ ní ímùzú
átázú Yōsépã ní urobí agá Èjẹpétõ gá 'dǎlẽ,

20 kìnĩ, “’Í nga, 'í 'du mvǎnǎ rĩ pi ẹndrẹpì be,
'í 'de muṣú ǎngũ Ìsērélẽ vé rĩ gé, ǎ'diǎtǎsĩyǎ 'bá
lẽ'bá mvǎnǎ rĩ 'dì'bá rĩ pi ùdrǎkí gí.”

21 Kúru Yōsépã ní mvǎnǎ rĩ pi 'duzú ẹndrẹpì
be, kòpì ní ì újázú gōzú ǎngũ Ìsērélẽ vé rĩ gé
'dǎá.

22 Yōsépã kǎ yì kìnĩ ǎrǎkǎlǎwũ ru ǎngũ
Yũdáyǎ vé rĩ nĩ ẹtẹpì Èródẽ ǎ vũrǎ gá, gō 'oó ùrĩ
sĩ mungará 'dǎlẽ rĩ sĩ. Kúru ì ní lùzú Yōsépã ní
urobí agá kìnĩ, ǎ 'de muṣú ǎngũ Gǎlíláyǎ vé rĩ gé.

23 Kòpì ní 'dezú muṣú adrízú kũrú Nǎzēretã vé
rĩ agá, tǎ ọtù nẹbĩ rĩ pi ní átá 'bá 'bǎ paápi rĩ ǎ
tǎ sĩ rĩ nga 'i fũú tì ni gé gí kìnĩ, “’Í ímù ìri zì
Nǎzēretágú.”

3

Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ímú létì útú
(*Mārākō 1:1-8; Lúkã 3:1-18; Yūwánī 1:19-28*)

¹ Ílí 'dã'bée ã vùdrī gé, Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ímú rií tì sēē āngū ã'wí cínyáfã rú rī agá āngū Yūdáyã vé rī agá 'dãá.

² Kīnī, “Ími újákí ẹsì, ã'diātāsīyã mālūngã 'bū vé rī ícá ìnyinã gí.”

³ 'Bá nẹbī Ìsáyã ní tã ni átá rī, ìri adriipi 'dī.

“Ụ'dúkọ 'bá ãzi vé ni ri ọ'ụ āngū ã'wí cínyáfã rú rī agá 'dãá kīnī,

‘Ími údékí létì Úpí ní,
ìmi útúkí létì ìrivé rī ã adri pìrì.’ ”

⁴ Bōngó Yūwánī ní suú rī údékí kámīlō ã 'bí, gō ìri ní 'yīí 'í ụpìlẹ gá rī údékí lã'bú. Ìrivé ãnyāngã ìri ní rií nyaá rī, úmbí, āzini ọnyụ ásé agá 'dãá rī.

⁵ 'Bá kūrú Yẹrúsālémã vé rī agá rī pì, āngū Yūdáyã vé rī agá rī pì, āngū Yárídénī vé rī agá rī pì be céré 'dekí mụú Yūwánī vúgá 'dãá,

⁶ kọpì ùlūkí ìvé ùnjìkányã, Yūwánī ní kọpì ní bātízīmū* sēzú, ri bātízīmū rī sēē yīì āmbúgú dīpì dīdì Yárídénī agá.

3:3 3:3 Ìsáyã 40:3 * **3:6 3:6** *Bātízīmū*: Í ri 'bá rī pì ní bātízīmū sē lúzú kīnī, kọpì újákí ẹsì ìvé ùnjìkányã agásì gí, kọpì ẹ'yìkì Múngú ri gí.

7 Yūwánī kā ndree Fārúsī† rī pi Sādókē‡ rī pi be ri ímú kárakará 'í vúgá vūrã 'í ní rizú bātízīmū sēzú rī gé nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi adri'bée sū ĩnī tīnī 'dī'bée, ā'di ĩmgbē ĩmī mī ápázú Múngú vé jīkó úmvúlēsī ímúpi drīdrī 'dīlé rī gé sī nī?

8 Lē ĩmi 'okí tā lūúpi 'yozú kīnī, ĩmi újákí ẹsị ũnjīkānyā agásī gí ní áyu.

9 Lē ĩmi rikí ũsūú ĩmī ẹsị agá 'dālé 'yozú kīnī, 'Ābūrámā§ ri ĩmivé ẹtẹpi 'dīni' ku. Á 'yo ĩmi ní, Múngú ri ícọ írã nōri újá ízú úyú Ābūrámā vé ni pi rú rá.*

10 Múngú í'dú ũbólú peṭi ā úlá ugazú rī 'í drígé gí, peṭi 'a'bée ũ'a be múké ku rī pi ārěvú céré ĩ uga vūgá, ĩ kōpi 'du ú'bé ācí agá.

11 “Ma ri ĩmi ní bātízīmū sē yīī sī lūzú kīnī, ĩmi újákí ẹsị ũnjīkānyā agásī gí. 'Bo 'bá āzi ri ímú mâ vūdrī gé 'dīī'dī, ĩrivé āmbūgū ndē mávé rī

† **3:7 3:7 Fārúsī:** Fārúsī rī pi ngúlúmū Yāhūdī rī pi vé tāimbī Mósē vé rī ru'ba tītī rī pi. Kōpi 'duki índrī rī pi vé tā, āzini mālāyīkā rī pi vé tā 'bāá tā āmbúgú rú, kōpi ẹ'yīkí rá 'yozú kīnī, 'bá ũdrā'ba gí rī pi gō íngá ídri rú rá. 'Í lā Ẹzị 23:8. ‡ **3:7 3:7 Sádókē:** Sádókē rī pi ngúlúmū Yāhūdī rī pi vé tāimbī Mósē vé rī ru'ba tītī rī pi, 'bo kōpi ẹ'yīkí índrī rī pi vé tā kuyé, ẹ'yīkí mālāyīkā rī pi vé tā kuyé, āzini kōpi ẹ'yīkí kpá 'yozú kīnī, 'bá ũdrā'ba gí rī pi gō íngá ídri rú rá 'dīni kuyé. 'Í lā Ẹzị 23:8. § **3:9 3:9 Ābūrámā:** Múngú zị Ābūrámā ri kīnī, ā ku ívé 'bá 'bẹtī āsámvú gé rī pi, ā ku ívé āngū, ā 'de muṣi āngū āzi ú'dí ní gé. Ābūrámā ri ẹ'bīpī Yāhūdī rī pi vé rī, tīkí ĩri ílī élifū ālu mūdūrūlū ārō (1,800) gé, ịsụ tīkí drī Yẹsụ ri kuyé. 'Í lā Í'dóngará 12-25. * **3:9 3:9 Úyú Ābūrámā vé ni pi:** Múngú ri 'bá rī ā'yī adri pīrī tā ĩri ní 'oó pīrī rī sī, adri 'yozú kīnī ĩri ní adrií úyú Ābūrámā vé rī sī ku.

rá, má ícó ìrivé ngá pá gá 'dujú bã ku. Ìri ímù bātízĩmũ rĩ sē Índrì Uleterè rĩ sī, āzini ācì sī.

¹² Ìri kòbì ngá ù'bìzú ni be drìgè, ìri ímù ívé ànyá ù'bì àní. Ànyá rĩ vé fí,† ìri dā ìrá agá, 'bí ni, ìri zā ve ācì sī, ācì 'dĩri ícò drāá ku.”

Sēkí Yēsũ ní bātízĩmũ

(Mārākō 1:9-11; Lúkã 3:21-22)

¹³ Yēsũ ní íngázú ímúzú āngũ Gālíláyã vé rĩ gé 'dāásì, ìri ní ímúzú Yũwánĩ vùgá Yáridénĩ gé nōlé, lē Yũwánĩ ā sē 'í ní bātízĩmũ.

¹⁴ 'Bo Yũwánĩ lē kōdò gāã ìri ní bātízĩmũ sēgá sī. Yũwánĩ kīnĩ, “Mi té ícò má ní bātízĩmũ sē nĩ, ngá mí ní ímúzú má vùgá 'yozú kīnĩ mã sē mí ní bātízĩmũ rĩ ā'di?”

¹⁵ Yēsũ ní újázú ìri ní kīnĩ, “Lē tã rĩ ā 'du 'i ngaá sũ má ní 'yoó 'dĩri t̄n̄i, ā'diātāsīyã Múngú lē 'bã 'dukí tã rĩ pi ārēvú céré ngaá p̄r̄i sũ 'í ní lēé rĩ t̄n̄i.” Kúru Yũwánĩ ní ìri ní bātízĩmũ rĩ sēzú.

¹⁶ Yũwánĩ kã Yēsũ ní bātízĩmũ rĩ sēé, Yēsũ ní ìfűzú ȳi rĩ agásì āmvé. Koro sã 'dãri gé, 'bũ rĩ z̄i 'i kú mgbo, Índrì Múngú vé rĩ ní ísízú ímúzú sũ āmámũ t̄n̄i, úrízú ìri drìgè.

¹⁷ Kúru ù'dúkò ní íkúzú 'bũ gé 'dāásì 'yozú kīnĩ, “Mvã 'dĩri mávè ni, á lē ìri lēlē, ma ìri sī āyĩkō sī.”

4

Ādróko ù'bì Yēsũ ri

(Mārākō 1:12-13; Lúkã 4:1-13)

† **3:12 3:12** *Ànyá rĩ vé fí, āzini 'bí ni:* Ànyá rĩ vé fí, ìri 'bã Yēsũ Kúrisítò ri è'ȳi' bá gí rĩ pi, 'bí ni, ìri 'bã Yēsũ Kúrisítò ri è'ȳi' bá kuyé rĩ pi.

1 Kúru Índrí Uletere rĩ ní Yēsũ ri jizú mužú ásé agá āngũ ā'wí cínyáfā rú rĩ gé 'dāá, ādróko* ní ĩri ũ'bĩzú.

2 Yēsũ a'bi† 'i caá ũtũná pũkú su ĩnĩná pũkú su, nya ngá āzi kuyé, ẽbĩrĩ fũ ĩri káyĩ.

3 Ādróko ní ímúzá ĩri ũ'bĩzú, 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Mi dõ Mv́a Múngú vé ni, 'í 'yo írã anji 'dĩ'bée ní, kôpi ã újákí ĩ ufuú pánga rú.”

4 Yēsũ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “Sĩkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, “Bá ícõ adrií ídri rú 'yéná pánga sī ó'dũkũle ku, 'bá rĩ adri ídri rú ũ'dũkõ múké Múngú ní átá ífũú 'í tĩ gé sī rĩ sī.’ ”

5 Kúru Ādróko ní Yēsũ ri jizú mužú kũrú uletere Yẽrúsálémã vé rĩ gé 'dāá, ĩri ní Yēsũ ri jizú tuzú Jó Múngú vé rĩ‡ drĩgé ụrụ 'dāá,

6 ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Mi dõ Mv́a Múngú vé ni, 'í wa vũgá 'dāá, ã'diātāsīyã sīkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ,

“ 'Múngú ri ívé mālāyíkã rĩ pi ĩpẽ
ímú mĩ ĩzã ko rá,

kôpi mi ko ĩ drĩgé ụrụ 'dĩgé,

mĩ sī rĩ mĩ pá írã rú'báná gá ku.’ ”

* **4:1 4:1** *Ādróko*: Ādróko vé rú Sātánã 'i, ĩri āmbúgú índrí ũnjĩ rĩ pi drĩgé, gã tã Múngú vé ri 'dugá ngagá sī 'bũ gé 'dālẽ. Múngú ídrõ ādróko ri índrí ũnjĩ rĩ pi be 'bũ gé 'dāásĩ nĩ. 'Í lã I'dangará 12:7-9. † **4:2 4:2** *A'bi*: Sã āzi sī Yāhũdĩ rĩ pi ri ĩ a'bi, nyakí ínáyá ku, kôpi ri ẽsĩ 'bã rizú Múngú ri zizú. **4:4 4:4** *Dětõrõnõmẽ* 8:3 ‡ **4:5 4:5** *Jó Múngú vé rĩ*: Jó Múngú vé rĩ 'yéná ālukúta Yẽrúsálémã gá 'dāá. Atala rĩ pi 'yéná ri rõbõnjõ zã Jó rĩ agá 'dāá nĩ, sũ tãĩmbĩ Mõsẽ vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ. Múngú ri dĩ Vũrã Uleteretere rĩ gé, Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá. **4:6 4:6** *Sãwũmã* 91:11-12

7 Yēsũ ní újázú ìri ní kīnī, “Sīkí kpá Búkũ Múngú vé rī agá kīnī, ‘Lē mí ỳ’bī Úpí Múngú mívé rī ku.’ ”

8 Ādróko rī gō kpá ìri jī tųú írā āco ni drīgέ urugέgέ ‘dāá, ìri ní āngũ ‘bāgú rī pi ní ruų vũ drīgέ nōgó rī pi i’dazú Yēsũ ní céré, āzini kōpivé ngá ũnyī be vũ drīgέ nōgó rī pi i’dazú ìri ní.

9 Ìri ní ‘yozú Yēsũ ní kīnī, “Mí ũtī dō kũmũcì má ẹnḍreḗ gέ ma ìnjīzú rá, ma ngá vũ drīgέ rī pi ārěvú sē céré mí ní.”

10 Yēsũ ní ‘yozú ìri ní kīnī, “Sātánā, § ‘í de mi má gārā gá ‘dīísí rá! Ā’diātāsīyā sīkí Búkũ Múngú vé rī agá kīnī, ‘Lē mí ìnjī ‘yéná Úpí Múngú mívé rī áyu, mí nga ìri ní ẹzì.’ ”

11 Kúru Ādróko rī ní ìri kuzú, mālāyíkā rī pi ní ímųzú ìri ē ìzā kozú.

Yēsũ í’ dó ú’ dúkọ múké rī ũlũú

(Mārākō 1:14-15; Lúkā 4:14-15)

12 Yēsũ kā yī kīnī ‘bekí Yũwánī ri jó āngũ ũ’yīzú rī agá gí, ìri ní ‘i újázú gōzú āngũ Gālíláyā vé rī gέ ‘dāá ũzi.

13 Ìri ní fūzú Nāzērétā agásī, ‘dezú mužú adrízú Kāpārānāúmā gá, ìnyiná yī bālālā rī ā gārā gá, āngũ Jēbŭlúnā pi vé Nāfātālī be rī gέ,

14 tā nẹbī Īsáyā ní ọtú ‘yoó rī ā nga rí ‘i fūú tì ni gέ bēnī kīnī,

15 “Āngũ Jēbŭlúnā vé rī, āngũ Nāfātālī vé rī,

4:7 4:7 Dětōrōnómē 6:16 § 4:10 4:10 Sātánā: Sātánā ri ādróko, ìri āmbúgú índrì ũnjí rī pi drīgέ, gā tā Múngú vé rī ‘dugá ngagá sī, Múngú ídro ìri ‘bū gέ ‘dāásī. ‘Í lā l’dangará 12:7-9.

4:10 4:10 Dětōrōnómē 6:13

létì mụzú ãní yǐ bālālā rī gé rī, ãngũ yǐ
 ãmbúgú dǐpì dǐdǐ Yárídénì vé rī ã gārā gá
 rī,
 'bá adri'bá Yāhúdǐ rú ku ãngũ Gālíláyā vé rī
 agá rī pì,

16 ãzini 'bá adri'bá ìnìṅá agá rī pì
 ndrekí ùtúná ãngũ ìmgbērēepi uletere rī gí,
 'bá drā ru'bá ruru rī pì
 ndrekí ùtúná ãngũ ìmgbērēepi uletere rī gí.”

17 'Ídózú sâ 'dāri gé mụzú drǐdrǐ, Yēsũ í'dó ríí
 tì sēé mụzú kǐnǐ, “Lē ìmi újákí ẹ̀sì, ã'diātāsīyā
 mālūngā 'bũ vé rī ícá ìnyìṅá gí.”

*'Bá Yēsũ ní í'dó zǐ drǐdrǐ ìmụ 'ì pámvú ùbũ rī
 pì*

(Mārākō 1:16-20; Lúkā 5:1-11)

18 Yēsũ kā ríí ẹ̀cì yǐ bālālā Gālíláyā vé rī ã gārā
 gá sǐ, ndre 'bá ìrǐ, 'bá 'dǐ'bée ìrǐtrǐ ẹ̀drǐpì. 'Bá
 rī Sīmónā ì ní zǐ Pétēró pì ẹ̀drǐpì Ìndērēyā be,
 kòpì rì ìmbá 'be yǐ bālālā rī agá, ã'diātāsīyā kòpì
 'bá rì'bá ì'bì 'be'bá ìmbá sǐ ni pì.

19 Yēsũ ní 'yozú kòpì ní kǐnǐ, “Ìmi ìmụkí má
 pámvú ùbũ, ma sē ìmi ìmụ 'bá ísé ìjì má ní sũ
 ìmi ní ì'bì 'beé rī tìṅì.”

20 Koro kòpì ní ìvé ìmbá rī pì kuzú, kòpì ní
 'dezú mụzú Yēsũ vúgá sǐ.

21 Yēsũ kā 'ì útrú mụzú drǐdrǐ, ndre 'bá urukò
 ìrǐ, kòpì ìrǐtrǐ ẹ̀drǐpì, 'bá rī Yókóbũ pì Yūwánǐ
 be, kòpì anjì Zēbēdáyō vé ni. Kòpì úríkí kuú
 kúlúmgbá agá 'dǎá ì ẹ̀tẹ̀pì Zēbēdáyō be trú, kòpì

ri ìvé ímbá a'di. Yēsũ ní kòpì zìzú kīnī, “Ìmi ìmúkí má vùgá nǒó.”

²² Koro kòpì ní kùlúmgbà rī kuzú, ì étépì ri kuzú, kòpì ní 'dezú mužú Yēsũ vùgá sī.

Yēsũ ídrí 'bá drā be rī pi
(Lúkǎ 6:17-19)

²³ Yēsũ ri écì mužú āngũ Gālīláyǎ vé rī agásī, ri 'bá rī pi ímbá kòpìvé Jó Múngú ri Zìzú rī pi* agásī, ri ù'dùkò múké mālūngā vé rī ùlūú mužú, āzini ri 'bá drā be āndiāndí rī pi ídrí mužú 'bá rī pi āsámvú gé sī.

²⁴ Yēsũ vé tā ā kùbì kù mužú āngũ Sírīyǎ vé rī agásī céré. 'Bá rī pi ní 'bá drā be ūnjí ūnjí rī pi ìjìzú ìmúzú Ìri vùgá nǒlé, 'bá ri 'bá drī cì 'bá drā ũkpó ũkpó ni sī rī pi, 'bá ídrí ūnjí † ní fíí kòpì drīgé rī pi, 'bá drā ní nyíí kuú 'bélé'béle rī pi be, Yēsũ ídrí kòpì rá.

²⁵ 'Bá kárákará íngá 'bá āngũ Gālīláyǎ vé rī agá rī pi, kūrú Dēkápólīsī vé rī agá rī pi, Yēřúsálémā agá rī pi, āngũ Yūdáyǎ vé rī agá rī pi, āzini āngũ Yáridéní vé álésī rī agá rī pi ārēvú céré 'dekí mužú Yēsũ vùgá sī.

* **4:23 4:23** *Jó Múngú ri Zìzú rī:* Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú ri Zìzú rī pi kárákará kūrú rī pi agásī āndiāndí, kòpì ri ì úmú Búkú Múngú vé rī lǎ, āzini kòpì ri Múngú ri ìnjī Ụ'dù Sábātā vé rī gé.
† **4:24 4:24** *Ídrí ūnjí:* Ìri ándúru mālāyíkā Múngú vé rī pi vé āzi 'bù gé 'dāá, nǒ tǎmbì Múngú vé rī, Sātānā ri kòpìvé āmbúgú. Múngú ídró kòpì 'bù gé 'dāásī vùgá nǒó, kòpì gōkí ufuú ídrí ūnjí, kòpì ri 'bá rī pi ní ìzāngā sē vū drīgé nǒgó. 'Í lǎ l'dangará 12:7-9.

5

Yēsũ ímbá 'bá rĩ pi írã drĩgé
(Lúkã 6:20-23)

- ¹ Yēsũ kã 'bá bĩtrĩká rĩ pi ndreeé, ĩri ní 'dezú mužú írã drĩgé 'dãlé, ĩri ní úrízú vũgá. Īrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ímúzá ĩri vúgá nŕlé.
- ² Īri ní 'dózá kŕpi ímbázú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ,
- ³ “'Bá ẹsí 'bã'bée Múngú drĩgé rĩ pi, Múngú ri kŕpi ní tãkĩri sē rá,
ã'diãtãsiyã kŕpi fi mãlũngã 'bũ vé rĩ agá rá.
- ⁴ 'Bá ri'bá ngo'bá ĩzãngã ĩzãngã rú rĩ pi, kŕpi tãkĩri ĩsú rá,
ã'diãtãsiyã ĩ ímú kŕpi ẽ ẹsí ũmĩ rá.
- ⁵ 'Bá adri'bée tã be mãdã rĩ pi, kŕpi tãkĩri ĩsú rá,
ã'diãtãsiyã kŕpi ímú ngá Múngú ní ẹziĩ rĩ ĩsú vũ drĩgé nŕgó rá.
- ⁶ 'Bá ẹbĩrĩ be, ãzini úvã 'bã'bá tã pĩrĩ 'ozú rĩ pi,
kŕpi tãkĩri ĩsú rá,
ã'diãtãsiyã tã pĩrĩ kŕpi ní lēé rĩ, kŕpi ĩsú rá.
- ⁷ 'Bá ẹsí be múké rĩ pi, kŕpi tãkĩri ĩsú rá,
ã'diãtãsiyã Múngú ri ímú ẹsí múké 'bã kŕpi ní rá.
- ⁸ 'Bá ẹsí be ule rĩ pi, kŕpi tãkĩri ĩsú rá,
ã'diãtãsiyã kŕpi ímú Múngú ri ndre rá.
- ⁹ 'Bá tãkĩri ĩjĩ'bá 'bá rĩ pi ãsãmvú gé rĩ pi, kŕpi tãkĩri ĩsú rá,
ã'diãtãsiyã Múngú ri ímú kŕpi zĩ anjĩ ívé ni.
- ¹⁰ 'Bá ĩ ní ȳcũũ ĩzãngã nyaá tã pĩrĩ ã tã sĩ rĩ pi,
kŕpi tãkĩri ĩsú rá,
ã'diãtãsiyã mãlũngã 'bũ vé rĩ adri kŕpivé ni.

11 “Īmi 'bá ĩ ní rií u'daá, ĩ ní rií ọcụú ĩzāngā nyaá, āzini ĩ ní rií ũnjō ụlị ĩmi drịgέ má tã sī rī pi, ĩmi tākiri ísú rá.

12 Īmi únjíkí, ĩmi adrikí āyīkō sī, ā'diātāsīyā āndēma āmbúgú ĩmi ũfēzú rī, ĩri ĩmi tē 'bū gé 'dāá'dā. Nẹbī ọtú ĩmi sī drīdrī rī pi, ọcụkí nyo kọpi ĩzāngā nyaá sū ĩmi ní nyaá 'dīri tịni.

*'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi adrikí sū ẹ'yị tịni
āzini ụtụná tịni*

(Mārākō 9:50; Lúkā 14:34-35)

13 “Īmi adrikí sū ẹ'yị tịni vū drịgέ nōgó. 'Bo ẹ'yị rī vé sị asuúpi asuasú rī ícá dō ālákála gí, ĩ ícó gō ĩri údé, ā asu rí asuasú íngóni? Gō adrií múké ngá á'dízú āní ku, ĩ 'dụ dā vūgá, 'bá rī pi utu pá sī.”

14 “Īmi adrikí sū ụtụná rípi āngū ĩmgbērēpi vū drịgέ nōgó rī tịni. Kūrú ĩ ní sị ánga drịgέ rī, ĩri índré ku āngū ule gá.

15 'Bá āzi ícó lámā 'yūú ũdrí ụpị drī ni gé cí ku, ĩri lámā rī 'bā mísá drịgέ, ĩri āngū ĩmgbērē ku uletere 'bá rī pi ní jó agá 'dāá.

16 Lē kpá ĩmivé ācí ā dī dī 'bá rī pi ẹndrẹtị gé, kọpi ā ndrekí rí tã múké ĩmi ní 'oó rī, kọpi ẹ íngúkí rí ĩmi Ẹtẹpi 'bū gé rī āní.

Tāimbị Mósē vé rī

17 “Lē ĩmi rikí ụsụú 'yozú kínī má ímụ tāimbị Mósē vé rī fụú drāá 'díní ku, dōku má ímụ tā nẹbī rī pi ní sī rī fụú drāá 'díní ku, má ímụ ĩmi ní tã rī vé ífífí ũlúú.

18 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'díní, tã ā fí tāimbị rī vé ĩ ní sī rī ícó āvīí ālunáni ku, cīmgbá cazú 'bū pi

ní áfízú vū be rĩ gé, tã ĩ ní sǐi tãĩmbĩ rĩ agá rĩ pi
ãrěvú céré ímú ĩ nga rá.

19 'Bá tãĩmbĩ ĩ ní ndreé kuú mǎdǎńǎ rĩ ńǒopi,
gǒopi 'bá rĩ pi ímbápi tã ãlu ãlu 'dĩri 'duđupi
ngaápi rĩ, ĩ ímú ĩri ndre ku mǎdǎńǎńǎ mǎlũngǎ
'bũ vé rĩ gé 'dǎá, 'bo 'bá tã ĩ ní ẹziĩ rĩ 'duđupi
ngaápi rá rĩ, ĩ ímú ĩri 'du 'bã ãmbúgú mǎlũngǎ
'bũ vé rĩ gé 'dǎá.

20 Lě ĩmi 'duki tãĩmbĩ Múngú vé rĩ ngaá piri,
ã ndě Fǎrúsĩ rĩ pi ní rií 'duđú ngaá rĩ rá, ãzini ã
ndě 'bá tãĩmbĩ ímbá'bá rĩ pi ní rií 'duđú ngaá rĩ
rá. ĩmi 'okí dǒ 'dĩni ku, á sǒ ụyǒ, ĩmi ícókí fí
mǎlũngǎ 'bũ vé rĩ agá 'dǎá ku.

Yēsũ ímbá 'a vengára vé tã

21 “ĩmi yíkí rá, 'yokí 'bá ńńógǒsĩ 'dǎ'bée ní kǐnĩ,
'Lě mĩ 'dĩ 'bá ku, 'bá rĩ 'dĩ dǒ 'bá, ĩ ĩri ĩrĩńǎ rá.’

22 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ ẹ ẹsĩ ve dǒ ẹdrĩpi
ní, ĩ 'bá 'dĩri ĩrĩńǎ rá. 'Bá rĩ 'da dǒ ẹdrĩpi ri, átá
dǒ átángá ụńjĩ ĩri ní, ĩ 'bá 'dĩri jĩ 'bá tã lĩ 'bá rĩ
pi* ẹndrẹti gé. 'Bo 'bá rĩ 'yo dǒ, 'Mi azakaza rú!
ĩ 'bá 'dĩri 'du 'be ǎcí vezú ǎní ụđụ ǎkó rĩ† agá.

23 “Kúru mi dǒ ri fěfě jĩ sě Múngú ní vũrǎ

5:21 5:21 Wűngára 20:13; Dětǒrǒnómě 5:17 * 5:22 5:22 'Bá
tã lĩ'bá rĩ pi: Átálágú ǎmbúgú rĩ, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi,
drĩkoma rĩ pi, kǒpi ri ĩ úmú tã Yǎhúđĩ rĩ pi vé rĩ lĩ. † 5:22 5:22
ǎcí vezú ǎní ụđụ ǎkó rĩ: Múngú ri úmvúlěsĩ 'bá 'i ẹ'yĩ'bá ku rĩ pi
'du 'bé ǎcí 'dĩri agá. 'Í lǎ l'dangára 20:7-15.

rõbõñõ zāzú rĩ‡ gé 'dǎá, 'í mu dõ ígá mí ẹsị agá 'dǎá, mí 'o mí ẹdrịpị ri ùnjí,

24 'í ku fẹfẹ mí ní lẹé jị sě Múngú ní rĩ kú vūrā rõbõñõ zāzú rĩ gé 'dǎá, drịdrị ní, ìmi údékí ìmi ǎsámvú mí ẹdrịpị be rĩ ùgbále, kúru 'í gõ rí muú fẹfẹ mí ní lẹé sě Múngú ní rĩ sěé ndõ.

25 "'Bá ǎzi lẹ dõ mi tǒó, lẹ dõ mi jị jó ì ní tǎ lịzú rĩ agá, ìmi kádõ rií muú ìri be lẹtị gé 'dīgé, ìmi údékí ìmivé tǎ ìmi ǎsámvú gé ìri be rĩ mbělěná, 'í 'o dõ 'díní kuyé, 'bá mi tǒópi rĩ, ìri mi jị pá tu 'bá tǎ lịpị rĩ ẹndrẹtị gé, 'bá tǎ lịpị rĩ mi sě ùgalaku drịgé, ùgalaku rĩ mi jị 'be jó ǎngũ ù'yīzú rĩ agá.

26 Ádarú á 'yo ìmi ní 'díní, 'duki dõ mi 'beé jó ǎngũ ù'yīzú rĩ agá 'dǎá gí, mí ìfũ ǎmvé ku, mi ngá ì ní lị mí drịgé rĩ ùfẹ ùgbále ká, mi íbí ìfũ ǎmvé ndõ.

Yēsū ímbá ọwũ vé tǎ

27 "Ìmi yìkí rá tǎimbị rĩ kīnī, 'Lẹ mī 'bǎ ọwũ ku.'

28 'Bo á 'yo ìmi ní 'díní, 'bá rĩ ndre dõ ùkú muzú gbíìgbíí, 'bá 'dīri ẹsị agá 'dǎá 'bǎ ọwũ gí.

29 Mívé mì drị ẹndẹpị gé rĩ sě dõ mi fí ùnjìkǎnyǎ 'oó nī, lẹ mī ìnjé ìri 'beé 'dīisī ǎmvé. 'Í nje dõ ìgélé ǎzi mī rụ 'bá gá rĩ 'beé vūgá, ìri múké, ndě mí ní fizú mī rụ 'bá be ngị ǎcí vezú ǎní ùdụ ǎkó rĩ agá 'dǎá rĩ.

‡ **5:23 5:23** *Vūrā rõbõñõ zāzú rĩ:* Vūrā rõbõñõ zāzú ni anigé Jó Múngú vé rĩ ǎ bóró gá 'dǎá, átalágú rĩ ri rõbõñõ zǎ ǎní Múngú ní 'bá rĩ pi trüzú ìvé ùnjìkǎnyǎ agásī. Vūrā ẹjìngürü zāzú ni anigé Vūrā Uleteré rĩ gé Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá, átalágú rĩ ri ẹjìngürü zǎ ǎní Múngú ní ù 'bütịná sī, ǎzini ùndrẹná sī sǎ Múngú ri zizú rĩ gé. **5:27 5:27** Wụngará 20:14; Dětörönómě 5:18

³⁰ Mívé drí ęndępı sę dō mi fıı ũnjĩkãnyã 'oó nĩ, lę mí lı ĩri 'beé 'dĩsĩ rá. 'Í lı dō ĩgélé äzi mí rı' 'bá gá rĩ 'beé vũgá, ĩri múké, ũnjĩ ni mí ní fizú mí rı' 'bá be ngı äcí vezú äní ũđđũ äkó rĩ agá 'dãã rĩ.

*Ayngará ágó pi vé ũkú be rĩ
(Mátáyo 19:9; Mārākō 10:11-12; Lúkã 16:18)*

³¹ "Īmi yĩkĩ rá tãĩmbı Mósę vé rĩ kĩnĩ, "Bá rĩ dro dō ívé ũkú, lę ä sĩ kōkōbı sęé ũkú rĩ drıgę ĩri drozú äní.'

³² 'Bo á lę 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ dro dō ívé ũkú gı, 'dĩri lũ ũkú rĩ ní lęřı ęwũ 'bãzú ni. Ŭkú rĩ adri dō ágó äzi be ká, 'bá rĩ ĩbí ũkú rĩ dro ndō, 'bá ũkú 'dĩri jeępi rĩ, 'bã 'dĩri 'bã ęwũ 'bá äzi vé ũkú sĩ.

Yęsũ ĩmbá ũyō vé tã

³³ "Īmi yĩkĩ kpá rá 'yokĩ 'bá ĩnógósı rĩ pi ní kĩnĩ, 'Mí sō dō ũyō, lę mí nō ũyō mí ní sōó rĩ ku, ũyō mí ní sōó Úpı ęndřęřı gę rĩ, lę mí 'dų tã ni ngaंगा.

³⁴ 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dĩni, lę ĩmi sōkĩ ũyō ku. Lę ĩmi rikĩ 'bũ ä rı ęđı ũyō sōzú äní ku, ä'diätäsıyã 'bũ rĩ lúpá Múngú vé ni,

³⁵ dōku ĩmi rikĩ vũ ä rı ęđı ũyō sōzú äní ku, ä'diätäsıyã vũ rĩ Múngú vé ni, ĩri pá 'bã äní, dōku ĩmi rikĩ Yęřúsälémã ä rı ęđı ũyō sōzú äní ku, ä'diätäsıyã ĩri kũřú 'Bãgú ämbúgú rĩ vé ni.

³⁶ Lē mî ri mî drĭ éđĭ ũyō sōzú ānĭ ku, §
 ā'diātāsĭyā mĭ ícō mĭ drĭ'bí újá ícá imve dōku
 ĩni ku.

³⁷ Tā mĭ ní újá rĭ, ĩri dō ě, ā adri ě, dō kuyé,
 ā adri kuyé. Tā rĭ dō ũ'dū be túngú, tā 'đĭri íbí
 íngá ādróko vúgálésĭ.

'Bá rĭ 'o dō mi ũnjĭ, ā 'okĭ ĩri ũnjĭ ku
(Lúkã 6:29-30)

³⁸ “Īmi yĭkĭ rá ótú 'yokĭ kĭnĭ, “Bá āzi sō dō mĭ
 mĭ ọfųú, 'bá āzi ri kpá ĩri ě mĭ sō ọfų rá, 'bá āzi
 kpu dō mĭ sĭ, 'bá āzi ri kpá ĩri ě sĭ kpu rá.’

³⁹ 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dĭnĭ, 'bá rĭ 'o dō mi ũnjĭ, ā
 'okĭ ĩri ũnjĭ sĭ ĩri ní mĭ 'oó rĭ tĭnĭ ku. 'Bá rĭ sa
 dō mĭ gbángírĭ drĭ ẹndẹpĭ gé rĭ, lē mĭ újá kpá mĭ
 gbángírĭ drĭ ĩjĭ gé rĭ ā sa.

⁴⁰ 'Bá āzi lē dō mi jĭjĭ mųú 'bá tā lĭ' 'bá rĭ pi
 ẹndrẹtĭ gé, 'ĭ 'dų rĭ mĭvé bōngó ágá vé rĭ, lē mĭ
 sē kpá ĩri ní mĭvé bōngó akoó rĭkĭ rĭ ĩndĭ.

⁴¹ 'Bá āzi si dō mi ũkpō sĭ, kĭnĭ mĭ jĭ 'i máyĭlĭ
 ālu, lē mĭ jĭ ĩri caá máyĭlĭ* ĩrĭ.

⁴² 'Bá āzi zĭ dō ngá mĭ tĭ gé, lē mĭ sē ĩri ní ngá
 ĩri ní zĭjĭ rĭ, 'bá āzi lē dō ngá é'yĭ mĭ vúgá, lē mĭ
 uga ĩri ní ngá rĭ ku.

Lē mĭ lē ari'ba mĭvé rĭ pi lēlē
(Lúkã 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Īmi yĭkĭ ándúrú rá kĭnĭ, ‘Lē mĭ lē 'bá mĭ
 gārā gá rĭ lēlē, āzini lē mĭ ndre mĭvé ari'ba rĭ pi

§ **5:36 5:36** *Lē mĭ ri mĭ drĭ éđĭ ũyō sōzú ānĭ ku:* 'Bá ọrųko' 'bée vé
 mēre ágá, kọpi 'dųkĭ drĭ vé tā 'bāā āmbúgú ũyō sōzú ānĭ. **5:38**

5:38 Wŭngárá 21:24; Lẹvĭtĭkã 24:20; Dětōrōnómē 19:21 * **5:41**

5:41 *Máyĭlĭ:* 'Bá ri ícō ẹcĭ tu ca máyĭlĭ na sâ ālu ágá. **5:43 5:43**
 Lẹvĭtĭkã 19:18

ũnjí.'

⁴⁴ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'díní, lē ĩmi lēkí ari'ba ĩmivé rĩ pi lēlē, 'bá ĩmi 'o'bá ũnjí rĩ pi, lē ĩmi zíkí kòpi ní Múngú ri.

⁴⁵ ĩmi 'okí dō tā rĩ 'díní, ĩri lū 'yozú kíní ádarú ĩmi anji 'bá Ètèpì Múngú 'bũ gé rĩ vé ni. Múngú ri ùtù sē ka 'bá múké rĩ pi ní, āzini 'bá ũnjí rĩ pi ní ĩndĩ, āzini ĩri yǐgò sē 'dì 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi ní, āzini 'bá tā 'o'bá ũnjí rĩ pi ní ĩndĩ.

⁴⁶ 'Í ri dō 'yéǵá 'bá mi lē'bá rĩ pi lēé áyu, mi nyo ícò tā múké ìsù āní rá? 'Bá mǔfēngā umbe jezú rĩ u'du' 'bá rĩ pi† lēkí kpá 'bá ĩ lē'bá rĩ pi lēlē ĩndĩ.

⁴⁷ Mi dō 'yéǵá ri mōdó sē mí édrípì ní, tā múké mí ní ìsù 'a ní gé 'dǐgé rĩ ā'di? Pāgānō rĩ pi 'okí nyo tā sǔù 'dĩri tǐnì ku?

⁴⁸ Sâ céré sǐ, lē ĩmi 'okí tā pìrì, sǔ sâ céré sǐ ĩmi Ètèpì 'bũ gé rĩ ní tā 'oó pìrì rĩ tǐnì."

6

Yēsũ kǐnĩ ā sēkí ngá 'bá ngá ākó rĩ pi ní

¹ "Lē ĩmi ndrekí múké, ĩmi dō ri tā múké 'o, tā ĩmi ní 'oó rĩ, lē ĩmi ríkí 'oó 'bá rĩ pi èndrètì gé andrekelemgbe kòpi ā ndrekí rí 'yozú kíní, ĩmi ri tā múké 'o 'díní ku. ĩmi 'okí dō 'díní, ĩmi ícókí ngá ĩmi Ètèpì ní úmvúlésǐ lēé sēé ĩmi ní 'bũ gé 'dǎá rĩ ìsù ku.

† 5:46 5:46 'Bá mǔfēngā umbe jezú rĩ u'du' 'bá rĩ pi: 'Bá mǔfēngā umbe jezú rĩ u'du' 'bá rĩ pi, kòpi Yāhúdǐ ri' 'bá mǔfēngā umbe jezú rĩ u'du' 'bá 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ ní rĩ. Kòpi ri mǔfēngā rĩ u'du' āmbúgú 'bāgú rĩ ní 'yoó kòpi ā u'dukí rĩ ndē.

2 “Mi dō ri ngá sē 'bá ngá ãkó rĩ pi ní, lē mī ri tã ni áyú mužú 'bá rĩ pi ní sũ 'bá ĩ 'bã'bée kú tã be p̄r̄i ri 'bá ngá ĩ ní sēé 'bá ngá ãkó rĩ pi ní rĩ ã tã áyú 'bá Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásĩ, āzini lēt̄i dr̄igé s̄i, 'bá rĩ pi ē íngúkí rí ĩ āní rĩ pi t̄in̄i ku. Ádarú á lē lūú ĩmi ní 'd̄ini, ngá 'yēná k̄opi ní ĩsú rĩ, ĩri tã 'bá rĩ pi ní k̄opi íngúzú 'd̄ari.

3 'Bo mi dō ri ngá sē 'bá ngá ãkó rĩ pi ní, lē 'bá āzi ã n̄i ngá mí ní sēé rĩ vé tã ku.

4 Lē mī sē ngá rĩ k̄iri, 'bá āzi ã n̄i tã ni ku. Kúru mí Ęt̄ep̄i riipi tã ĩ ní 'oó k̄iri rĩ ndreepi rĩ, ĩri mi ũfē rá.

Múngú ri z̄ingára

5 “Īmi kádō rií Múngú ri z̄i, lē ĩmi adrikí sũ 'bá ĩ 'bã'bée kú tã be p̄r̄i rĩ pi t̄in̄i ku, k̄opi lēkí rií pá tuú ur̄u s̄i Múngú ri z̄i Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásĩ, āzini lēt̄i dr̄igé s̄i, 'bá rĩ pi ē íngúkí rí ĩ āní bēn̄i. Ádarú á lē lūú ĩmi ní 'd̄ini, Ngá 'yēná k̄opi ní ĩsú rĩ, ĩri tã 'bá rĩ pi ní k̄opi íngúzú 'd̄ari.

6 Mi dō ri Múngú ri z̄i, lē mī fi jó agá, mī ũp̄i k̄ēt̄i rĩ cí, 'í z̄i mí Ęt̄ep̄i ĩ ní r̄ú 'bá ni ndreé ku rĩ, kúru mí Ęt̄ep̄i riipi tã ĩ ní 'oó k̄iri rĩ vé tã n̄ipi céré rĩ, ĩri mi ũfē rá.

7 Īmi kádō rií Múngú ri z̄i, lē ĩmi rikí átángá íf̄if̄i ãkó ni pi ɛnd̄i z̄i mužú d̄i d̄i sũ 'bá Múngú ri n̄i 'bá kuyé rĩ pi t̄in̄i ku, k̄opi ũs̄úkí Múngú ri ícó ĩvé átángá ĩ ní átá kárákará 'd̄i'bée ȳi rá.

8 Lē ĩmi adrikí sũ k̄opi t̄in̄i ku, ā'diātās̄iyā tã ĩmi lēé z̄i rĩ, ĩmi Ęt̄ep̄i n̄i ínógos̄i ḡi.

9 “Īmi lēkí dō Múngú ri z̄i, ĩmi z̄ikí 'd̄ini,
“ “Bávé Ęt̄ep̄i 'bũ gé rĩ,

rú mívé rī ē ĩnjĩkĩ ĩnjĩnjĩ.

¹⁰ Lē mālũngā mívé rī ē ímú ĩyí,
lē ā ngakí tã mí ẹsị ní lēé rī

vũ drĩgé nōgó sũ 'bũ gé 'dĩlé rī tĩnjĩ.

¹¹ 'Í sē 'bá ní ǎnyǎngā ụ'dụ ǎndrũ rī gé.

¹² 'Í trũ 'bâ ũnjĩkǎnyǎ 'bá ní 'oó rī agásĩ rá,
sũ 'bá ní 'bá 'bâ 'o'bá ũnjĩ rī pi trũú rī tĩnjĩ.

¹³ Lē mí sē tã ũnjĩ ā ụ'bĩ 'bâ ku, lē mí pa 'bâ
ǎdróko drĩgé sĩ rá.*'

¹⁴ ǎ'diātāsīyǎ ĩmi trũkĩ dō 'bá ĩmi 'o'bá ũnjĩ rī pi
rá, ĩmi Ẹtẹpị 'bũ gé rī kpá ĩmi trũ rá.

¹⁵ 'Bo ĩmi trũkĩ dō 'bá ĩmi 'o'bá ũnjĩ rī pi ku, ĩmi
Ẹtẹpị 'bũ gé rī trũ kpá ĩmi ku.

Yẹsũ ímbá 'bá rī pi ínyá a'bingará vé tã sĩ

¹⁶ "Ími dō ri ĩmi a'bi ngá nyanya sĩ, lē ĩmi rikí
adrii ĩzǎngā sĩ sũ 'bá ĩ 'bǎ'bée kú tã be pịrị rī pi
tĩnjĩ ku, kọpi ri adri ku ĩzǎngā ĩzǎngā rú, 'bá rī
pi ā ndrekí rí 'yozú kínĩ ĩ ri ǎnyǎngā a'bi. Ádarú
á lē lũú ĩmi ní 'dínì, ngá 'yẹná kọpi ní ịsú rī, ĩri
tã 'bá rī pi ní kọpi íngúzú 'dǎri.

¹⁷ 'Bo mi dō ri mi a'bi ngá nyangára sĩ, lē mí
íngá mí drị'bí ínganga, mí ụjĩ mí ẹndrẹtị yĩ sĩ,

¹⁸ 'bá rī pi ā nĩkĩ rí 'yozú kínĩ mí ri mí a'bi ngá
nyangára sĩ 'dínì ku. 'Bo 'yẹná mí Ẹtẹpị riipi tã ĩ
ní ũzụzụ rī vé tã nịpi céré rī, ĩri mí ụfě rá.

ǎ'bú 'bũ gé 'dǎá rī vé tã
(Lúkǎ 12:33-34)

* **6:13 6:13** Búkũ Mātáyo vé ĩ ní sĩ Gịrịkị tị sĩ rī pi ụrụkọ agá,
sĩkí kpá, "mālũngā rī, ụkpō rī, ǎzini íngúngará rī ĩri mívé nì, ā
adri mụzú 'dání'dání rī rá. ǎmĩnǎ."

19 “Lě ĩmi rikí ã' bú 'bãá kuú ĩmi ní vũ drĭgé nōgó ku, vũ drĭgé nōgó, ĩjírĭkó ri ngá mbembe, ngá ri údrĭdrĭ, ũgú' bá ri ngá ũgũgũ.

20 Lě ĩmi 'bãkí ĩmi ní ngá múké rĭ pi kú 'bũ gé 'dãá, vũrã ĩjírĭkó ní ngá izazú ku, ngá ní údrĭzú ku, ũgú' bá ní ngá ũgũzú ku rĭ gé 'dãá.

21 Ā'diātāsĭyã mi mĭ êsĭ 'bã ku vũrã mí ní mívé ã' bú 'bãzú rĭ drĭgé.

(Lúkã 11:34-36)

22 “Mĭ ri lám bã rú' bá nōri vé ni. Mĭ mĭ dō múké, ĩri sē tã mĭ rú' bá gá rĭ pi céré adri múké.

23 Mĭ mĭ dō ũnjĭ, ĩri sē mĭ rú' bá ri céré adri ĩnĭná agá. Mĭ újá dō mi rĭi tã ĩnĭná vé ni 'oó, tã mívé rĭ gō adri ũnjĭkãnyãkãnyã.

(Lúkã 16:13)

24 “‘Bã ãlu ícó êzĭ ngaá 'bã ĩrĭ pi ní ku. Sã ãzi sĭ, ĩri ãzi rĭ gã sĭ, ĩri ãzi rĭ lĕlĕ, dōku ĩri êzĭ nga ãzi rĭ ní, ĩri ãzi rĭ idede. Mi dō ri êzĭ nga Múngu ní, lĕ mĭ 'bã êsĭ ãmbúgú mŭfĕngã drĭgé ku.

Lě ĩmi rikí ĩmi ũsũú drãá tã sĭ ku

(Lúkã 12:22-31)

25 “Kúru á lĕ 'yoó ĩmi ní 'dĭni, lĕ ĩmi rikí ĩmi ũsũú drãá rú' bá nōri vé tã sĭ ku. Ānyãngã vé tã, ngá mvuúm vŭ rĭ vé tã, ãzini bōngó sũúsu rĭ vé tã, ĩmi rikí ĩmi ũsũú drãá ãní ku. ĩmi kádō ũsũú, ídri vé tã ndĕ nyo ãnyãngã 'bã ní rĭi nyaá rĭ kuyé? Rú' bá 'bávĕ rĭ ndĕ nyo bōngó 'bã ní rĭi suú 'bã rú' bá gá rĭ kuyé?

26 ĩmi ndrekí drĭ ãrĭná unga' bá uringu 'dĭ' bée ká, kōpi 'ákĭ ómvŭ ku, dōku kōpi ĩkũnãkĭ ãnyãngã ku, dōku kōpi 'bãkĭ ãnyãngã ĩrá agá ku. ĩmi

Ētépì 'bũ gé rĩ ri kòpì ní ànyāngā sē nĩ. Múngú mĩlé gá 'dǎá, ĩmivé tǎ ndē ǎrĩńá rĩ pi vé rĩ rá, ĩri ngá ĩmi ní lěé rĩ sē ĩmi ní rá.

²⁷ ĩmi dō ri ĩmi ỳsũ drǎ tǎ sĩ sũ 'dĩri tĩnĩ, ĩmi nyo ícò adri ca lókí be ǎco rá?

²⁸ “Ngá ĩmi ní rizú ĩmi ỳsũzú drǎzú bōngó ǎ tǎ sĩ rĩ ǎ'di? ĩmi ndrekí drĩ pẹtì ǎ fũ ásé agá 'dĩ'bée ká. Kòpì ngakí ẹzì ku, dōku kòpì údékí bōngó ku.

²⁹ 'Bo á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bāgú Sōlōmónǎ ri ótú bōngó ỳnyĩ be ni suú, bōngó ĩri ní suú rĩ vé ỳnyĩ ndē fũ rĩ pi vé rĩ kuyé.

³⁰ Múngú ri dō pẹtì ǎ fũ zoópi ǎndrũ, drũ ĩri ỳnyú rá rĩ pi ǎ tǎ mba rá píri, Múngú ícò nyo ĩmi ní bōngó sée suú ku? Ẹ'ỳngárá ĩmivé rĩ mǎdǎńá.

³¹ Kúru lě ĩmi rikí ĩmi ỳsũú drǎá 'yozú kínĩ, “Bá ǎ'di nya?” dōku “Bá ǎ'di mvụ?” dōku “Bá ǎ'di su yǎ 'dĩni ku?”

³² Pǎgánō rĩ pi ri tǎ 'dĩ'bée 'o nĩ. ĩmi Ētépì 'bũ gé rĩ nĩ ngá ĩmi ní lěé rĩ pi ǎrěvú céré gí.

³³ Drĩdrĩ ni, lě ĩmi 'bākí ẹsì céré rizú mǎlũngǎ Múngú vé rĩ vé ẹzì ngazú, lě ĩmi 'okí tǎ pĩri, ngá ĩmi ní lěé rĩ pi, Múngú ri ícò sē ĩmi ní rá.

³⁴ Lě ĩmi rikí ĩmi ỳsũú drǎá tǎ drũ vé rĩ sĩ ku, tǎ drũ vé rĩ, ĩri 'i nga drũ. Ụ'dú ǎlu ǎlu ri ívé ỳzāngǎ be.

7

ǎ lĩkí 'bá ǎzi vé tǎ ỳnjí ku

(Lúkǎ 6:37-38, 41-42)

¹ “ǎ lĩkí 'bá ǎzi vé tǎ 'yozú kínĩ ĩri ỳnjí ku, Múngú ǎ lị rí mívé tǎ ỳnjí ku.

2 Ā'diātāsīyā ĩmi lĭkí dō 'bá ʊrukọ'bée vé tã 'yozú kĭnĭ kọpi ũnjí, Múngú ri kpá ĩmivé tã lĭ ũnjí, sŭ ĩmi ní kọpivé tã lĭ 'yoó kĭnĭ kọpi ũnjí rĭ tĭnĭ. Tã ĩmi ní 'oó 'bá ʊrukọ'bée ní rĭ, Múngú ri kpá 'o ĩmi ní sŭ ĩmi ní 'oó kọpi ní rĭ tĭnĭ.

3 “Mi ngá mādāṅá 'deépi mí ógúpĭ mĭ gé rĭ ndre rá pírí, 'bo ngá 'deépi mí mĭ gé usegúgú 'dĭri, 'í ndre ku āsĭ?

4 Mi ícó 'yo 'í lē ngá mādāṅá 'deépi mí ógúpĭ mĭ gé 'dĭri ĩpēé rá, 'bo mí ícó ngá usegúgú 'deépi mí mĭ gé 'dĭri ĩpēé ku āsĭ?

5 Mi 'bá mi 'bāápi kú tã be pĭrĭ 'dĭri, lē mĭ ĩpē ngá usegúgú 'deépi mí mĭ gé 'dĭri ũgbále, mĭ ndre rĭ āngŭ uletere, mí íbí rĭ ngá mādāṅá 'deépi mí ógúpĭ mĭ gé 'dĭri ĩpēé ndō.

6 “Ngá múké ĩ ní lēé sēé Múngú ní rĭ, ā sēkí 'bá adri'bée sŭ ũcógú tĭnĭ rĭ pi ní ku. Māyākā ógú'bá ógúōgŭ ājē be āmbúgú ĩ ní zĭ pālĭ rĭ pi,* ā sēkí 'bá adri'bée sŭ ĩgá tĭnĭ rĭ pi ní ku, ĩmi sēkí dō 'bá sŭ 'dĭ'bée tĭnĭ rĭ pi ní, kọpi utu ĩnĭ pá sĭ, kọpi gō ĩmi nya drĭ ni gé kpāá.

*'Í zĭ, 'í ndā, 'í ga kĕtĭ rĭ
(Lúkā 11:9-13)*

7 “Īmi zĭkí, ĩ sē ĩmi ní rá, ĩmi ndākí, ĩmi ĩsú rá, ĩmi gákí kĕtĭ rĭ, ĩ zĭ ĩmi ní rá.

8 'Bá rĭ zĭ dō ngá, ĩ sē ĩri ní rá. 'Bá rĭ ndā dō ngá, ĩri ĩsú rá. 'Bá rĭ ga dō kĕtĭ rĭ, ĩ zĭ ĩri ní rá.

* **7:6 7:6** Māyākā ógú'bá ógúōgŭ ājē be āmbúgú ĩ ní zĭ pālĭ rĭ pi: Pālĭ ĩndré sŭ ĩrā ógúpĭ ógúōgŭ ũnyĭ be ājē be āmbúgú rĭ tĭnĭ. Títíríkó ri kọpi údé nĭ ívé kókó'bō agá.

9 “Īmi āsámvú gé 'dīgé, mívé mváná zì dō pánɡa mí tì gé, mì nyo ícó ĩri ní írā sē áyu rá?

10 Dōku zì dō ĩ'bí, mì ícó ĩri ní ĩnī sē áyu rá?

11 Īmi 'bá adri'bée ũnjikānyā be 'dī'bée, ĩmi dō ícó ngá múké sē ĩmivé anjíná rī pi ní fēfē rú rá píri, kúru ĩmi Ètépì 'bū gé rī ícó nyo ngá múké sēē fēfē rú 'bá ngá zì'bá 'í vúɡá rī pi ní ku?

12 Lē ĩmi 'okí 'bá rī pi múké, sū ĩmi ní lēē 'bá rī pi ā 'okí ĩmi múké rī tīnī. Tāĩmbì Mósē vé rī, āzini tā nēbī rī pi ní sī rī vé ífífí adriipi 'dī.

Kĕtì mādānǎ rī

(Lúkǎ 13:24)

13 “Lē ĩmi fikí kĕtì mādānǎ rī agásī. Ā'diātāsīyā kĕtì ẹpì rī, āzini létì ẹpì rī, ĩri 'bá rī jì fi drāngará agá, 'bá kárakará pi fi mužú 'a ni gé sī nī.

14 'Bo kĕtì mādānǎ rī, āzini létì ure rī, 'bá rī mu ānī ídríngará ísú, 'bá kíníkiniǎ ni pi 'yéǎ fi ídri rī ísú nī.

Ī pētì rī nī áamá ĩrivé ũ'a sī

(Lúkǎ 6:43-45)

15 “Lē ĩmi adrikí mī be kowu nēbī ũnjó rú 'dī'bée sī. Kōpi ri ĩ 'bā adri sū kábīlō ídrikídri rī tīnī, 'bo ẹsì gélésī, kōpi índrékí sū ārākíla āngū ũndīipi kpélékpélé rī tīnī.

16 Mi kōpi nī áamá tā kōpi ní 'oó rī sī, sū mí ní pētì rī pi nī áamá ĩvé ũ'a sī rī tīnī. 'Bá rī pi nyo ícó ũ'a vinyo vé rī, dōku fīgī vé rī ũtī pētì ũcékúcé be rī sígé rá?

17 Pētì múké rī, ũ'a ni ri adri múké, 'bo pētì ũnjí rī, ũ'a ni ri adri ũnjí.

18 Peṭi múké rĩ ícọ 'aá ù'a be ùnjí ku, āzini peṭi ùnjí rĩ ícọ 'aá ù'a be múké ku.

19 Peṭi 'aápi múké ku rĩ, ĩ ĩri ga í'dé vūgá, ĩ 'du 'be ācí agá.

20 ĩ peṭi rĩ nĩ áamá ù'a ĩrivé rĩ sī, kúru ĩ 'bá ùnjó rú rĩ pi nĩ áamá tā kôpi ní 'oó rĩ sī.

*Yésũ gã 'bá ívé tã 'du'ba nga'ba ku rĩ pi sī
(Lúkã 13:26-27)*

21 "'Bá ri'ba ma zi'ba ti sī 'Úpí, Úpí,' 'dĩ'bée āsámví gé, urukọ'bée ícókí fíi mālūngā 'bũ vé rĩ agá ku, 'yéṅá 'bá ri'ba tā má Ẹtẹpi 'bũ gé rĩ ní lěé ã 'dukí ngaá rĩ 'du'ba nga'ba rá rĩ pi ícọ fi 'bũ gé 'dãá nĩ.

22 Ụ'dụ ĩ ní ímúzú tā lizú 'dãri sī, 'bá kárakará pi ma zi, 'Úpí, Úpí, 'bá ùlũkí nyo ụ'dụkọ múké rĩ mĩ rú sī kuyé? Āzini 'bá údrókí nyo índrí ùnjí rĩ pi mĩ rú sī kuyé? Āzini 'bá 'okí nyo tā āyāzú āyāyā ni ũkpō mívé rĩ sī kuyé?'

23 Kúru ma ímú 'yo kôpi ní, 'Á nĩ ĩmi kuyé. ĩmi 'bá tā 'o'ba ùnjí 'dĩ'bée, ĩmi dẹkí ĩmi 'dĩsĩ rá!'

*'Bá ĩrĩ jó sị'ba rĩ pi
(Lúkã 6:47-49)*

24 "'Bá tā mávé rĩ yiipi rá, āzini tā ni 'duṅpi ngaápi rá rĩ, adri sū 'bá úmĩ be, jó sīpi ndūú ni ã'bāápi ũkpó ũkpó írā sī rĩ tịni.

25 Yíígo 'dì āmbúgú, yíi ti jó rĩ ĩmũlũú, ũlí vi jó rĩ, 'bo jó rĩ arí kuyé, ã'diātāsīyā sị jó rĩ ũkpó ũkpó.

26 'Bá tā má ní ímbá rĩ yiipi ku, āzini tā ni 'duṅpi ngaápi ku rĩ, adri sū 'bá azakaza rú, jó sīpi cínýáfā agá rĩ tịni.

27 Yǐgǒ 'dì ãmbúgú, yǐ tǐ jó rĩ ãmũlũú, ũlí vǐ jó rĩ, jó rĩ árí rǔyũ vũgá.”

28 Yēsũ kã átángá rĩ átá deęé gí, 'bá bǐtríká rĩ pi ãyākí ãyãyã tã ĩri ní ímbá 'dĩri sĩ,

29 ã'diãtãsiyã Yēsũ ímbá tã rĩ ũkpõ be, ímbá tã rĩ sũ 'bá Mósẽ vé tãĩmbĩ ímbá'bá rĩ pi ní ímbá rĩ tĩnĩ kuyé.

8

Yēsũ ídrí ágó ũfú ní nyaá rĩ (Márakõ 1:40-45; Lúkã 5:12-16)

1 Yēsũ kã ísí irã drǐgé 'dãásĩ vũgá nõó, 'bá bǐtríká 'dekí mužú vǔdrĩ ni gé sĩ.

2 Ágó ãzi ũfú* ní nyaá ni ímũ kũmũcí ũtĩĩ Yēsũ ęndręti gé, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Úpí, mí ã'yĩ dõ rá, mí ídrí ma.”

3 Yēsũ ní 'ĩ drĩ suzú ágó rĩ ã rǔ'bá úlózú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Má ã'yĩ rá, lẽ mĩ rǔ'bá ã adri ule.” Koro ũfú rĩ ní deęú ágó rĩ ã rǔ'bá gá sĩ.

4 Kúru Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Lẽ mĩ lũ tã 'dĩri 'bá ãzi ní ku. 'Í mụ mi i'daá átálágú rĩ ęndręti gé, 'í 'yo ĩri ní mĩ rǔ'bá ícá múké gí. Kúru

* **8:2 8:2 Ũfú:** Tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ kĩnĩ, 'bá ũfú ní nyaá rĩ, ĩri ãzãvũ rú, ã'yĩkí ĩri adrií 'bá ĩsērélẽ vé rĩ pi ãsãmvú gé ku. Drã ũfú vé rĩ deę dõ rǔ'bá ni gé sĩ gí, lẽ ã mụ 'i i'daá átálágú rĩ ęndręti gé, átálágú rĩ ĩri ndre, ĩri 'yo drã rĩ deę rǔ'bá ni gé sĩ gí. 'Í lã Lęvĩtikã 14:1-32.

í jì fěfě sěe átálágú† rĩ ní, sũ tǎimbị Mósẽ‡ ní sěe rĩ tĩnị, 'bá rĩ pi ã nĩkí rí 'yozú kìnĩ mĩ rụ' 'bá ícá múké gí."

Yēsũ ídrí ũgalaku rĩ vé átí'bá
(*Lúkã 7:1-10; Yũwánĩ 4:43-54*)

⁵ Yēsũ kǎ fíí Kǎpārānāúmǎ gá 'dǎá, ũgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ§ ní ímúzú Yēsũ vúgá nōó, ĩri ní Yēsũ ri mǎzú drị ĩrĩ sĩ.

⁶ ĩri ní 'yozú kìnĩ, "Úpí, mǎvé átí' 'bá la kú gbóló drịgé, ícọ ẹcị tuú 'bǎ ku, ĩri ri ĩzāngǎ nya ambamba."

⁷ Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kìnĩ, "Ma mụ ĩri ídrí rá."

⁸ ũgalaku rĩ ní 'yozú kìnĩ, "Úpí, mǎ ícọ mi ã'yĩ mụú mǎvé āngá 'dǎá ku. Mí átá átángá rĩ nōgọ, mǎvé átí' 'bá rĩ ícọ ídrí rá.

⁹ ũgalaku ambugu ni pi anigé má drịlé gá, ma āmbúgú āngáráwá rĩ pi drịgé, kọpi tǎ yị má tị gé. Ma ícọ 'yo ālu ni ní, "Í mụ,' ĩri ícọ mụ rá. Ma ícọ 'yo āzini ní, 'Mí ímụ,' ĩri ímụ rá, Ma ícọ 'yo mǎvé átí' 'bá ní, "Í 'dụ tǎ 'dĩri ngáá,' ĩri tǎ rĩ 'dụ nga rá."

† **8:4 8:4** *Átálágú:* 'Bá ĩsērélē vé rĩ pi āsámví gé, 'yéná átálágú ri rọbọñọ zǎ Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá nĩ. Atala rĩ pi ri ĩfũ úyú Léví vé rĩ agá. ‡ **8:4 8:4** *Mósẽ:* Yōsépǎ kǎ drǎá gí, 'bǎgú Ẹjẹpétó vé rĩ 'bǎ anjị ĩsērélē vé rĩ pi ẹzị ngáá túgẹrị rú caá ílì mǔdǔrǔlǔ sụ (400). Kúru Múngú ní Mósẽ ri ĩpẹzú ímúzú anjị ĩsērélē vé rĩ pi pazú adringára túgẹrị rú rĩ agásĩ. Múngú sē tǎimbị rĩ Mósẽ ní, ã lǔ anjị ĩsērélē vé rĩ pi ní, sězú ĩ ní tǎimbị rĩ zizú tǎimbị Mósẽ vé ni ānĩ. Tíkí Mósẽ ri ĩsụ ākūdē ílì rĩ ca élfũ ālu mǔdǔrǔlǔ sụ (1,400), ĩsụ ākūdē tíkí drị Yēsũ ri kuyé. 'Í lǎ Wǔngára 2-24. § **8:5 8:5** *Ūgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ:* ĩri āngáráwá mǔdǔrǔlǔ ālu rĩ pi ē drị kọopi ni.

10 Yēsũ kā tā 'dĩri yị, sē ãri ní ãyãngará, ãri ní 'yozú 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ádarú á lē lūũ ãmi ní 'dĩni, Ìsērelē rĩ pi ãsámvú gé, 'bá ãzi má ní ãsú ẹ'yĩngará be ágó nōri vé rĩ tịnì 'dãáyo.

11 Á 'yo mí ní 'dĩni, 'bá kárákará pi íbì íngá ùtù ní ãfũngará gálésĩ, ãzini ùtù ní 'dengará gálésĩ, kôpi ímú ã úmú ùmũ nya ãbũrámã pi be, Ìsákã pi be Yókóbũ pi be, málũngã 'bũ vé rĩ agá.

12 'Bo Yãhúdĩ Múngú rĩ ẹ'yĩ 'bá kuyé rĩ pi, ã ímú kôpi dro fũ málũngã Múngú vé rĩ agásĩ ãmvé, kôpi mụ adri vũrã bĩpi nĩpi cịcị rĩ agá, kôpi ímú ngo, ãzini sịkányá cì ãcì rĩ vé fĩngará ã rụ 'bá gá rĩ sĩ.”

13 Kúru Yēsũ ní 'yozú ùgalaku ãngaráwá rĩ pi vé rĩ ní kĩnĩ, “Í mvi gōó 'bětì, sũ mí ní ẹ'yĩ 'yozú kĩnĩ, ãtì'bá mívé rĩ ídrì rá rĩ tịnì, ãtì'bá rĩ ídrì gí.” ãngaráwá rĩ pi vé ãmbúgu rĩ ca mụy ịsú ívé ãtì'bá rĩ ídrì gí, ídrì sã Yēsũ ní 'yoó 'dãri gé.

Yēsũ ídrì 'bá kárákará

(Mãrãkõ 1:29-34; Lúkã 4:38-41)

14 Yēsũ kā fì Pétēró vé jó agá 'dãá, ịsú Pétēró ãdrépì la kú gbóló drĩgé, rụ 'bá ni ko gbírìlì.

15 Yēsũ ní ùkú rĩ ẹ drì ruzú, drã rĩ ní dezü ùkú rĩ rụ 'bá gá sĩ. Kúru ãri ní íngázú uru, ãri ní ínyá á'dízú sēzü Yēsũ ní.

16 Ùndrējã 'dãri sĩ, ãjìkì 'bá kárákará índrì ùnjì be ni pi ímú Yēsũ vúgá nōó, Yēsũ kā átã, índrì ùnjì rĩ pi fũkì 'bá 'dĩ'bée drĩgé sĩ rá. Yēsũ ídrì 'bá drã be rĩ pi ãrēvú céré.

17 Tã ótù Múngú ní ẹzi, nẹbì Ìsáyã ní 'yoó rĩ nga 'i fũú tì ni gé gí kĩnĩ,

“Sē 'bávė drã đẹ 'bâ rụ' bá gá sī gí,
 ãzini 'du drã đẹ' bá ku rĩ pi 'bâ rụ' bá gá sī
 gí.”

*Yēsũ ã pámvú ùbĩngára tã ni mbamba
 (Lúkã 9:57-62)*

¹⁸ Yēsũ kã ndree 'bá kárakarã trakí 'î gãrã kúrũ, ìri ní 'yozú kĩnĩ, lē 'bâ zokí yĩĩ bálãlã rĩ mužú álé 'dãã.

¹⁹ Kúru 'bá riipi tãimbĩ Mósē vé rĩ ímbápi rĩ ní ímúzú Yēsũ vúgá nŏó, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Ímbápi, ma 'de mužú mí vúgá sī ìndĩ vŭrã mí ní lēzú mužú rĩ gé 'dãã.”

²⁰ Yēsũ ní újázú ìri ní kĩnĩ, “Ūfá pi 'bụ be rizú lazú ãní, ãrígá unga' bá ụrụ sī rĩ pi ìvé jó be, 'bo ma 'Bá Mvã 'i,* vŭrã má ní mâ drĩ suzú adrizú ni 'dãáyo.”

²¹ 'Bá ìri ã pámvú ùbĩ' bá rĩ pi vé ãzi ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “Ūpí, mâ mụ drĩ má ẹtẹpi ri sĩĩ ùgbále ká.”

²² 'Bo Yēsũ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “Mí ímú mâ pámvú ùbĩ, 'í ku 'bá ùdrã' bá gí rĩ pi ã sĩkí ìvé 'bá ùdrã' bá gí rĩ pi.”†

*Yēsũ uga ùlí v̄ipi ùkpō be rĩ
 (Márakō 4:35-41; Lúkã 8:22-25)*

²³ Kúru Yēsũ pi ní tuzú kúlúmgbã agá ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ' bá rĩ pi be.

8:17 8:17 Ísáyã 53:4 * **8:20 8:20** 'Bá Mvã: Yēsũ zĩ 'i 'Bá Mvã lüzú kĩnĩ, 'i Kúrísítō 'i, 'i málũngã rĩ rụ mužú nyonyo. 'Í lã Dányélē 7:13-14. † **8:22 8:22** 'Í ku 'bá ùdrã' bá gí rĩ pi ã mụkí ìvé 'bá ùdrã' bá gí rĩ pi s̄ngára gá: Yēsũ 'yo tã 'diri 'dĩni ã' diātãsiyã ìri múké 'bá rĩ ní Yēsũ ã pámvú ùbizú ãndrũ ndē ìri ní tēzú cimgbã ẹtẹpi ní drãzú ùgbále.

24 Koro ũlí ní íngázú vızú ũkpō be, sē yǐí rĩ úvá ngũyá ngũyá, lē tǐí kũlúmgbá rĩ agá. 'Bo ịsụ ăkũdē Yēsũ ri ú'dụ ko.

25 Ịrivé 'bá ịri ăpámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ịri aruzú ú'dụ gélésĩ, kôpi ní 'yozú ịri ní kínĩ, “Úpí, 'bâ ri tĩ yǐí ă ndúgé, 'í pa 'bâ fô!”

26 Yēsũ ní újázú kôpi ní kínĩ, “Ngá ịmi ní adrizú ữrĩ sĩ rĩ ă'di? Ịmivé ẹ'yǐngára mădăŋá.” Kúru ịri ní ngazú ụrụ sĩ, ịri ní átázú ũkpō be kínĩ, ũlí vǐipi ũkpō be 'dĩri, ăzini yǐí riipi úvápi ngũyá ngũyá 'dĩri ă tu pá, ũlí vǐipi rĩ, ăzini yǐí riipi úvápi ngũyá ngũyá rĩ gō pá tuú rá!

27 Ăgō kũlúmgbá agá rĩ pi ăyăkí tă 'dĩri sĩ ăyăyă, kôpi ní zızú kínĩ, “Ăgó ũlí vǐipi ũkpō be 'dĩri ugaápi, ăzini yǐí riipi úvápi ngũyá ngũyá 'dĩri ugaápi pá tuúpi 'dĩri 'bá íngóni ní?”

*Yēsũ ịdrí 'bá ịrĩ ịndrí ũnjí be ni pi
(Mărăkō 5:1-20; Lúkă 8:26-39)*

28 Yēsũ kă yǐí bălălă rĩ zoó caá ăngũ Gěrăsă vé rĩ gé 'dăá, ăgō ịrĩ ịndrí ũnjí be ni pi ri adri 'búrędrĩ rĩ pi ăsámvú gé 'dăá, kôpi ní ímúzú Yēsũ vúgá nōó. Kôpi ọjógó ọjógó, 'bá ăzi ícó ẹlị ịlẹti 'dări gé sĩ ku.

29 Ăgō 'dĩ'bée ní trezú ú'dụkọ be ụrụ 'dăá kínĩ, “Yēsũ Mvă Múngú vé rĩ, ngá mí ní lēé 'bá vúgá rĩ ă'di? Mí ímụ 'bá ní ịzăngă sēé ịsúzú sâ ni ícó drĩ kuyé?”

30 Vŭră 'dări ị ri ịgá úcé ăní, ăsámvú ni vŭ kôpi be kuyé.

31 Índrí ũnjí rĩ pi ní Yésũ ri mǎzú kínĩ, “Í lē dō 'bâ droó fũú ǎmvé, 'í pē 'bâ muḡú úfí ĩgá rĩ pi agá.”

32 Yésũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Ĩmi muḡí!” Índrí ũnjí rĩ pi ní fũzú ǎgō 'dĩ'bée rú'bán gá sĩ, muḡú úfízú ĩgá rĩ pi agá, ĩgá rĩ pi ní njuzú muḡú ọngú sĩ ǎngũ úlúpi úlúlũ rĩ gé 'dǎá, kôpi ní u'dezú ũdrázú yĩ bǎlǎlǎ rĩ agá 'dǎá.

33 'Bá ri'bán ĩgá rĩ pi úcé'bán rĩ pi ní njuzú muḡú kũrú agá 'dǎá, kôpi ní muḡú tǎ 'i ngaápi 'dĩri ũlũzú, ǎzini kôpi ní tǎ 'i ngaápi ǎgō ĩrĩ índrí ũnjí be 'dĩ'bée rú'bán gá rĩ pi ũlũzú.

34 'Bá kũrú agá rĩ pi cére ngakí ĩfũú ímú Yésũ vúgá nōó. Kôpi kǎ Yésũ ri ndree, kôpi mǎkí Yésũ ri kínĩ, Yésũ ǎ fũ ĩvé ǎngũ agásĩ 'dĩisĩ rá.

9

Yésũ ídrí ágó pá be 'bélé'béle ni (Mǎrǎkō 2:1-12; Lúkǎ 5:17-26)

1 Yésũ ní tuzú kũlúmgbá agá, gō yĩ bǎlǎlǎ rĩ zoó muḡú ǎlé kũrú ĩri ní rizú adrizú rĩ agá 'dǎá.

2 ǎgō uruḡo'bée ní ágó pá be 'bélé'béle ni í'dúzú pórōsĩ sĩ íjízú Yésũ vúgá nōó. Yésũ kǎ kôpivé ẽ'yĩngará nĩ ǎmá, ĩri ní 'yozú ágó pá be 'bélé'béle rĩ ní kĩnĩ, “Mǎ mvá rĩ, mí adri ĩzǎngǎ sĩ ku! Trũkí mi mívé ũnjikǎnyǎ agásĩ gí.”

3 'Bá Mósē vé tǎimbĩ ímbá'bán rĩ pi ǎ uruḡo ní rizú átázú ĩ ǎsámvú gé sĩ kínĩ, “Ágó 'dĩri ĩnjĩ Múngú ri ku! Ágó rĩ ũsũ 'i Múngú 'i?”

4 Yēsū nī tā kōpi ní rií ũsŭŭ rī rá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú tā ũnjí ũsŭzú ĩmî ẹsị agá 'díní rī ā'di?

5 Mâ 'yo rí tā rī íngóni? Mâ 'yo rí, “Trūkí mi mívé ũnjīkānyā agásī gí 'díní,’ dōku mâ 'yo, “Í nga ụrụ ẹcị tuú’?

6 'Bo á lē lūú ĩmi ní 'yozú kīnī, ma 'Bá Mvá 'i, ma ũkpō be ũnjīkānyā trūzú vū drīgé nōgó” ĩri ní kúru 'yozú ágó pá be 'bélé'béle rī ní kīnī, “Í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórōsī, 'í mvi 'bẹtí.”

7 Ágó rī ní kúru ngazú ụrụ, ĩri ní 'dezú mụzú 'bẹtí.

8 'Bá bītríká rī pi kâ tā 'dīri ndreé, sē kōpi ní ũrī, kōpi ngakí rií Múngú ũkpō sēepi 'bá rī pi ní 'dīri íngú.

Yēsū zi Mātáyo ri

(Mārākō 2:13-17; Lúkā 5:27-32)

9 Yēsū ká rií 'deé mụzú lẹtị gé sī, ĩri ní Mātáyo ri ndrezú, úrí kuú jó ĩ ní rizú mŭfēngā umbe jezú rī u'duzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní rī agá. Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí ímú adrii 'bá mâ pámvú ũbīpi ni,” Mātáyo ní koro ngazú ụrụ, ĩri ní 'dezú mụzú Yēsū vúgá sī.

10 Yēsū pi kâ rií ínyá ũndrējá vé rī nyaá Mātáyo vé āngá 'dāá, 'bá mŭfēngā umbe jezú rī u'dụ'bá rī pi, 'bá ri'bá ũnjīkānyā 'o'bá rī pi be, ímúkí úrí ínyá nyaá Yēsū pi be trú, āzini ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi be trú.

11 Fārūsī rī pi kâ tā 'dīri ndreé 'díní, kōpi ní 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi zizú kīnī, “Ímívé 'bá riipi āngū ímbápi rī ri ínyá nya 'bá mŭfēngā

umbe jezú rĩ u'dụ' bá rĩ pi be, ãzini 'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá rĩ pi be trų ã'diātãsi?"

12 Yésũ kã ta kôpivé 'dĩri yij, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "'Bá drã ãkó rĩ ndã 'bá ũjó sěepi ni ku, 'bá drã be rĩ, ĩri 'bá ũjó sěepi ni ndã nĩ

13 'Bo ĩmi mukí tã ĩ ní sĩ 'dĩri ã fífí ũnĩj, 'Á lě ĩmĩ ẹsĩ ã adri ĩdríkĩdri, adri 'yozú kĩnĩ á lě ĩmi zãkĩ má ní rôbôñô yã 'dĩni kuyé.' Má ĩmụ 'bá tã 'o'bá pĩrĩ rĩ pi zij kuyé, má ĩmụ 'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá rĩ pi zij."

'Bá rĩ pi zikĩ Yésũ ri ngá nyanya a'bingará ã tã sĩ

(Mārãkô 2:18-22; Lúkã 5:33-39)

14 U'dụ' ãlu, 'bá Yũwãnĩ ã pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ní ĩmúzú Yésũ ri zizú kĩnĩ, "'Bã Fãrũsĩ rĩ pi be ri 'bã a'bi ngá nyanya sĩ rá pĩrĩ, mívé 'bá mĩ pámvú ũbĩ' bá rĩ pi a'bikĩ ĩ ngá nyangará sĩ ku ãsĩ?"

15 Yésũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "Kěregú ômúrúgô rĩ vé rĩ dô drĩ ũmụ ĩmụ' bá ômúrúgô rĩ jengará gá rĩ pi ãsámvú gé anigé, ũmụ rĩ pi nyo ícô adri ĩzãngã sĩ rá? Sã ãzi ri ĩmụ 'dĩ' dĩ, kádô ĩmụ ômúrúgô rĩ vé kěregú 'dụ' kôpi ãsámvú gé sĩ, kúru kôpi ĩmụ ĩ a'bi ngá nyangará sĩ.

16 "Bõngó dēepi gĩ rĩ, ícókĩ bõngó ú' dí ĩsĩ vũrã ãsĩpi gĩ rĩ ícĩ ãnĩ ku, ã'diātãsiyã bõngó 'i nyaápi kú ĩrĩkô rú gĩ rĩ, ícĩkĩ dô úlě ni ôzũũ bõngó ú' dí ni sĩ, ĩri gô ãsĩ muzú drĩgélé, úlě ni gô adri ãmbúgu.

17 'Bá āzi ícọ vinyọ ĩ ní zoó ú'dí rú rĩ tōó lā'bú* ĩ ní ícọ jǔrú rú ụkụ ni agá ku. 'Bá rĩ tō dō vinyọ rĩ lā'bú ĩ ní ícọ jǔrú rú ụkụ ni agá, jǔrú rĩ āfī rá, ĩri sē vinyọ rĩ dā vūgá. Lē ā tōkí vinyọ rĩ jǔrú ú'dí ni agá, ĩri sē lā'bú rĩ ícọ āfī ku, vinyọ rĩ ícọ dāá vūgá ku."

Yēsū ri ũkpō be 'bá idrízú

(Mārākō 5:21-43; Lúkā 8:40-56)

18 Yēsū kā rií átá, drīkoma āzi ní ímúzá kǔmǔcǐ ũtǐzú Yēsū ẹndrẹtị gé kǐnī, "Mávé mvá ũkúná drā sá 'dĩri sǐ gí. Mí ímú drị 'bāá drị ni gé, ẹ ídrí rí gǔó ũzi."

19 Yēsū pi ní 'dezú mụzú vudrị ni gé sǐ ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rĩ pi be.

20 Sá 'dāri gé, ũkú āzi ārí ri ẹcị rụ'bá ni gé sǐ caá ílǐ mụdrị drị ni ĩrī, ũkú rĩ ímú Yēsū ā úgóró gálésǐ, ĩri ní Yēsū vé bōngó akoó rụkụ rĩ ẹ tị úlózú.

21 Ụsụ 'í ẹsị agá 'dālé kǐnī, "Má uló dō Yēsū vé bōngó akoóko rĩ ẹ tị, ma ícọ ídrí rá."

22 Yēsū ní 'i újázú ĩri ndrezú, Yēsū ní 'yozú kǐnī, "Mvá ũkúná 'dĩri, mí adri ĩzāngā sǐ ku, mívé ẹ'yīngará sē mí ídrí gí." Sānā 'dāri gé, ārí rĩ vé ẹcịngará gō pá tuú rá.

23 Yēsū kā fií drīkoma rĩ vé jó agá 'dāá, kā yīi 'bá bītríká rĩ pi ri ẹrị co āvū rĩ ngozú,

24 ĩri ní 'yozú kǐnī, "Īmi fūkí āmvé, mvá ũkúná rĩ drā kuyé, ĩri ri ú'dú ko." 'Bo kọpi rikí guúgu tā Yēsū ní 'yoó 'dĩri sǐ.

* **9:17 9:17** *Lā'bu*: Yāhūdī rĩ pi vé mēre gá, kọpi ri lā'bu ícọ jǔrú rú vinyọ tōzú. Tā Yēsū ní ímbá 'dĩri ĩri vinyọ ú'dí rĩ vé tā 'da, āzi ni jǔrú ụkụ rĩ, ĩri tāmbị Mósē vé rĩ 'da.

25 Yēsũ kā 'bá kárakará rĩ pi pĕé fūú mužú ãmvé 'dǎá gí, ĩri ní fizú mužú jó agá 'dǎá, ĩri ní mvá ũkúnǎ rĩ ě drĩ ruzú, mvá ũkúnǎ rĩ ní íngázú uryu.

26 Tǎ 'dĩri ayi mužú kũrú 'dǎri agásĩ céré.

Yēsũ idrí 'bá ĩrĩ mĩ be ěsĩ'bá gí ni pi

27 Yēsũ kā ngaá mužú, 'bá ĩrĩ mĩ be ěsĩ'bá gí ni pi 'dekĩ mužú Yēsũ vúgá sĩ, kŕopi ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, “Dǎwũdĩ ǎ Mvá rĩ,† 'í ndre ĩzǎngǎ 'bávé rĩ fŕo!”

28 Yēsũ kā fiú mužú jó agá 'dǎá, 'bá mĩ be ěsĩ'bá gí rĩ pi ní fizú mužú Yēsũ vúgá 'dǎá, Yēsũ ní kŕopi zizú kĩnĩ, “Ĭmi ě'yĩkĩ 'yozú kĩnĩ ma ícŕo ĩmĩ mĩ zĩ rá 'dĩni rá?”

Kŕopi ní újázú kĩnĩ, “Úpi, 'bá ě'yĩkĩ rá, mi 'bá mĩ zĩ rá.”

29 Kúru Yēsũ ní kŕopi ě mĩ úlózú ǎlu ǎlu céré, ĩri ní 'yozú kŕopi ní kĩnĩ, “Ĭmi ní ě'yĩgĩ gĩ rĩ sĩ, ma ĩmi idrí rá.”

30 Koro kŕopi ě mĩ ní 'i zizú ǎngũ ndrezú. Yēsũ ní 'yozú kŕopi ní kĩnĩ, “Lĕ ĩmi ũlũkĩ tǎ 'dĩri 'bá ǎzi ní ku.”

31 Kŕopi ní 'dezú mužú, 'bo kŕopi gŕokĩ tǎ rĩ ũlũú mužú kũrú rĩ agásĩ céré.

Yēsũ idrí ágó átapi ku ni

32 Yēsũ pi kǎ rií 'deé mužú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be, 'bá uryukŕo ní ágó ǎzi índrí ũnjĩ be átapi ku ni íjizú Yēsũ vúgá nõó.

† 9:27 9:27 *Dǎwũdĩ ǎ Mvá rĩ*: Múngú ęzi kĩnĩ, Kúrísitŕo ri úmvúlésĩ ímú ĩfũ úyú 'bǎgú Dǎwũdĩ vé rĩ agá. 'Í lǎ 1 Sǎmũélĕ 16:1-13; Sǎwũmǎ 132:11-12.

³³ Yēsũ ní índrí ũnjí rĩ drozú fũzú ágó rĩ drĩgé sī, ágó ándúró átápi ku rĩ ní í'dózú átázú. 'Bá bĩtríká rĩ pi áyākí tā 'dĩri sī áyāyā, kòpi ní 'yozú kínĩ, “Tā āzi nga drĩ 'i āngũ Īsērélē vé rĩ agá sũ 'dĩri tĩnị kuyé!”

³⁴ 'Bo Fārúsĩ rĩ pi ní 'yozú kínĩ, “Ágó 'dĩri ri índrí ũnjí rĩ pi údró ũkpõ āmbúgú índrí ũnjí rĩ pi vé rĩ sī.”

Yēsũ 'bā ẹsị múké 'bá rĩ pi ní

³⁵ Yēsũ ní ẹcízú kũrú rĩ agásĩ, āzini gúrú rĩ pi agásĩ, ri 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú ri Zìzú rĩ pi agásĩ, ri ụ'dúkọ múké mālũngā vé rĩ ā tā ũlũú, ri 'bá drā be āndiāndí rĩ pi ídrí mužú.

³⁶ Yēsũ kā 'bá bĩtríká rĩ pi ndreé, sē ĩri ní ĩzāngā, ā'diātāsīyā ĩzāngā kòpivé rĩ aga rá, 'bá āzi kòpi ē ĩzā kóopi ni 'dāáyo, kòpi índrékí sũ kābĩlõ 'bá úcépi ni ní adrii 'dāáyo rĩ tĩnị.

³⁷ ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kínĩ, “Ānyāngā rĩ ka ambamba, 'bo 'bá ānyāngā rĩ ĩkũnā'bá rĩ pi gārú.”‡

³⁸ Lē ĩmi zìkí Úpí ọmvú 'dịpa rĩ, ā pē rí 'bá rĩ pi muụ ívé ọmvú agá 'dāā ānyāngā rĩ ĩkũnāá.

10

*Yēsũ pē ívé 'bá áyúāyũ mụdrị drị ni ĩrĩ rĩ pi
(Mārākō 3:13-19; Lúkā 6:12-16)*

‡ **9:37 9:37** 'Bá ānyāngā rĩ ĩkũnā'bá rĩ pi gārú: Tā 'dĩri vé ififfi 'dĩni, 'bá lē'bá Yēsũ ri ẹ'yì'bá rĩ pi kárakarā, 'bo 'bá ụ'dúkọ múké rĩ ũlũ'bá rĩ pi gārú.

¹ Yésũ ní ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ 'bá mụdrị drị ni ñrị rĩ pi zizú, sē kôpi ní ũkpõ índrí ũnjí rĩ pi údrózú, āzini 'bá drā be āndíāndí rĩ pi ídrízú.

² Yésũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi* vé rú pi 'dĩ, 'bá drīdrī rĩ, Sīmōnā 'i, ñrivé rú āzi Pétēró 'i, āzi rĩ Pétēró édrīpị Āndēréyā 'i, Yōkóbũ Zēbēdáyō mvópị 'i, Yōkóbũ édrīpị Yūwánĩ 'i,

³ Pílípũ 'i, Bātīlímáyō 'i, Tórnā 'i, Mātáyo 'i, Mātáyo ri 'bá mūfēngā umbe jezú rĩ u'duúpi ni, Yōkóbũ Ālāfáyō mvópị 'i, Tādáyō 'i,

⁴ Sīmōnā éśi 'bāápi 'bá ívé rĩ pi ē ísúkí rí drīwālā rĩ 'i, āzini Yúdā Īsīkārīyótā gōópi Yésũ ā ũli 'beépi rĩ 'i.

Yésũ ímbá ívé 'bá áyúāyũ mụdrị drị ni ñrị rĩ pi (Mārākō 6:7-13; Lúkā 9:1-6)

⁵ Yésũ ní 'bá mụdrị drị ni ñrị 'dĩ' bée pēzú mụzú, ñri ní eżizú kôpi ní kīnĩ, "Lē ñmi mụkí 'bá adri 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi āsámvú gé 'dāá ku, dōku lē ñmi fikí kūrú 'bá Sāmāriyā vé rĩ pi ní adrizú rĩ agá 'dāá ku.

⁶ ñmi mụkí Īsērélē adri 'bá sũ kābīlō āvĩ 'bá gí rĩ pi tịni rĩ pi vúgá.

⁷ ñmi cakí dō gí, ñmi ũlúkí kôpi ní kīnĩ, 'Mālūngā 'bũ vé rĩ ícá ñnyinā gí.'

⁸ ñmi ídríkí 'bá drā be rĩ pi, ñmi ingakí 'bá ũdrā 'bá gí rĩ pi gōó ídri rú, ñmi ídríkí 'bá ũfú ní nyaá rĩ pi, ñmi údrókí índrí ũnjí rĩ pi. Á sē ñmi

* **10:2 10:2** *Bá áyúāyũ rĩ pi:* 'Bá áyúāyũ rĩ pi, Yésũ sē kôpi ní ũkpõ, ri kôpi pēe mụjé 'bá rĩ pi ímbá, índrí ũnjí rĩ pi údró, āzini tā āyázú āyāyā ni pi 'oó.

ní ũkpõ 'dĩri kána, 'bo lē ĩmi kokí kpá 'bá rĩ pi ē ĩzã kána.

⁹ Ā 'dukí mũfēngã jĩj mũzú ĩndĩ ku.

¹⁰ ĩmi kádõ muṣũ ẹcĩ rĩ gé 'dāá, ā 'dukí jũrú mũzú ĩndĩ ku, dõku ā 'dukí bõngó āzi āndõ rú mũzú ĩndĩ ku, dõku ā 'dukí ngá pá gá ni pi mũzú ĩndĩ ku, dõku ā 'dukí túré mũzú ĩndĩ ku, ā'diātāsīyā 'bá ẹzĩ nga'bá rĩ pi, lē ā sēkí kòpi ní ngá nyanya.

¹¹ “Kũrú ĩmi ní caá 'a ni gé rĩ, āzini gũrú ĩmi ní caá 'a ni gé rĩ, lē ĩmi ndākí 'bá múké ni ĩsú vũrā 'dāri agá, ĩmi adrikí ĩrivé āngá 'dāá, cĩmgbá ĩmi ní ngazú mũzú rĩ gé.

¹² ĩmi fikí dõ caá 'bẹtĩ 'dāri agá, ĩmi sēkí mōdó 'bá 'bẹtĩ 'dāri āsámvú gé rĩ pi ní.

¹³ 'Bá 'bẹtĩ 'dāri āsámvú gé rĩ pi ẹ'yĩkí dõ ĩmi rá, ĩmi sēkí kòpi ní tākiri, dõ 'bá 'bẹtĩ 'dāri āsámvú gé rĩ pi gākí ĩmi ẹ'yĩgá sī, ā sēkí kòpi ní tākiri ku.

¹⁴ 'Bá rĩ ẹ'yĩ dõ ĩmi kuyé, dõku gā dõ ĩmivé tã yĩgá sī, ĩmi kádõ ĩfũú 'bẹtĩ 'dāri agásī, dõku kũrú 'dāri agásī, lē ĩmi wekí nyõòkú ĩmi pá ágélé gá rĩ kú 'dĩgé.†

¹⁵ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ụ'dụ ĩ ní ĩmúzú tã lizú rĩ gé, kũrú Sōdómō vé rĩ, āzini Gōmórā vé rĩ,‡ ĩ tã lị kòpi drĩgé mādā, 'bo ĩ ĩmú tã lị kũrú

† **10:14 10:14** *Lē ĩmi wekí nyõòkú ĩmi pá ágélé gá rĩ kú 'dĩgé:* Yāhúdĩ rĩ pi ri nyõòkú we ĩ pá gá sī 'bá ĩ ẹ'yĩ'bá kuyé rĩ pi ní, lüzú kínĩ kòpi ā ve 'bá ĩ ẹ'yĩ'bá kuyé 'dĩ'bée ní gí, ĩri kpá lū 'yozú kínĩ Múngú ri tã lị 'bá ĩ ẹ'yĩ'bá kuyé rĩ pi drĩgé. ‡ **10:15 10:15** *Sōdómō āzini Gōmórā:* Múngú iza kũrú 'dĩ'bée ũnjĩkányā 'bá kũrú 'dĩ'bée agá rĩ pi ní 'oó rĩ sī lókí Ābūrámā vé rĩ gé. 'Í lā 'Í lā 'Í dóngará 18:20-19:28.

'dāri drīgē aga rá.

Īzāngā ri ímú 'dī' dī
(*Mārākō 13:9-13; Lúkā 21:12-17*)

¹⁶ “Ma ĩmi pē mužú sŭ ĩ ní kābīlō pēē ārākīla rī pi āsámvú gé rī tīnī, kúru lē ĩmi adrikí úmī be sŭ ĩnī vé rī tīnī, āzini ĩmi adrikí tā be pīrī sŭ āmámū tīnī.

¹⁷ 'Bo ĩmi ndrekí múké! 'Bá rī pi ímú ĩmi uru jī tō 'bá tā lī' bá rī pi ęndreŭi gé rá, kōpi ĩmi ũgbā ívé Jó Múngú ri Zizú rī pi agá 'dāá rá.

¹⁸ ĩmi ní rií mâ pámvú ũbīí rī sī, ĩ ímú ĩmi jī tō gávānā ęndreŭi gé, āzini 'bāgú rī pi ęndreŭi gé, ĩri sē ĩmi ú' dŭkó múké rī ũlū ānī kōpi ní, āzini 'bá adri' bá Yāhŭdī rú ku rī pi ní.

¹⁹ 'Bo kōpi ruŭkí dō ĩmi gí, lē ĩmi rikí ũsŭú 'yozú kínī ĩmi átá íngóni yā 'dīni ku, ā' diātāsīyā tā ĩmi ní lēé átá sā 'dāri gé rī, Índrī Uleterē rī ũlū ĩmi ní nī.

²⁰ ĩmi átákí tā rī nī ku, tā ĩmi ní lēé átá rī, Índrī ĩmi Ętēpi Múngú vé rī átá ĩmi ní nī.

²¹ “Ędrīpi ri ímú ędrīpi ā ũli 'be, ĩri ędrīpi ri sē 'dī drā rá. Ętēpi ri ímú ívé anjīná rī pi ā ũli 'be, ĩri kōpi sē ú' dī ũdrā rá, anjīná rī pi ímú ufu ku ari'ba rú, kōpi 'bá ĩ tī' bá rī pi sē ú' dī ũdrā rá.

²² 'Bá rī pi céré ímú ĩmi gā sī mâ tā sī, 'bo 'bá pá tuúpi tīŭi ívé ę'yīngará agá cīngbā ũdŭ gé rī, Múngú ri ímú ĩri pa rá.

²³ 'Bá rī pi 'okí dō ĩmi ũnjí kŭrŭ āzi agá, ĩmi ápákí mužú kŭrŭ āzi agá. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ma 'Bá Mvá 'i, má ní drī ícázú kuyé rī gé, ĩmi ícókí ęcī kŭrŭ Īsērélē vé rī pi agásī céré ku.

24 “‘Bá ĩ ní rií ímbá rĩ ícó 'bá 'i ímbápi rĩ ndéé tã sĩ ku, áti'bá ícó adrií 'bá 'í ní rií ẹ̀zì ngaa vú ni gé rĩ drĩgé ǎmbúgú rú ku.

25 Lē 'bá ĩ ní rií ímbá rĩ ǎ adri sũ 'bá riípi 'i ímbápi rĩ tĩni, lē áti'bá rĩ ǎ adri sũ ívé ǎmbúgú tĩni. Ma adriípi jó 'dĩpa nōri, 'bá rĩ pi dō ri ma zì Bēlēzēbúlā, Š ĩmi 'bá adri'bée mávé jó ǎsámvú gé nō'bée, kōpi ímú rú ũnjí 'da ĩmî rú'bá gá rá!

*Lē ĩmi adrikí ỳrĩ sĩ ku
(Lúkǎ 12:2-7)*

26 “‘Bo lē ĩmi adrikí 'bá 'dĩ'bée sĩ ỳrĩ sĩ ku. Ngá ǎzi ícópi 'i zũ̀̀pi, 'i 'i'daápi ǎmvé ku ni 'dǎáyo, dōku ngá ǎzi 'i zũ̀̀pi ĩ ní ícó nĩ ku ni 'dǎáyo.

27 Tã má ní ũlũú ĩmi ní kírí nōri, lē ĩmi jíkí mụ̀ ỳlũú 'bá rĩ pi ní. Átángá má ní átá ĩmi ní ỳyōkōyō sĩ nōri, ĩmi mụ̀kí áyú 'bá rĩ pi ní ỳ'dúkó be urụ 'dǎá.

28 Lē ĩmi rukí 'bá ri'bá ǎngũ ú'dĩ'bá rĩ pi ku, kōpi ícókí índrí rĩ 'dijí drǎá ku. Lē ĩmi rukí 'yéná Múngú índrí rĩ sēépi fiípi ǎcí agá, ǎzini rú'bá rĩ sēépi fiípi ǎcí vezú ǎní ỳdũ ǎkó rĩ agá rĩ áyú.

29 ǎríná mǎdǎ mǎdǎ ĩrĩ ĩ 'yéná ỳzi mũfēngǎ ǎ fí ǎlu. 'Bo ǎlu ni ícó drǎá ku, ĩmi Ẹ̀tẹ̀pi ǎ'yĩ dō tã ni nĩ ká, ĩri íbí drǎ ndō.

30 Múngú lǎ drĩ'bí ĩmi drĩgé rĩ pi céré gí.

31 Lē ĩmi adrikí ỳrĩ sĩ ku, ĩmivé tã ndē ǎríná kárákará rĩ pi vé rĩ rá.

Š 10:25 10:25 *Bēlēzēbúlā*: Bēlēzēbúlā vé rú ǎzi rĩ Sātánǎ 'i, ĩri ǎdróko, ĩri ǎmbúgú índrí ũnjí rĩ pi drĩgé.

'Bá Kúrísító ri ā'yūpi dōku gāapi 'bá rĩ pi ɛndrɛtɪ gé rĩ

(Lúkã 12:8-9)

³² "'Bá rĩ ā'yī dō ma rá 'bá rĩ pi ɛndrɛtɪ gé, 'yo dō 'í ā'yī ma gí, ma kpá ĩri ā'yī má Ẹtẹpi 'bũ gé 'dǎlé rĩ ɛndrɛtɪ gé rá.

³³ 'Bá rĩ gā dō ma sī vũ drĩgé nōgó, ma kpá ĩri gā sī má Ẹtẹpi ɛndrɛtɪ gé 'bũ gé 'dǎlé.

Yésũ vé tã íjĩ acongára

(Lúkã 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ "Ĩmi rikí ũsũú 'yozú kínĩ, má íjĩ tǎkíri vũ drĩgé nōgó 'dĩni ku. Má íjĩ tǎkíri kuyé, mávé ímúngára nōri, 'bá rĩ pi ẽ ímúkí rí ĩ ngũũ ání ũnjĩ má tã sĩ bēnĩ.

³⁵ Mávé ímúngára nōri ĩri sē,
 " 'mvá ágó pi ímú ĩ aco ẹtẹpi be,
 mvá ũkú pi ímú ĩ aco ɛndrɛpi be,
 ũkú ágó tɪ gé rĩ, kọpi ímú ĩ aco ɪdrɛpi be.

³⁶ Ārí 'bá mívé rĩ pi íbí ĩfũ mívé 'bẹtɪ ǎsámvú gé 'dĩgé.'

³⁷ "'Bá rĩ lē dō 'í ẹtẹpi ri dōku 'í ɛndrɛpi ri ma nděé, 'bá 'dĩri ícọ adrií 'bá mâ pámvú ũbĩpi ni ku.

³⁸ 'Bá rĩ gā dō ívé pɛtɪ alambaku* 'duǵá sĩ, ǎzini gā dō mâ pámvú ũbĩgá sĩ, 'bá 'dĩri ícọ adrií 'bá mâ pámvú ũbĩpi ni ku.

³⁹ 'Bá riípi ívé ídri ǎ tã mbaápi nyọǵkú drĩgé nōgó rĩ, ícọ ídri 'dáni'dáni rĩ ɪsú ku. 'Bá rĩ adi

10:36 10:36 Míkã 7:6 * **10:38 10:38** *Pɛtɪ alambaku:* 'Bá Rómã vé rĩ pi ri 'bá tã 'o'bá ũnjĩ rĩ pi gbã mūsũmá rĩ sĩ pɛtɪ alambaku sígé, ĩri sã 'du ǎco kọpi íbí drã ndõ, kọpi ĩzãngã nya ambamba drãngára rĩ gé.

dō ívé ídri sēé dráá mâ tâ sī, ĩri ídri 'dáni'dáni rī
 ĩsú rá.

Ī ícó ã'di ri ũfē?

(Mārākō 9:41)

⁴⁰ “‘Bá rī é'yī dō ĩmi, é'yī 'dĩri ma, 'bá rī é'yī dō
 ma, é'yī 'dĩri má Ētēpi ma ĩpēēpi rī.

⁴¹ ‘Bá rī é'yī dō nēbī riipi tâ Múngú vé rī ũlũupi
 rī ívé āngá, ĩ ímú ĩri ũfē sū ĩ ní nēbī rī ũfēé rī tịnị.
 Āzini 'bá rī é'yī dō 'bá tâ be pịrị Múngú vé ni ívé
 āngá, ĩri ní tâ 'oó pịrị rī sī, ĩ ímú ĩri ũfē sū ĩ ní
 'bá tâ be pịrị 'dĩri ũfēé rī tịnị.

⁴² ‘Bá rī sē dō yī ĩdríkídri ni mvuú 'bá mâ
 pámvú ũbĩ'bá tâ be mādã rī pi vé ãlu ni ní rá,
 ádarú ĩ ímú ĩri ũfē rá.”

11

*Yũwánĩ pē ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rī pi muú
 Yēsũ vúgá*

(Lúkã 7:18-35)

¹ Yēsũ kã tâ rī ezịị deé ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá
 mụdrị drị ni ĩrị rī pi ní gí, ĩri ní 'dezú mụzú 'bá
 rī pi ímbázú, āzini tị sēzú mụzú křrụ Gãlĩláyã
 vé rī pi agásĩ.

² Yũwánĩ Bătízĩmũ sēēpi ĩ ní 'yĩ kuú jó āngũ
 ũ'yĩzú rī agá rī kã tâ Kúrísítō ní rií 'oó rī yị, ĩri
 ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rī pi pēzú mụzú

³ Yēsũ ri zịzú kínĩ, “‘Bá ĩ ní 'yoó kínĩ ĩri ímú
 'dĩ'dĩ rī, ĩri mi 'i, dōku 'bá ĩ ní 'yoó ĩri ímú rī
 túngú?”

⁴ Yēsũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Īmi újákí ĩmi gōó vúlé Yūwánī vúgá 'dǎá, ĩmi ũlũkí ĩri ní tǎ ĩmi ní yīi, āzini ĩmi ní ndreé rī.

⁵ 'Bá mị be ẹṣī' 'bá gí rī pi, kôpi nóni āngũ ndre rá. 'Bá pá be ábá' 'bá gí rī pi, kôpi nóni ẹcī tu rá. 'Bá ũfú ní nyaá rī pi, kôpi ã rụ' 'bá ícá nóni ule gí. 'Bá bị be ẹṣī' 'bá gí rī pi, kôpi nóni tǎ yị rá. 'Bá ũdrǎ' 'bá gí rī pi gōkí íngá ídri rú gí. Āzini ụ' 'dúkó múké rī, ĩ ri ũlũ 'bá ngá ãkó rī pi ní rá.

⁶ 'Bá ma gǎ' 'bá kuyé rī pi, Múngú ri kôpi ní tǎkíri sē rá.”

⁷ Yūwánī vé 'bá ĩri ã pámvú ũbī' 'bá rī pi kǎ 'deé muụ gí, Yēsũ ní í' 'dózú átázú Yūwánī vé tǎ sī 'bá bītríkǎ rī pi ní kīnī, “'Bá ĩmi ní muụ ndreé āngũ ã'wí cínýáfǎ rú rī gé 'dǎá rī ã' 'di 'i? Īmi ịsúkí 'bá rī ndreé adri sū ásé mbaápi ãco ũlí ní bīi vūgá rī tịi?

⁸ Dō adri 'díní kuyé, ngá ĩmi ní ndreé rī a' 'di? Īmi ịsúkí ágó āzi su bōngó ũnyī be ni rá? Adri 'díní kuyé, 'bá adri' 'bée 'bǎgú vé āngá rī pi bōngó ũnyī be ni pi su nī.

⁹ Kúru ngá ĩmi ní muụ ndreé rī ã' 'di? Īmi muķí nẹbī ri ndreé? Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'díní, 'bá ĩmi ní muụ ndreé rī ndē nẹbī ri rá.

¹⁰ 'Bá 'dīri Yūwánī 'i, ĩ ní tǎ ni sīi Búkũ Múngú vé rī agá rī kīnī:

“ 'Ma mávé 'bá áyúāyū ni pē muzú mí ní drīdrī, ĩri mu mí ní lẹtị údé.’

¹¹ Ádarú á lē lūu ĩmi ní 'díní, 'bá ĩ ní tịi vū drīgé nōgó rī pi āsámvú gé, 'bá āzi Yūwánī Bătízīmũ sēepi rī ndēepi āmbūgũ sī ni 'dǎáyo. 'Bo 'bá ĩ ní

ĩrivé tã 'dujú 'bãá mãdãŋá mãlũngã 'bũ vé rĩ gé
'dãlé rĩ, ndě Yũwánĩ ri ãmbũgũ sĩ rá.

12 Í'dózú lókí Yũwánĩ Bãtízĩmũ sěépi rĩ vé rĩ gé
'dãá, cĩmgbá ãndrũ sĩ, 'bá rĩ pi rikí ẹ'dĩ 'dĩ
mãlũngã 'bũ vé rĩ ã tã sĩ, 'bá ũnjĩ rĩ pi lěkĩ
mãlũngã 'bũ vé rĩ ẹrĩ ĩ ní ũkpõ sĩ.

13 Búkũ nẹbĩ rĩ pi vé rĩ, ãzini tãĩmbĩ Mósě vé rĩ,
ũlũ tã ímúpi 'i ngaápi rĩ cĩmgbá cazú lókí Yũwánĩ
vé rĩ gé.

14 Īmi ã'yĩkĩ dõ tã má ní átá 'dĩri rá, Ēlĩyã* ĩ ní
'yoó kínĩ ĩri ímú 'dĩ'dĩ rĩ, ĩri Yũwánĩ 'i.

15 'Bá bĩ be rĩ, ã yĩ 'í ní tã 'dĩri.

16 “Má ũ'bĩ rĩ 'bá lókí ãndrũ nõri vé rĩ pi ngá
íngóni ni sĩ? Kõpi adrikí sũ anjĩŋá úrí'bá jõkõnĩ
agá, ri'bá ĩ õgũpĩ zĩ'bá rĩ pi tĩni, kõpi ri 'yo,

17 “ ‘Bá rikí ĩmi ní ẹrĩ coó,
'bo ĩmi gãkĩ úngó tugá sĩ,

'bá ngokĩ ĩmi ní úngó ĩzãngã vé ni,
'bo ĩmi gãkĩ ãá ngogá sĩ.’

18 Yũwánĩ riipi bãtízĩmũ sěépi rĩ ri 'i a'bií, nya
ngá kuyé, ãzini mvụ ngá kuyé, 'bo kõpi kínĩ,
'Índrĩ ũnjĩ fi drĩ ni gé gĩ.’

19 'Bo ma 'Bá Mvã 'i, ma ri ngá nya rá, ãzini
ma ri ngá mvụ rá, kõpi kínĩ, ma ri ngá nya
ambamba, ãzini ma ri ĩmērě ambamba, ma ũndĩ
'bá mũfengã umbe jezú rĩ u'du'bá rĩ pi vé ni,
ãzini ma ũndĩ 'bá ri'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá rĩ pi vé

* **11:14 11:14** *Ēlĩyã*: Ēlĩyã ri nẹbĩ, Múngú 'du ĩri mụzú 'bũ gé
ídri rú, drã kuyé. Tĩkĩ ĩri ãkũdē ílĩ rĩ ca mụdđũrũlũ úrõmĩ (900),
ísũ ãkũdē tĩkĩ drĩ Yẹsũ ri kuyé. 'Í lã 1 'Bãgú 17-21; 2 'Bãgú 1-3.

ni. 'Bá tã 'oópi piṛi rĩ, ĩ nĩ áamá 'yozú kínĩ, ádarú ĩri úmĩ be.”

*Ĩ tã li 'bá ẹsì újá' bá kuyé rĩ pi drĩgé
(Lúkã 10:13-15)*

²⁰ Kúru Yésũ ní kũrú 'í ní tã àyāzú àyāyā 'ozú 'a ni agá kárákará rĩ pi vé tã átázú ùkpó ùkpó, à'diātāsīyā 'bá kũrú rĩ pi agá rĩ pi gākí ẹsì újágá sī ìvé ùnjìkányā agásī.

²¹ “Īmi 'bá adri' bá kũrú Kōrāzínĩ vé rĩ agá 'dĩ'bée, āzini kũrú Bētēsāyídā† vé rĩ agá 'dĩ'bée, ĩmi ímú ìzāngā nya rá! Tã àyāzú àyāyā má ní 'oó ĩmi ní 'dĩ'bée, mâ 'o té dō kũrú Táyā vé rĩ agá, āzini kũrú Sīdónā vé rĩ agá, 'bá kũrú rĩ pi agá rĩ pi újákí té ẹsì ìnógósì Múngú ri ẹ'yìzú gí. Kòpi té bōngó ìrìkò rú ni pi úsú ĩ rú' bá gá, kòpi úfúrágú úmvú dā ĩ drĩgé.

²² 'Bo á lě 'yoó ĩmi ní 'dínì, ú'dù ĩ ní ímúzá tã lìzú rĩ gé, ĩ ímú ĩmi ĩrĩñā 'bá kũrú Táyā vé rĩ agá, āzini kũrú Sīdónā vé rĩ agá rĩ pi vé rĩ ndě rá.

²³ Īmi 'bá adri' bá Kāpārānāúmā agá 'dĩ'bée, ĩmi ụsũkí ĩmi nyo ícò fi 'bũ gé rá? Īmi ícókí fí ku, ĩmi fi mụ adri 'bũ àvũ rĩ pi vé rĩ agá. Tã àyāzú àyāyā má ní 'oó ĩmi ní 'dĩ'bée, mâ 'o té dō kũrú Sōdómō vé rĩ agá, 'bá Sōdómō vé rĩ pi té ẹsì újá rá, kòpivé kũrú ri té adri ùgōgō.

²⁴ Á lě 'yoó ĩmi ní 'dínì, ú'dù ĩ ní ímúzá tã lìzú rĩ gé, ĩ ímú ĩmi ĩrĩñā Sōdómō vé rĩ ndě rá.”

† **11:21 11:21** *Kōrāzínĩ āzini Bētēsāyídā*: Yāhùdĩ rĩ pi rikí adrii kũrú 'dĩ'bée agá, 'bo 'bá adri' bá Yāhùdĩ rú ku rĩ pi rikí adrii kũrú Táyā vé rĩ agá, āzini Sīdónā vé rĩ agá.

*Īmi ímúkí má vúgá uvungará gá
(Lúkã 10:21-22)*

²⁵ Sâ 'dãri gé, Yésũ ní Múngú ri zizú kĩnĩ, “Má Ẹtẹ̀pì, Úpí mālũngã 'bũ vé rĩ ruúpi vũ drígé rĩ be rĩ, òwò'dífô mí ní tã áda rĩ ùzùú 'bá úmĩ be rĩ pi ní, ãzini 'bá tã nĩ'bá ambamba rĩ pi ní rĩ sĩ, ãzini mí ní tã rĩ i'daá 'bá tã be mädã sũ anjiná nyíríná tã ákó rĩ pi tịnì rĩ pi ní rĩ sĩ.

²⁶ È, má Ẹtẹ̀pì, 'í lě tã rĩ ã nga 'i sũ 'dĩri tịnì, ìri mí ní ãyĩkõ sě.

²⁷ “Má Ẹtẹ̀pì sě ngá rĩ pi ãrěvú céré kú má drígé, ma Mvá rú, 'bá ãzi nĩ ma kuyé, 'yéńá má Ẹtẹ̀pì nĩ ma nĩ, 'bá ãzi nĩ má Ẹtẹ̀pì ri kuyé, 'yéńá ma Mvá rú, á nĩ má Ẹtẹ̀pì ri nĩ, ãzini 'bá má ní ùpěé rĩ pi nĩkí ìri nĩ.”

²⁸ Kúru Yésũ ní 'yozú kĩnĩ, “Īmi ãndě'bá oḡu 'dũngará sĩ gí 'dĩ'bée, ĩmi ímúkí má vúgá nõó, ma sě ĩmi ímú uvu rá.”

²⁹ Īmi 'dúkí oḡu má ní 'dụú nōri áyu, ĩmi ùnĩkí tã má ní 'oó rĩ, ã'diātāsīyã ma ẹsị be mädã, ãzini tã be mädã, ĩmĩ ẹsị ri ícó uvungará ísú rá.

³⁰ Oḡu mávé nōri vé 'dũngará ẹnḡi ku, 'dũngará ni kḡwúkḡwụ.

12

*Ụ'dú Sābātā vé rĩ vé tã
(Mārākō 2:23-28; Lúkã 6:1-5)*

¹ Sâ 'dãri gé, Yésũ pi ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be rikí ẹlị́ mụzú ọmvú ãnyá vé ni agásĩ ú'dú

Sābátā vé rĩ gé,* ẹbírí fụ ìrivé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi káyĩ, kòpi ní ãnyá rĩ pi ẹ drĩ ucezó anyizú cizú.

² Fārúṣi rĩ pi kâ tâ 'dĩri ndreé, kòpi ní 'yozú Yésũ ní kìnĩ, “Mívé 'bá mĩ pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ícókí té ãnyá rĩ pi ẹ drĩ uceé ụ'dú Sābátā vé rĩ gé ku, ã'diātāsīyā tǎimbị Mósē vé rĩ ã'yĩ ku ĩ ní ẹzị ngazú ụ'dú Sābátā vé rĩ gé.”

³ Yésũ ní újázú kòpi ní kìnĩ, “Ìmi lǎkí tǎ Dǎwúđđi pi ní 'oó ívé 'bá rĩ pi be sǎ ẹbírí ní kòpi fuzú rĩ gé 'dǎri kuyé?

⁴ Dǎwúđđi fi Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá, kòpi nyakí pánga ĩ ní 'bǎá kuú Múngú vé jó agá rĩ ívé 'bá rĩ pi be, pánga 'dǎri 'bǎkí 'yéṅá kuú atala rĩ pi ní, kòpi ícókí kòdò nyaá ku.

⁵ Ìmi lǎkí tǎimbị Mósē vé rĩ agá 'yozú kìnĩ, atala rĩ pi ri ẹzị nga Jó Múngú vé rĩ aga ụ'dú Sābátā vé rĩ gé ìndĩ, kòpi tǎ ãkó 'dĩni kuyé?

⁶ Á lě lǔú ìmi ní 'dĩni, 'bá Jó Múngú vé rĩ nděepi rá rĩ nǒgó anigé.†

⁷ Ìmi nĩkí té dō tǎ ĩ ní sǐ Búkũ Múngú vé rĩ agá ĩ ní 'yoó kìnĩ, 'Á lě ìmi ẹsị ã adri ìdríkídri, adri 'yozú kìnĩ á lě ìmi zǎkí má ní rǒbǒṅṅ yǎ 'dĩni kuyé,' 'dĩri vé ífífí rá, ìmi ícókí té tǎ lị 'bá tǎ ãkó

* **12:1 12:1** Ụ'dú Sābátā vé rĩ: Ụ'dú 'dĩri Yāhúđđi rĩ pi ní rizú uvuzú rĩ, āzini kòpi ní rizú Múngú ri zizú rĩ. Yāhúđđi rĩ pi ri ụ'dú 'dĩri vé tǎ ígá kìnĩ, Múngú gbi 'bụ pi vū be nĩ, āzini Múngú pa ĩ adringará tǔgẹrĩ rú rĩ agásĩ nĩ. Ụ'dú Sābátā vé rĩ Yāhúđđi rĩ pi ri zị ụ'dú ẹzịrĩ, 'bo Kẹlịkọ rĩ pi ri zị ụ'dú ázịyá. 'Í lǎ Wǔngará 20:8-11; Dětōrōnómē 5:12-16. † **12:6 12:6** 'Bá Jó Múngú vé rĩ nděepi rá rĩ nǒgó anigé: 'Bá Yésũ ní 'yoó ndě Jó Múngú vé rĩ rá, ìri nǒgó anigé rĩ, 'bá ri Yésũ ri 'i 'yo. **12:7 12:7** Ọséyá 6:6

rĩ pi drĩgé ũnjĩ ku.

⁸ Ma 'Bá Mvá 'i, ma Úpí ú'dú Sábátā vé rĩ[‡] drĩgé āmbúgú nĩ."

*Yēsũ idrí ágó āzi ú'dú Sábátā vé rĩ gé
(Mārākō 3:1-6; Lúkã 6:6-11)*

⁹ Kúru Yēsũ ní ngazú füzú vŭrã 'dãri agásĩ, ĩri ní mužú fizú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá,

¹⁰ ĩsú ágó āzi 'dãá, drĩ ni ábá kuú 'bêlé'béle. Fārúsĩ rĩ pi ní Yēsũ ri zizú kĭnĩ, "Tãĩmbĩ ā'yĩ nyo ĩ ícú 'bá idrí ú'dú Sábátā vé rĩ gé rá?" Kôpi zĭkĩ ĩri 'dĭni, ĩ ĩsúkĩ rĩ tã ũnjĩ vú ni gé, ĩ tókĩ rĩ ĩri ānĩ.

¹¹ Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĭnĩ, "Īmi āsámvú gé 'dĩgé, 'bá rĩ vé kãbĭlō 'de dō 'bú agá ú'dú Sábátā vé rĩ gé, ícú kãbĭlō rĩ ísé 'bú agá 'dãásĩ āmvé ku?"

¹² 'Bo 'bá ndē kãbĭlō ri tã sĩ rá! Tãĩmbĩ ā'yĩ rá, ĩ ícú tã múké 'o ú'dú Sábátā vé rĩ gé rá.

¹³ Kúru Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĭnĩ, "Mĩ ũjũ mí drĩ." Ágó rĩ ní 'ĩ drĩ ũjũzú, drĩ ni gō ícá múké sũ ĩrivé drĩ āzi rĩ tĭnĩ.

¹⁴ 'Bo Fārúsĩ rĩ pi ní füzú mužú āmvé 'dãá, kôpi rikĩ lētĩ ĩ ní lēzú Yēsũ ri 'dĭzú drãzú rĩ ndãá.

Yēsũ ri ātĩ'bá, Múngú ĩpē ĩri nĩ

¹⁵ 'Bo Yēsũ nĩ tã kôpi ní lēé 'oó rĩ rá, ĩri ní füzú vŭrã 'dãri agásĩ rá. 'Bá kárákará 'dekĩ mužú vŭdrĩ ni gé sĩ, idrí 'bá drã be rĩ pi céré,

[‡] **12:8 12:8** Úpí ú'dú Sábátā vé rĩ: Yãhŭdĩ rĩ pi ri ú'dú Sábátā vé rĩ ígá kĭnĩ, Múngú gbi ngá 'bũ gé rĩ pi vũ drĩgé rĩ pi be céré 'du caá ú'dú áziyá, kúru ĩri ní uvuzú ú'dú Sábátā vé rĩ gé. Múngú ri 'yéṅá Úpí Sábátā vé ni, kúru Yēsũ kĭnĩ 'i Úpí Sábátā vé ni, kĭnĩ 'i Múngú 'i. 'Í lã Wŭṅgárá 20:8-11.

16 'bo ímbá kôpi kînĩ, lě kôpi ã lũkí ívé tã 'bá ãzi ní ku.

17 Tã ọtú Múngú ní ẹzií, nẹbĩ Īsáyã ní 'yoó rĩ nga 'i fũú tị ni gé gí kînĩ,

18 “Īri ãtí'bá mávé ni, má ĩpě ĩri nĩ,
á lě ĩri lělě, ma ĩri sĩ ãyĩkō sĩ,

ma sě Índrí Uleterē rĩ, ĩri ní ũkpō sě,
ĩri ímụ 'yo 'bá ãngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ã 'okí tã pịrị.

19 Ícó ãwãã 'bá ãzi ní ku, dōku ícó útré 'bá ãzi drĩgé ku,
í c ó á t á ú 'd ù k ó ã s ĩ r ā r ú ni s ĩ 'b á r ĩ pi ã s á m v ú
gé ku.

20 Ícó 'bá ẹsị be ọbá 'bá gí rĩ pi 'oó ũnjí ku,
dōku ĩri ẹsị múké 'bá 'bá adri'bá ũkpō ãkó
rĩ pi ní,

'bo ĩri ímụ 'bá rĩ pi vé tã lị pịrị.

21 Súrú ãngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi céré ímụ ẹsị 'bá
drĩ ni gé.”

Yésũ pi Bělēzēbúlā be

(Mārākō 3:20-30; Lúkã 11:14-23; 12:10)

22 Kúru 'bá rĩ pi ní ágó ãzi mị be ẹsịpi gí, átápi
ku ni íjízú Yésũ vúgá nōó, ágó rĩ índrí ũnjí be,
Yésũ ídrí ágó rĩ rá, ágó rĩ ẽ mị gō ãngũ ndreé rá,
gō kpá átá rá.

23 'Bá rĩ pi ãrěvú céré ngakí ãyãã tã 'dĩri sĩ
ãyãyã, kôpi ní 'yozú kînĩ, “Ágó 'dĩri adri nyo
Dãwúđị Mvọpị 'i kuyé?”

24 Fārūsī rī pi kâ tâ 'dīri yī, kōpi kīnī, “Ágó 'dīri ri índrí ũnjí rī pi údró ũkpō Bēlēzēbúlā vé rī sī, Bēlēzēbúlā ri āmbúgú índrí ũnjí rī pi vé rī.”

25 Yēsū nī tâ kōpi ní rīi ũsū rī rá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bá mālūngā rụ 'bá rī pi rikí dō ĩ fụú ĩ drīkā sī, ĩri sē kōpivé mālūngā ri ábá rá. 'Bá kūrú agá rī pi, dōku 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi rikí dō ĩ fụú ĩ drīkā sī, ĩri sē kūrú 'dīri, dōku 'bētī 'dīri ábá rá.

26 Sātánā dro dō 'í ọgūpịi índrí ũnjí rī pi, kōpi ri ĩ fụú ĩ drīkā sī, ĩrivé mālūngā ri ícó pá tu íngóni?

27 Ma dō ri índrí ũnjí rī pi dro ũkpō Bēlēzēbúlā vé rī sī pírí, kúru 'bá ĩmivé rī pi ri índrí ũnjí rī pi dro ā'di vé ũkpō sī? 'Bá ĩmivé rī pi ímú ĩmivé tâ lị, kōpi 'yo tâ ĩmi ni 'yoó rī adri pịrị ku.

28 'Bo ma dō ri índrí ũnjí rī pi dro Múngú vé Índrí Uleteré rī vé ũkpō sī, ĩri lū 'yozú kīnī mālūngā Múngú vé rī ícá ĩmi āsámvú gé gí.

29 “Dōku 'bá ri ícó fi 'bá ũkpō be ni vé jó agá mụ ĩrivé ngá ali íngóni íngóni? Drīdrị ni, ĩri drī 'bá ũkpō be 'dīri rụ úmbé, ĩri kúru íbí mụ ngá ĩrivé jó agá rī pi ali ndō.

30 “'Bá rī adri dō má be trụ ku, 'bá 'dīri mávé ārī' 'bá, 'bá rī úmú dō kábīlō rī pi adrii má be trụ ku, 'bá 'dīri kábīlō rī pi íréré.

31 Á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī 'o dō ũnjīkānyā, āzini ide dō 'bá āzi, ĩ ícó ĩri trū rá, 'bo 'bá rī ide dō Índrí Uleteré rī vé tâ, ícókí ĩri trūú āluṅáni ku.

32 Ma 'Bá Mvā 'i, 'bá rī átá dō mávé tâ ũnjí, ĩ ícó ĩri trū rá, 'bo 'bá rī átá dō Índrí Uleteré rī vé

tã ùnjí, ícókí ìri trũú ku, í'dózú àndrũ, dõku lókí ímùpi drĩdrĩ 'dĩ rĩ gé.

Ì pẹ̀tì rĩ nĩ áamá ìrivé ù'a sī
(Lúkã 6:43-45)

³³ “Pẹ̀tì rĩ dõ múké, ìrivé ù'a ri adri múké, pẹ̀tì rĩ dõ ùnjí, ìrivé ù'a ri adri ùnjí, ã'diātāsīyã ì pẹ̀tì rĩ nĩ áamá ìrivé ù'a sī.

³⁴ Ìmi adri'bée sũ ìnĩ tìni ri'bá ùnjĩkãnyã 'o'bá 'dĩ'bée, ìmi ícò tã múké átá íngóni? Tã ìmi ní rii átá rĩ, ìri íbí íngá ìmî ẹ̀sì agá.

³⁵ 'Bá adriipi múké rĩ, tã ìri ní rii átá ìfũú 'í ẹ̀sì agásì rĩ pi cére múké, 'bá adriipi ùnjí rĩ, tã ìri ní rii átá ìfũú 'í ẹ̀sì agásì rĩ pi cére ùnjí.

³⁶ 'Bo á lẹ̀ 'yoó ìmi ní 'dini, 'bá riipi átángá átapi, tã ni ùsũ̀pi drĩdrĩ ku rĩ, ù'dù ì ní tã lizú rĩ gé, ìri ímù tã 'í ní átá rĩ ùlũ 'î tì sī.

³⁷ Átángá ìfũ̀pi mí tì gé sī múké rĩ, ìri sē ì mi trũ àní rá, 'bo átángá ìfũ̀pi mí tì gé sī ùnjí rĩ, ìri sē ì tã lì àní mí drĩgé.”

Bìlẹ̀mì Yónã vé rĩ
(Mārākõ 8:11-12; Lúkã 11:29-32)

³⁸ Kúru Fārúsì urukọ'bée, àzini 'bá tãímbì Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi ã urukọ'bée be, kọpi ní 'yozú ìri ní kìnì, “Ímbápi, 'bá lẹ̀kí mî 'o 'bá ní tã àyázú àyāyā ni.”

³⁹ 'Bo Yésù ní újázú kọpi ní kìnì, “Úyú ùnjĩkãnyã be ri'bá ọ̀wũ 'bã'bée rĩ pi kìnì mâ 'o ì

ní tã äyãzú äyãyã ni! 'Bo tã äyãzú äyãyã má ní lëé 'oó kôpi ní rĩ, ĩri tã nêbĩ YónãŠ vé rĩ.

⁴⁰ Sũ Yónã ní laá caá ĩ'bĩ ämbúgú rĩ agá ũtúnjá na ĩnínjá na rĩ tĩnĩ, kúru ma 'Bá Mvá 'i, ma ímú la ca 'bú agá ũtúnjá na ĩnínjá na.

⁴¹ Kúru 'bá Nínéwē vé rĩ pi ní éšĩ újá gí rĩ sĩ, kôpi ímú úyú ändrũ nōri tō nĩ, äzini kôpi tã lĩ úyú ändrũ nōri drĩgé nĩ, ä'diätäsĩyã kôpi újákí éšĩ tĩ Yónã ní sēé rĩ sĩ gí, 'bo 'bá Yónã rĩ ndēepi ämbügũ sĩ rĩ, ĩri nōgónō.

⁴² 'Bágú ũkú rú ängũ ándrelé rú rĩ gé rĩ úmvúlésĩ ímú pá tu tã lĩ úyú ändrũ nōri drĩgé nĩ, ä'diätäsĩyã íbí ímú ängũ rará rú ni gélésĩ, ímú Sölömónã vé úmĩ tã 'ozú rĩ yĩ, 'bo 'bá äzi nōgónō ndē Sölömónã rĩ ämbügũ sĩ rá.

*Índrí ũnjĩ vé ĩgōngará fizú 'bá rĩ éšĩ agá rĩ
(Lúkã 11:24-26)*

⁴³ “Índrí ũnjĩ ĩfũ dō 'bá äzi agásĩ gí, ĩri 'de mu ängũ ä'wĩ cínýáfã rú rĩ gé 'dãá, ĩri mu vürã uvuzú ni ndã, 'bo ĩsú vürã uvuzú ni ku.

⁴⁴ ĩri kúru 'yo, 'Á lē ma újá gōó muđ adrií jó má ní ĩfũzú rĩ agá.' Ca dō muđ jó rĩ ä 'a ĩsú kálámgbá rú, 'bá äzi 'a ni agá 'dãáyo, wekí 'a ni kú uletere,

⁴⁵ ĩri mu 'ĩ ògũpĩĩ índrí ũnjĩ be aga'bée rá ézĩrĩ ni pi bĩ, kôpi fi mu adri jó rĩ agá 'dãá. 'Bá 'dĩri

§ 12:39 12:39 Yónã: Yónã ri nêbĩ, Múngú pē ĩri muđ ú'djúkó múké ívé rĩ ũlúú 'bá Nínéwē vé adri'bá Yähúđĩ rú ku rĩ pi ní. Drĩdrĩ ni Yónã ní drĩ muđú Nínéwē gá kuyé rĩ gé, ĩ'bĩ ämbúgú te ĩri, la ĩ'bĩ rĩ agá 'dälé ú'djú na, Múngú pa ĩri rá. Tĩkí ĩri ílí müđđũrũlũ ézĩrĩ pũkú tōwú (750) gé, ĩsú äküdē tĩkí drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Yónã 1:17; Mātáyo 12:39-40; Mātáyo 16:1-4; Lúkã 11:29-32.

vé adringará ùnjĩkãnyã ni gō drĩdrĩ 'dãri agá rá. Tã 'dĩri ímú 'i ngá úyú ùnjĩkãnyã be nō'bée rú'bá gá.”

*Yēsũ éndrèpì pi Yēsũ édrípì be
(Mārākō 3:31-35; Lúkã 8:19-21)*

⁴⁶ Yēsũ kã rií átá 'bá bĩtrĩká rĩ pi ní, éndrèpì pi édrípì be tukí pá kuú ãmvé 'dãá, kòpi lèkí átá ìri be.

⁴⁷ 'Bá ãzi ní lüzú Yēsũ ní kĩnĩ, “Mí éndrèpì pi mí édrípì be tukí pá kuú ãmvé 'dãá'dã, kòpi lèkí átá mí be.”

⁴⁸ Yēsũ ní ágó rĩ zizú kĩnĩ, “Má éndrèpì ri ã'di 'i? Má édrípì ã'di pi?”

⁴⁹ Yēsũ ní drì suzú mužú ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi vú 'dãá, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Mávè éndrèpì, ãzini mávè édrípì kòpi adri'bá nō.

⁵⁰ 'Bá rĩ 'du dō tã má Ètèpì 'bũ gé rĩ ní lèé rĩ ngaá rá, 'bá 'dĩri ìri adri má édrípì, ìri adri má ómvúpì, ìri adri má éndrèpì.”

13

*Nāpí ágó úri riípi rĩ vé rĩ
(Mārākō 4:1-9; Lúkã 8:4-8)*

¹ Ụ'dú ãlu ãlu 'dãri sĩ, Yēsũ nga fũú jó rĩ agásĩ, mu adrií yĩ bālālã rĩ ã gārã gá.

² 'Bá bĩtrĩká trakí ì Yēsũ ã gārã gá sĩ kúrũ, Yēsũ ní ngazú tuzú kílúmgbã agá, ìri ní úrízú vũgá, 'bá rĩ pi áwíkí pá tuú kuú yĩ rĩ ã gārã gá.

³ Yēsũ ùlũ 'bá rĩ pi ní tã kárákará nāpí sĩ kĩnĩ, “Ágó ãzi ómvú be ni mu úri rií ívé ómvú agá.

⁴ Ágó rĩ kã úri rĩ rií, úri rĩ pi ụrụkọ u'dekí lẹti drịgẹ, ảrịnà rĩ pi ímụkí úri u'de'ba lẹti drịgẹ rĩ pi teé cére.

⁵ Úri rĩ pi ả ụrụkọ u'dekí nyọọkú írả drịgẹ ni agá. Úri rĩ pi ífũkí mbělẹnà, nyọọkú rĩ ní adrií nyetele rĩ sị.

⁶ 'Bo ụtú rĩ kã koó gbírílí, úri ífũ'ba rĩ pi 'wiki ụdráa cére, ả'diátāsīyả úlá ni pi ní fií vũgá 'dả kuyé rĩ sị.

⁷ Úri rĩ pi ả ụrụkọ u'dekí ụcékúcé ảsámvú gé, ụcékúcé rĩ dụ amuú, ọzụ úri ífũ'ba dụ'ba rĩ pi rá.

⁸ Úri rĩ pi ả ụrụkọ u'dekí nyọọkú múké ni agá, kọpi dụkí 'aá mị be gbálígbálí. Drị ni ảlu rĩ gé, ụrụkọ ni ả fi mụdụrụlụ ảlu, ụrụkọ ni pụkú ázịyá, ụrụkọ ni pụkú na.

⁹ 'Bá bị be rĩ, ả yị 'í ní tả 'dịri."

*Yésũ ri átángá rĩ átá nảpí sị ảsị
(Mảrảkọ 4:10-12; Lúkả 8:9-10)*

¹⁰ Yésũ vé 'ba ỉri ả pámvú ụbị'ba rĩ pi ní ímụzú ỉri zịzú kịnị, "Mi ri átá 'ba rĩ pi ní nảpí sị ảsị?"

¹¹ Yésũ ní újázú kọpi ní kịnị, "Sẹkí ỉmi ní úmị mảlũngả 'bụ vé ỉ ní ụzụú kuú mụdụmụdụ rú rĩ vé tả nịzú ảmázú rĩ rá, 'bo sẹkí úmị 'dịri 'ba ụrụkọ ní kuyé.

¹² 'Bá tả má ní ímbá rĩ yịpi rá rĩ, ỉ ỉri ní tả nịngára sẹ ảmbúgú, 'bo 'ba tả mávé rĩ yịpi ku rĩ, ỉ ỉrivé tả nịngára 'dụ úmị ni gé sị rá.

¹³ Ma kọpi ní tả rĩ átá nảpí sị ả'diátāsīyả,
" 'Kọpi mị 'bả tả má ní 'oó rĩ ndrezú rá, 'bo kọpi ndrekí ku,

kôpi bí 'bã tã rĩ yizú rá, 'bo kôpi yíkí ku, dôku
tã rĩ fi kôpi drĩgé ku.'

14 Tã 'dĩri nga 'i fũú tị ni gé gí, sũ nẹbĩ Īsáyã ní
átá rĩ tịni kĩnĩ,

'Īmi mávé ụ'dụkọ yị rá, 'bo ĩmi ícókí ífífí ni n̄ĩ
ámá ku,

ĩmi tã má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo ĩmi ícókí tã
ni n̄ĩ ámá ku.

15 'Bá 'dĩ'bée ě ẹsị tete,

kôpi ě bí yị tã ku,

kôpi bĩkí ĩ mị cí,

kôpi ă bĩkí té dō ĩ mị cí ku,

kôpi ě mị ri té ăngũ ndre rá,

kôpi ě bí ri té tã yị rá,

kôpi ě ẹsị ri té tã n̄ĩ ámá rá,

kôpi ă újákí dō ẹsị rá, ma té kôpi ídrí rá.'

16 'Bo nóni Múngú sē ĩmi ní tākíri gí, ă'diātāsīyã
ĩmĩ mị ri ăngũ ndre rá, ăzini ĩmĩ bí ri tã yị rá.

17 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, nẹbĩ kárákará,
ăzini 'bá tã 'o'bá pịrị kárákará ándúrú rĩ pi 'bãkí
úvã lēzú tã ĩmi ní ndreé 'dĩri ndrezú, 'bo kôpi
ndrekí kuyé, ăzini kôpi lēkí tã ĩmi ní yị 'dĩri yị,
'bo kôpi yíkí tã rĩ kuyé.

Yésũ ũlũ nāpí úri vé rĩ vé ífífí

(Mārākō 4:13-20; Lúkã 8:11-15)

18 "Kúru ĩmi yíkí ífífí nāpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ.

19 Úri u'de'bá lẹtị drĩgé rĩ vé ífífí, ĩri 'bá ụ'dụkọ
múké mālũngã vé rĩ ă tã yị'bá rá, tã ni ní fií kôpi
drĩgé kuyé rĩ pi. Ădróko ímụ úri rĩ pi u'dụđ kôpi
ě ẹsị agásĩ rá.

20 Úri u'de'ba nyõókú írã drĩgé rĩ agá rĩ pi, ìri 'bá ụ'dúkọ múké rĩ yì'ba rá, ãzini ã'yì'ba ãyĩkõ sĩ rĩ pi.

21 Kòpi ã úlá ní fíí vũgá 'dǎá kuyé rĩ sĩ, kòpi ícókí adrií lókí be ãco ku. Tã ùkpó ùkpó kǎdõ kòpi ísú, dõku kádõ kòpi ọcụú ụ'dúkọ múké rĩ vé tã sĩ, kòpi gõ ẹ'yĩngára rĩ adi ì drĩgé sĩ rá.

22 Úri u'de'ba ùcékúcé ãsámvú gé rĩ pi, ìri 'bá ụ'dúkọ múké rĩ yì'ba rá rĩ pi. 'Bo kòpi ní rií tã rù'ba nòri vé rĩ ùsùú áyu rĩ sĩ, ãzini kòpi ní rií ã'bú vé tã 'dụú 'bǎá ãmbúgú rĩ sĩ, sē úri múké rĩ adri kòpi ẹ ẹsị agá ku.

23 'Bo úri u'de'ba nyõókú múké rĩ agá rĩ pi, ìri 'bá ụ'dúkọ múké rĩ yì'ba rá, tã ni ní fíí kòpi drĩgé múké múké rĩ pi, 'bá 'dĩ'bée vé ãnyāngā rì ka, drĩ ni ãlu rĩ gé, fí ni ri adri mǔdǔrǔlǔ ãlu, urukọ ni pǔkú áziyá, urukọ ni pǔkú na, ì ní úri rĩ saá rĩ vú sĩ.”

Nǎpí jǒotǎ duúpi ãnyá agá rĩ vé rĩ

24 Yèsù gõ kòpi ní nǎpí ãzi ùlúú dǐj kǐnĩ, “Mǎlǔngā 'bǔ vé rĩ adri sù 'bá úri múké ni riípi ómvú agá rĩ tǐnị.

25 'Bá rĩ pi kǎ céré 'deé ụ'dú kongára gá, ìrivé ãrì'ba ímú jǒotǎ fí rií ìrivé ãnyá agá, gõ 'deé mụú 'dǐisĩ rá, jǒotǎ rĩ vé fí ìfũ dụú ãnyá rĩ agá.

26 ãnyá rĩ kǎ ìfũú, jǒotǎ rĩ ní kpá ìfũzú.

27 “ǎtí'ba rĩ pi ní ímúzú ómvú 'dǐpa rĩ zizú kǐnĩ, ‘ǎmbúgú mávé rĩ, úri mí ní rií mívé ómvú agá rĩ adri úri múké ni pi kuyé? Jǒotǎ ìfũúpi rĩ íbì íngá ngǔgá?’

28 “Īri ní újázú kôpi ní kīnī, ‘Ārí‘bá 'o tã 'dīri nī.’

“Ātí‘bá rī pi ní ĩri zizú kīnī, ‘Mí ã‘yī 'yozú kīnī, 'bã mukí jōótã rī unjeé ãnyá rī agásī ãmvé 'dīni rá?’

29 “Ọmvú 'dīpa rī ní újázú kīnī, ‘Adri 'dīni kuyé, ĩmi unjekí dō jōótã rī pi ãnyá rī agásī ãmvé, ĩmi kpá ãnyá rī pi unje ĩndī.

30 ĩmi kukí jōótã rī ã dụ mužú ãnyá rī be trú cīngbá cazú sã ĩ ní ímúzá ãnyá rī lizú rī gé. Kádō ímú ãnyá rī lị, ma lū 'bã ẹzị nga 'bã rī pi ní, “Drīdrī ni, ĩmi unjekí jōótã rī ãnyá rī agásī, ĩmi úmbékí, ĩmi zākí veé ácí sī. Kúru ĩmi ĩkūnākí ãnyá rī íjị ímú 'bãá mávé ĩrá agá.” ’ ”

*Nāpí marígó fī be mādāṅṅá rī vé rī
(Mārākō 4:30-32; Lúkã 13:18-21)*

31 Yésū átá kpá kôpi ní nāpí ãzi kīnī, “Mālūngã 'bū vé rī vé tã adri sū marígó ã fí mādāṅṅá ĩ ní saá ọmvú agá rī tịni.

32 Marígó rī ã fí ã adri dō kíníkiniṅá drããāsīyã, kãdō dụ, ĩri dụ ọmvú agá 'dãá ícã ãmbúgú. Āriṅá rī pi mu ĩvé jó sị drịtị ni pi gé sī.”

Nāpí ãkúfī vé rī

33 Yésū ũlū nāpí ãzi dī kīnī, “Mālūngã 'bū vé rī adri sū ãkúfī ũkú rī ní í'dú dãá íwá ĩ ní uruú gí rī agá rī tịni, ãkúfī rī sē íwá rī dra kôfútô be.”

*Tã ã pá Yésū ní tã rī ũlúzá nāpí sī rī
(Mārākō 4:33-34)*

34 Yésū ri tã 'dī'bée ũlúú 'bã bītríká rī pi ní céré nāpí sī. Tã ãzi ĩri ní átá 'bã bītríká rī pi ní nāpí sī kuyé ni 'dãáyo.

35 Tã Múngú ní átá nẹ̀bĩ rĩ pi ní rĩ fũ tị ni gé gí kĩnĩ:

“Ma ĩmi ní tã rĩ ùlũ nāpí sĩ,

Tã ĩ ní ùzũúũ í'dózú ĩ ní vũ ri gbingára gá
'dãã rĩ, ma ífífí ní ùlũ ĩmi ní rá.”

Yèsũ ùlũ jòótã ìfũúpi ànyá agá rĩ vé ífífí

36 Kúru Yèsũ ní füzú 'bá bĩtríká rĩ pi àsámvú gé sĩ, ĩri ní fizú mužú adrízú jó agá. Īrivé 'bá ĩri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ímúzú ĩri vúgá, kòpi ní 'yozú ĩri ní kínĩ, “Mí ùlũ 'bá ní nāpí jòótã dujúpi ànyá agá rĩ vé ífífí.”

37 Yèsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, “Ma 'Bá Mvá 'i, ágó úri múké rĩ riípi rĩ, ĩri ma 'i.

38 Ọmvú rĩ, ĩri 'bá vũ drĩgé rĩ pi, úri múké rĩ, ĩri 'bá fi'bá mālũngā 'bũ vé rĩ agá rĩ pi. Jòótã dujúpi ànyá agá rĩ, ĩri 'bá ãdróko vé rĩ pi.

39 Ārí'bágú jòótã riípi ànyá agá rĩ, ĩri ãdróko 'i. Ànyá rĩ vé ìkũnāngára, ĩri ú'dú ùdũ vé rĩ, 'bá ànyá ìkũnā'bá rĩ pi, mālāyíkā rĩ pi.

40 “Ìkũnākí jòótã ànyá agá rĩ zãá ãcí sĩ, tã 'dĩri ímú 'i nga ú'dú ùdũ vé rĩ gé.

41 Ma 'Bá Mvá 'i, ma mávé mālāyíkā rĩ pi ĩpē ímú ngá sēepi 'bá rĩ pi ní tã 'ozú piri ku, āzini 'bá rĩ pi sēepi fípi ùnjíkānyā agá rĩ pi unje mávé mālũngā agásĩ rá.

42 Mālāyíkā rĩ pi ímú kòpi 'du ú'bé ãcí cípi kú nyālũ rĩ agá, 'dǎlé kòpi ímú útré ãcí rĩ vé fíngára kòpi rú'bá gá rĩ sĩ, āzini kòpi ímú síkányá cí rá.

43 'Bo 'bá tã 'o'bá p̄r̄i r̄i pi, k̄opi ímú d̄i ĩ Èt̄epi vé m̄älŭngã agá 'dãá s̄ũ ũt̄ú ní d̄ĩ r̄i t̄ini. 'Bá b̄i be r̄i, ã ȳi 'í ní tã 'd̄iri.

Nãpí ngá ãjê be ãmbúgú r̄i vé r̄i

44 “Mälŭngã 'b̄ũ vé r̄i adri s̄ũ ngá ãjê be ãmbúgú ĩ ní z̄ũú kuú nȳõókú agá r̄i t̄ini. Ágó r̄i kã ngá ãjê be ãmbúgú 'd̄iri ís̄ú, gō mūȳú z̄ũú d̄ĩ. Äȳĩkō f̄ípi é̄s̄i ni agá r̄i s̄i, s̄ẽ ngá r̄i j̄eé, mu nȳõókú 'd̄ari j̄eé ãní.

45 “Mälŭngã 'b̄ũ vé r̄i adri s̄ũ 'bá rīpi m̄ãyãkã ógú' 'bá ógúõgũ ãjê be ãmbúgú ĩ ní z̄ī p̄álĩ* r̄i pi ndãá r̄i t̄ini.

46 Kã mūȳú m̄ãyãkã múké ógúpi ógúõgũ ãjê be ãmbúgú 'd̄iri ís̄ú, ūz̄i ívé ngá ãr̄evú céré, gō mūȳú írã ógúpi ógúõgũ 'd̄ari j̄eé ãní.

Nãpí ímbá vé r̄i

47 “Mälŭngã 'b̄ũ vé r̄i adri kpá s̄ũ ímbá ĩ ní 'beé ȳī b̄älälã r̄i agá ĩ' b̄i õs̄ũkã be ãndiãndi r̄i pi uruzú r̄i t̄ini.

48 ĩ' b̄i r̄i pi kã ĩ t̄õó gaá ímbá r̄i agá 'dãá tré, ãgõ ĩ' b̄i 'be' bá r̄i pi ís̄ékí ímbá r̄i ȳī r̄i agásĩ ãmvé nõó. K̄opi ní k̄uru úr̄ízú v̄ũgá, k̄opi ní ĩ' b̄i múké múké r̄i pi ũp̄ezú ũ' b̄ázú ũvú r̄i pi agá, 'bo k̄opi ú' b̄ékí ĩ' b̄i ũnj̄i r̄i pi ásé agá.

49 Lókí ũd̄ũ vé r̄i gé, tã r̄i ímú 'i nga s̄ũ 'd̄iri t̄ini. Múngú ri ímú m̄älãȳíkã r̄i pi ĩp̄è ímú 'bá ri' bá ũnj̄ikãnyã 'o'bá r̄i pi ãs̄ámvú aco 'bá tã 'o'bá p̄r̄i r̄i pi be.

* 13:45 13:45 M̄ãyãkã ógú' 'bá ógúõgũ ãjê be ãmbúgú ĩ ní z̄ī p̄álĩ r̄i pi: P̄álĩ índré s̄ũ írã ógúpi ógúõgũ ũnȳi be ãjê be ãmbúgú r̄i t̄ini. Títiríkó ri k̄opi údé n̄i ívé kókó' b̄õ agá.

50 Kôpi ímú 'bá tâ 'o'bá ũnjí rĩ pi ú'bé ãcí cípi kú nyălũ rĩ agá, kôpi ímú ngo ãzini síkányá ci ãcí rĩ vé fingará ĩ rú'bá gá rĩ sĩ."

51 Yēsũ ní kôpi zizú kĩnĩ, "Tã má ní átá 'dĩ'bée fi nyo ĩmi drĩgė rá?"

Kôpi ní újázú kínĩ, "Ē, tâ rĩ fi 'bá drĩgė rá."

52 Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "'Bá ãlu ãlu riipi tãĩmbĩ ímbápi rĩ, ímbákí ĩri mālũngã 'bũ vé rĩ vé tâ sĩ gí, 'bá 'dĩri adri sũ jó 'dĩpa ívé ngá ú'dí rĩ 'dĩpi ngá ũkũ rĩ be† ívé jó agásĩ ãmvé rĩ tĩnĩ."

*'Bá Nãzėrėtã vé rĩ pi gãkí Yēsũ ri sĩ
(Mărákõ 6:1-6; Lúkã 4:16-30)*

53 Yēsũ kã nãpĩ rĩ ũlũu deę, ĩri ní fũzú ãngũ 'dãri agásĩ ãmvé.

54 Gõ 'deé muđ Nãzėrėtã gá kũrũ ĩri ní mbazú rĩ gé, ĩri ní í'dózú 'bá rĩ pi ímbázú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dãá, sē 'bá rĩ pi ní ãyãngará, kôpi ní 'yozú kínĩ, "Ágó 'dĩri ĩsũ úmĩ rizú tâ ãyãzú ãyãyã 'dĩri 'ozú rĩ íngũgá?"

55 Kôpi ní kpá gõzú zizú kínĩ, "Ágó 'dĩri adri 'bá riipi párángi faápi rĩ vé mvá kuyé? Ágó 'dĩri vé éndrėpĩ adri Mãriyã 'i kuyé? ĩrivé édrĩpĩ adri Yókóbũ 'i, Yõsėpã 'i, Sĩmõnã 'i, ãzini Yũdã 'i kuyé?"

56 ĩrivé ọmvúpĩ 'dĩ'bée rikí nyo adrii 'bá be trũ kuyé? Ágó 'dĩri ĩsũ tâ 'dĩ'bée íngázú íngũgá?"

† 13:52 13:52 Jó 'dĩpa ívé ngá ú'dí rĩ 'dĩpi ngá ũkũ ri be rĩ: Ngá ú'dí rĩ, ĩri mālũngã 'bũ vé rĩ vé tâ, ngá ũkũ rĩ, ĩri tãĩmbĩ rĩ vé tâ. ĩri múké ĩ ní tãĩmbĩ rĩ ímbázú, ãzini ĩ ní mālũngã 'bũ vé rĩ vé tâ ímbázú.

57 'Bá rĩ pi ã 'a vekí ũnjí ũnjí tā ĩri ní 'oó 'dĩ'bée sĩ.

Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Nébĩ rĩ dō vūrā āzi gé, 'bá rĩ pi ĩri ĩnjĩ rá, 'bo ĩri dō 'bá ívé rĩ pi āsámvú gé, ĩnjĩkĩ ĩri ku.”

58 Yēsũ 'o tā āyāzú āyāyā ni āngũ 'dāri agá kárakará kuyé, ā'diātāsīyā 'bá āngũ 'dāri agá rĩ pi ẹ'yīngará ākó.

14

*Yūwánĩ Bātízīmũ sēepi rĩ vé drāngará
(Mārākō 6:14-29; Lúkã 9:7-9)*

1 Sã 'dāri gé, 'bāgú Ēródē* āngũ Gālíláyā vé rĩ ruṣipi rĩ kã Yēsũ vé tā yī,

2 ĩri ní 'yozú ívé ātĩ'bá rĩ pi ní kīnĩ, “'Bá 'dĩri Yūwánĩ Bātízīmũ sēepi rĩ íngá gōó idri rú nĩ! Sēzú ĩri ní rizú tā āyāzú āyāyā 'dĩ'bée 'ozú 'dĩni ānĩ.”

3 Ā'diātāsīyā ọtụ Ēródē ru Yūwánĩ ri, úmbé ĩri, jĩ ĩri muṣú 'beé jó āngũ ũ'yízú rĩ agá, 'í édrípĩ Pílípũ† vé ũkú Ērōdíyā ã tā sĩ.

4 Yūwánĩ 'yo ándúru Ēródē ní kīnĩ, “Tāimbĩ Múngú vé rĩ ã'yĩ ku mí ní mívé édrípĩ vé ũkú jezú mí ní ũkú rú.”

* **14:1 14:1** *Bāgú Ēródē*: Ēródē 'dĩri Ēródē Ānítípā 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá, gō mālūngā rĩ ruṣú nĩ sã Yūwánĩ ní bātízīmũ sēzú Yēsũ ní rĩ gé. 'Í lã Mārākō 6:14; Lúkã 3:1; Ẹzĩ 4:27. Sã 'i ní Yēsũ ri tizú rĩ gé, Ēródē Āmbúgú 'dĩri ru āngũ rĩ nĩ. 'Í lã Mātáyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Vùdrĩ ni gé, 'bāgú āzi anigé ru ni Ēródē Āgĩrípā, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lã Ẹzĩ 12:1-13:1. † **14:3 14:3** *Pílípũ*: Pílípũ ri 'bāgú Ēródē Ānítípā édrípĩ, sã édrípĩ Ēródē ní ĩrivé ũkú Ērōdíyā ri 'duzú 'i ní ũkú rú rĩ gé, ịsụ ākūdē Pílípũ ri idri rú.

⁵ Ēródē lē Yūwánī ri 'dīj, 'bo ri 'oó ũrī sī 'bá rī pi sī, ā'diātāsīyā kōpi ā'yīkí rá 'yozú kīnī, Yūwánī ri nēbī.

⁶ Ụ'dú ĩ ní Ēródē ri tizú rī kā ícá, údékí ũmụ, ú'dú 'dāri gé, mvá ũkúná Ērōdíyā vé rī tu úngó Ēródē ẹnreṭi gé, sē Ēródē ní āyīkō.

⁷ Ēródē sō ũyō kīnī, ngá mvá ũkúná rī ní lēé rī, 'i sē ĩri ní rá.

⁸ Ērōdíyā ní 'yozú ívé mvá ũkúná rī ní kīnī, "'Í 'yo Ēródē ní, ā sē mí ní Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ē drī sákānī agá."

⁹ Tā 'dīri sē 'bāgú Ēródē ní ĩzāngā, 'bo ĩri ní ũyō sōó ívé ũmụ rī pi ẹnreṭi gé gí rī sī, ĩri ní 'yozú kīnī, ngá mvá ũkúná rī ní lēé rī, ā sēkí ĩri ní.

¹⁰ ĩri ní āngáráwá rī pi pēzú mụzú Yūwánī ē drī lizú jó ĩ ní āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá.

¹¹ Āngáráwá rī pi ní Yūwánī ē drī í'dúzú íjizú sákānī agá, ímụ sēé mvá ũkú rī drígé, mvá ũkú rī ní jizú sēzú ẹnreṭi ní.

¹² Yūwánī vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní ímúzú Yūwánī vé āvū 'duzú jizú mụzú sīzú. Vúdrī ni gé, kōpi ní mụzú tā ni ũluzú Yēsū ní.

*Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū tōwú pi ní
(Mārākō 6:30-44; Lúkā 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)*

¹³ Yēsū kā tā Yūwánī vé rī yīj, ĩri ní 'dezú mụzú kúlúmgbá sī, mụ adrií vūrā āzi gé ọ'dúkúlegúsí. 'Bá bītríká rī pi ká tā 'dīri yīj, kōpi ngakí fūú kūrú rī pi agásí, kōpi 'dekí mụú Yēsū vúgá sī pá sī.

14 Yēsũ kã ísì kùlúmgbá rĩ agásĩ vùgá nŏó, kã 'bá bĩtríká rĩ pi ndreé, sē ẹsì ní ísù ìzāngā ambamba, ìri ní kùru 'dezú rizú 'bá drā be rĩ pi ídrízú.

15 Kã mujú adrii ùndréná rĩ sī, 'bá Yēsũ ā pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ímúzú Yēsũ vùgá nŏó. Kòpi ní 'yozú ìri ní kínĩ, “Ụtú rĩ 'de nóni gí, āngũ nŏri ásé agá, lē mī pē 'bá bĩtríká 'dĩ'bée mujú ānyāngā jeé kùrú mādā mādā rĩ pi agásĩ.”

16 Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kínĩ, “Lē 'bá 'dĩ'bée ā mukí vùrā āzi gé ku. Ìmi sēkí kòpi ní ngá nyanya, kòpi ā nyakí.”

17 Kòpi ní 'yozú Yēsũ ní kínĩ, “Ngá 'bá vùgá nŏgó anigé rĩ 'yéṅá pánga tŏwú ì'bì be ìrĩ.”

18 Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kínĩ, “Ìmi ìjìkí má vùgá nŏó.”

19 Ìri ní 'yozú 'bá bĩtríká rĩ pi ní, kòpi ā úríkí vùgá ásé drìgé 'dìgé. Ìri ní pánga tŏwú 'dĩ'bée í'dúzú ì'bì ìrĩ rĩ be, ìri ní āngũ ndrezú 'bù gé 'dāá, ìri ní ōwŏ'dífŏ sēzú, ìri ní pánga rĩ āndízú, ìri ní sēzú ì'bì rĩ be ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bá rĩ pi drìgé, 'bá ìri ā pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní awazú 'bá rĩ pi ní.

20 'Bá rĩ pi ārēvú céré nyakí ānyāngā rĩ ẹpízú āní rá, 'bá ìri ā pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ìkùnākí ānyāngā ì ní nyaá rĩ ē ìmbìtā caá ùvú ā 'a muḍrì drì ní ìrĩ.

21 Āgŏ ānyāngā nya'bée rĩ pi vé kālāfe ri ícŏ ca ẹlífũ tŏwú (5,000) rá, kālāfe 'dĩri agá 'dìgé, lākí ùkú rĩ pi anjíná rĩ pi be kuyé.

*Yēsũ mu yī drìgé sī pá sī
(Mārākŏ 6:45-52; Yūwánĩ 6:15-21)*

22 Tã 'dĩri ã vùdrĩ gé, koro Yèsũ ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, kòpi ã tũkí gǒó kùlúmgbá agá 'dǎá ùzi, kòpi ã zokí yĩĩ bǎlǎlǎ rĩ mụzú álé 'dǎá. Vùlé 'dǎá, ìri ní 'bá rĩ pi ayizú mụzú ìvé ǎngá sĩ.

23 Kǎ 'bá rĩ pi ayiĩ mụzú gí, ìri ní tuzú mụzú irǎ drĩgé 'dǎá ọ'dùkùlẹgúsĩ, ìri ní Múngú rĩ zizú. Ẹtú rĩ kǎ 'deé, ịsú ìri 'dǎlé ọ'dùkùlẹgúsĩ.

24 Sǎ 'dǎri gé, kùlúmgbá rĩ vũ rǎrá rú nyọkù rĩ be. Ẹlí ní vızú ùkpò be, sē yĩĩ rĩ úvá ǎní ngũyá ngũyá, sē kùlúmgbá rĩ ícọ mụyú ǎní bǎ ku.

25 ǎngũ rĩ kǎ lēé ọwú, Yèsũ ní rizú ímúzá ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi vúgá nǒlé yĩĩ bǎlǎlǎ rĩ drĩgé sĩ pá sĩ.

26 'Bá Yèsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi kǎ Yèsũ ri ndreé ìri ri ímú yĩĩ bǎlǎlǎ rĩ drĩgé sĩ pá sĩ, ẹrĩ fi kòpi ẹ ẹsị agá ambamba. Kòpi ní 'yozú kínĩ, “Ngá rĩ ìndrí.” Ẹrĩ fiipi kòpi ẹ ẹsị agá rĩ sĩ, kòpi ní ngazú útrézú.

27 'Bo koro Yèsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, “Lē ìmĩ ẹsị ã wa ku! 'Bá rĩ ma 'i. Ìmi 'okí ẹrĩ sĩ ku.”

28 Pétěró ní újázú Yèsũ ní kĩnĩ, “Úpí, ádarú 'bá rĩ dǒ mi 'i, lē mĩ 'yo, mǎ mụ mí vúgá 'dĩĩ yĩĩ rĩ drĩgé sĩ pá sĩ.”

29 Yèsũ ní 'yozú Pétěró ní kĩnĩ, “Mí ímú.”

Kúru Pétěró ní ịsızú kùlúmgbá rĩ agásĩ, ìri ní 'dezú mụzú Yèsũ vúgá 'dǎá yĩĩ rĩ drĩgé sĩ pá sĩ.

30 Pétěró kǎ n̄ĩ ǎmá 'yozú kínĩ, ẹlí rĩ vı ụkpò be, gō riĩ 'oó ẹrĩ sĩ, ídó riĩ tĩ mụzú yĩĩ ã ndúgé 'dǎá, ìri ní trezú ú'dùkọ be ọrụ 'dǎá kĩnĩ, “Úpí, 'i pa ma!”

31 Koro Yésũ ní 'î drĭ suzú Pétĕró ri ísézú 'í vúgá nõó, ĩri ní 'yozú Pétĕró ní kĭnĭ, “Mívé ĕ'yĭngará mǎdǎǎ, ngá mí ní 'ozú ũrĭ sĭ mávé tǎ ǎ'yĭzú ku rĭ ǎ'di?”

32 Yésũ pi kǎ tuṽ Pétĕró be kũlúmgbá rĭ agá 'dǎá, ũlĭ rĭ ní pá tuzú.

33 'Bá Yésũ ǎ pámvú ũbĭ'bá rĭ pi ní 'dezú ĩri ĩnjĭzú, kĕpi kĭnĭ, “Ádarú mi Mvá Múngú vé ni.”

*Yésũ ídrĭ 'bá drǎ be ni pi Gĕnĕsǎrétǎ gá
(Mǎrǎkō 6:53-56)*

34 Kĕpi kǎ zoó alé 'dǎá, kĕpi ní ĩfũzú kũlúmgbá rĭ agásĭ ǎmvé, kĕpi ní 'dezú muṽzú kũrú Gĕnĕsǎrétǎ vé rĭ gé.

35 'Bá kũrú 'dǎri agá rĭ pi kǎ nĭĭ ámá 'yozú kĭnĭ, 'bá rĭ Yésũ 'i, kĕpi ní ú'dúkó pĕzú muṽzú 'bá adri'bá kũrú 'dǎri ǎ gǎrǎ gá sĭ rĭ pi ní. 'Bá rĭ pi ní ĩvé 'bá drǎ be rĭ pi ĩjĭzú ĩmúzá Yésũ vúgá nõó.

36 'Bá drǎ be rĭ pi ní Yésũ ri mǎzú kĭnĭ, lĕ Yésũ ǎ ǎ'yĭ ĩ ní, ĩ úlókĭ rĭ ĩrivé bŏngó akoóko rĭ ĕ tĭ. 'Bá cére ĩrivé bŏngó úló'bá rĭ pi vé drǎ dĕ kĕpi ǎ rú'bá gá sĭ rá.

15

*Mĕrĕ Yǎhúdĭ rĭ pi vé rĭ
(Mǎrǎkō 7:1-13)*

1 Vúdrĭ ni gé, Fǎrú'sĭ urukọ pi 'bá tǎĭmbĭ ĩmbá'bá rĭ pi be íbĭkĭ ĩmú Yĕrúsǎlémǎ gálésĭ, kĕpi ní Yésũ ri zĭzú kĭnĭ,

2 “Ngá mívé 'bá mĭ pámvú ũbĭ'bá rĭ pi ní mĕrĕ 'bá ambugu rĭ pi vé rĭ njózú rá rĭ ǎ'di? ǎ'diǎtǎsĭyǎ

kôpi kádô rií ngá nyaá, kôpi ũjĩkí ĩ drị sũ 'bávê mērê ní lēé rĩ tịnị ku!"

³ Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "Ngá ĩmi ní tǎĩmbị Múngú ní 'yoó rĩ ñòzú ĩmivé mērê ã tǎ sĩ rĩ ã'di?"

⁴ Múngú ẹzi kĩnĩ, 'Lē mĩ ĩnị mĩ ẹtẹpi pi mĩ ẹndrẹpi be ĩnịnị.' "Bá átángá átápi ẹtẹpi ní, dõku ẹndrẹpi ní ũnị rĩ, ã 'dịkí ĩri drǎ 'dĩsĩ rá.'

⁵ 'Bo ĩmi kĩnĩ 'bá rĩ 'yo dõ ẹtẹpi ní, dõku ẹndrẹpi ní kĩnĩ, 'Fẹfẹ má ní kòdò lēé sēé ĩmi ní rĩ, á sē Múngú ní gí,'

⁶ 'dĩri lũ 'yozú kĩnĩ, 'bá 'dĩri ĩnị ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be kuyé. ĩmi gǎkí ụ'dụkọ Múngú vé rĩ sĩ, ĩmivé mērê ã tǎ sĩ.

⁷ ĩmi 'bá ĩ 'bǎ'bée kú tǎ be pịri 'dĩ'bée, tǎ Múngú ní lũú nẹbị ĩsáyǎ ní átá ĩmi tǎ sĩ 'dĩri ĩri tǎ áda kĩnĩ,

⁸ " "Bá 'dĩ'bée ri ma íngú tị sĩ kána,
'bo kôpi 'bǎkí ẹsị má drịgé kuyé.

⁹ Kôpi ma ĩnị ku kána,
tǎĩmbị kôpi ní rií ímbá rĩ pi, 'bá áda ụtị nĩ.'

*Átángá ũnị rĩ ĩri ũnjĩkǎnyǎ ịjị 'bá drịgé
(Mǎrǎkõ 7:14-23)*

¹⁰ Yēsũ ní 'bá bĩrĩkǎ rĩ pi zịzú ímúzú 'í vúgá nǎó, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Ĩmi 'bǎkí bị tǎ má ní 'yoó rĩ yịzú, tǎ rĩ ã fi rí ĩmi drịgé 'dǎá múké múké.

11 Ngá nyanya 'bá rĩ ní nyaá rĩ ijí ũnjĩkãnyã ku, átángá ũnjí ãfũúpi 'bá rĩ tị gé sĩ rĩ, ĩri ũnjĩkãnyã ijí nĩ.”

12 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní ímúzá Yēsũ vúgá nõó, kôpi ní Yēsũ rĩ zizú kĩnĩ, “Í nĩ kuyé 'yozú kĩnĩ, átángá mí ní átá 'dĩri sĩ, Fārúsĩ rĩ pi ã 'a ve rá?”

13 Yēsũ ní újázú kôpi kĩnĩ, “Ngá ãrěvú céré má Ètẹpi 'bũ gé rĩ ní saá nĩ kuyé rĩ pi, ĩ ímú kôpi unje céré vũgá.

14 Lē ĩmi ũsũkĩ Fārúsĩ 'dĩ'bée vé tã ku, kôpi drĩkoma mĩ ãkó ni pi. 'Bá rĩ dõ mĩ ãkó, ícõ ógũpi ě drĩ ruşú sěe ku, ĩri sě kôpi ĩrĩtrõ mu u'de 'bũ agá.”

15 Pétěró ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, “Mĩ ũlũ 'bá ní nãpi mí ní 'yoó kĩnĩ ngá urũkõ ĩri 'bá ní ũnjĩkãnyã ijí 'dĩri vé ífífí.”

16 Yēsũ ní kôpi zizú kĩnĩ, “Ĭmi ãsãmvú gé 'dĩgé, 'bá ãzi nyo tã má ní átá nõri nĩpi kuyé ni anigé?

17 Ĭmi nĩkĩ áamá 'yozú kĩnĩ, ngá 'bá ní nyaá fĩ 'bá agá rĩ, ĩri fũ 'bá agásĩ ãmvé 'dĩni kuyé?

18 'Bo átángá ãfũúpi 'bá tị gé sĩ rĩ, ĩri íbí íngá 'bá ẹşĩ agá, ĩri sě 'bá rĩ tã 'ãzãvũ rú' ni 'o.

19 'diãtãşĩyã yĩkĩ ũnjĩ rĩ, ĩri íbí ĩfũ ẹşĩ agálésĩ, ĩri sě 'bá rĩ ãngũ 'dĩ, ĩri la 'bá ãzi vé ũkú sĩ, dõku ũkú rĩ la 'bá ãzi vé ágó be, ĩri õwũ 'bã, ĩri ngá ũgũ, ĩri ũnjõ úlĩ, ãzini ĩri ãngũ 'yo'yo.

20 Tã ĩ ní ũlãá 'dĩ'bée, ĩri sě 'bá rĩ adri 'ãzãvũ rú' Múngú ẹndrẹtị gé. 'Bá rĩ nya dõ ngá ĩşũ ũjĩ 'ĩ drĩ kuyé, sě 'bá rĩ 'o tã 'ãzãvũ rú' ni ku.”

Ūkú Kānánāzī ẹ'yīngára be rī
(Mārākō 7:24-30)

21 Yésū nga fūú vūrã 'dāri agásī, 'de muḡ āngū ãmbúgú Táyã vé rī agá, āzini Sīdónā vé rī agá.

22 Ūkú āzi Kānánāzī, ĩri ní ímúzá Yésū ri mǎzú, rizú ngozú ẹndrẹti ní gé kīnī, “Úpí, Dāwúđī ã Mvǎ rī, 'í ndre ĩzāngā mǎvé nōri fō, mǎvé mvǎ ũkúnǎ 'dǎǎ'dǎ índrī ũnjí fi drī ni gé, índrī ũnjí rī ri ĩri ní ĩzāngā sē ambamba.”

23 Yésū zī 'í tị átángá 'yozú kuyé. ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbī'bá rī pi ní ĩri mǎzú, kọpi kīnī, “'Í pē ũkú 'dīri muḡ 'dīísī rá, ĩri ri ngo ímúzá 'bá vúdřī gé sī ambamba.”

24 Yésū ní 'yozú kīnī, “Īpēkí ma ímú 'bá ĩsērélē vé rī pi ǎsámvú gé, kọpi índrėkí sū kǎbīlō ǎvī'bá gí rī pi tịni.”

25 Ūkú rī ní ímúzá kūmūcí ũtīzú Yésū ẹndrẹti gé, ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí, 'í ko mǎ ĩzǎ!”

26 Yésū ní újázú ũkú rī ní kīnī, “Adri múké ku ĩ ní ínyǎ anjinǎ úcézú rī pi í'dúzá* sēzú ũcógú rī pi ní.”

27 Ūkú rī ní 'yozú kīnī, “Úpí, tǎ mí ní átá rī, ĩri tǎ áda, 'bo ũcógú rī pi ícó ínyǎ u'de'bá ĩ ẹ'dípǎa vé mísá drīgé sī vūgǎ rī nya rá.”

28 Yésū ní újázú kīnī, “Ūkú 'dīri, ẹ'yīngára mívé rī ãmbúgú! Tǎ mí ní zījǎ má tị gé gí rī, ĩ ícó sē mí

* **15:26 15:26** *Anjinǎ rī pi Ūcógú rī pi be:* Yǎhúđī rī pi ríkí 'bá adri'bá Yǎhúđī rú ku rī pi ide kīnī kọpi adrikí sū ũcógú tịni. Ú'dógú'dógú 'dīri agá, Yésū átá kīnī, 'bá ĩri zījǎ anjinǎ rī pi, ĩri Yǎhúđī rī pi, 'bá ĩri zījǎ ũcógú rī pi, ĩri 'bá adri'bá Yǎhúđī rú ku rī pi.

ní rá.” Sâ 'dãri gé, ũkú rĩ vé mvá ũkújá rĩ gô ícá múké.

Yēsũ idrí 'bá kárakará

²⁹ Yēsũ ní ngazú füzú vürã 'dãri agásĩ, ĩri ní 'dezú mužú yĩ bãlãlã Gãlĩláyã vé rĩ gé 'dãá, ĩri ní mužú yĩ bãlãlã rĩ ã gãrã gá sĩ. ĩri ní tuzú mužú írã drĩgé, ĩri ní úrizú vũgá.

³⁰ 'Bá bĩtrĩká rĩ pi ní ímúzú ĩri vúgá nõó, kôpi íjĩkĩ 'bá pá be ábá' 'bá gĩ rĩ pi, 'bá mĩ ákó rĩ pi, 'bá õgõrõvũ rú rĩ pi, 'bá átá' 'bée ku rĩ pi, 'bá urukõ' 'bée be ímú 'bãá Yēsũ endrẽti gé, Yēsũ idrí kôpi céré rá.

³¹ 'Bá rĩ pi kã ndree 'bá ándúru átá' 'bá ku rĩ pi nóni ri átátã, 'bá pá be ábá' 'bá gĩ rĩ pi ã pá ícá nóni múké gĩ, 'bá adri' 'bá õgõrõvũ rú ri pi nóni ri ẽci tu rá, 'bá mĩ be ẽsi' 'bá gĩ rĩ pi nóni ãngũ ndre rá. Tã 'dĩri sã kôpi ní ãyãngára, sã kôpi íngúkĩ Múngú ĩsãrelã vé rĩ ãní rá.

Yēsũ sã ãnyãngã nyaá 'bá élfũ sũ pi ní
(*Mãrákõ 8:1-10*)

³² Yēsũ ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi zizú ímúzú 'ĩ vúgá nõó, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Ma ĩzãngã sĩ 'bá nõ' 'bée sĩ, kôpi adrikĩ má be nõgó caá ũ' 'dũ be na, ngá ãzi kôpi ní nyaanya ní 'dãáyo. Á lã kôpi pãé mužú nõõsĩ ẽbĩrĩ sĩ ku. ĩri sã kôpi ícá ĩdrãkã ẽbĩrĩ sĩ létĩ gé rá.”

³³ Yēsũ vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Ãngũ nõri rará rú ásé agá, 'bá nõ' 'bée kárakará, 'bã ĩsúkĩ rĩ ãnyãngã caapi kôpi ní rĩ íngũgá?”

34 Yēsũ ní kòpi zìzú kīnī, “Pánga ìmi vùgá 'dĩ ngõpí?”

Kòpi ní újázú Yēsũ ní kīnī, “Pánga 'bá vùgá nŏó ézìrī anigé, āzini ì'bì 'bá vùgá nŏó nyíríná ni pi anigé, 'bo adri kárákará kuyé.”

35 Yēsũ ní 'yozú kīnī, 'bá bītríká rī pi ā úríkí vùgá.

36 Kúru Yēsũ ní pánga ézìrī 'dĩ'bée í'dúzú ì'bì rī pi be, ìri ní òwò'dífò sèzú, ìri ní ùndĩzú, ìri ní í'dúzú sèzú 'bá 'ì pámvú ùbī'bá rī pi drígé, kòpi ní awazú 'bá rī pi ní.

37 'Bá rī pi cére nyakí ānyāngā rī épízú ā ní rá. Vùdrī ni gé, 'bá Yēsũ ā pámvú ùbī'bá rī pi ìkūnākí pánga ì ní ùndī ì ní nyaá rī ē ìmbìtā caá ùvú ā 'a ézìrī.

38 'Bá ānyāngā rī nya'bée rī pi vé kālāfe ca élífū sù, lākí ùkú rī pi anjíná rī pi be kuyé.

39 Yēsũ ká 'bá bītríká rī pi ayíi mụzú 'dīisī gí, ìri ní tuzú kúlúmgbā agá, ìri ní mụzú vūrā ìnyíná kūrú Māgādānā vé rī gé.

16

*'Bá rī pi lēkí tā āyāzú āyāyā ni ndree
(Mārākō 8:11-13; Lúkā 12:54-56)*

1 Fārúsī rī pi Sādókē rī pi be ímúkí Yēsũ ri ù'bīí, kòpi zìkí ìri kīnī, ā 'o ì ní tā āyāzú āyāyā ni, ā lū rí ì ní 'yozú kīnī, ùkpò ìri ní tā āyāzú āyāyā 'dīri 'ozú rī ìbí íngá 'bū gélésīla.

2 Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Ìmi ri 'yo, Ùndréná rī sī, āngū rī ka dō kú mgbā, āngū rī adri ule, yīíḡó 'dì ku.’

3 Ụ'bútị́nà rĩ sī, ĩmi ri 'yo, 'Ăndrũ sī yĩgò ri 'dị rá, ă'diātāsīyā ăngũ rĩ ẽ mịlẹ̀tị ındrẹ ika, kú ịrịbịtị rú.' ĩmi nĩkí ăngũ rĩ vé mịlẹ̀tị ă tã ũlũngára rá, 'bo tã 'i ngaápi mâ rú' bá gá ăndrũ nōri, ĩmi nĩkí ífífí ni áamá kuyé.

4 Úyú ũnjĩkānyā 'o' bá, ẹ'yĩ' bá kuyé rĩ pi, kòpi lẹkí ă 'okí ĩ ní tã ăyāzú ăyāyā ni, 'bo á 'o kòpi ní tã ăyāzú ăyāyā ni ku, ma 'yẹ́nà tã ăyāzú ăyāyā Yónā* vé rĩ 'da kòpi ní áyu." Kúru Yẹsũ ní 'dezú mụzú, ịri ní kòpi kuzú kú 'dĩgé.

*Ăkúfị Fārúsị rĩ pi vé Sădókē rĩ pi be rĩ
(Mārākō 8:14-21)*

5 Yẹsũ pi kâ zoó yĩ bālālā rĩ agásĩ álé 'dăá, 'bá Yẹsũ ă pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ă tã ăvĩ, jikí pánga mụzú ındĩ kuyé.

6 Yẹsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "Lě ĩmi adrikí mị be kowu ăkúfị Fārúsị rĩ pi vé Sădókē rĩ pi be rĩ ă tã sī."

7 'Bá Yẹsũ ă pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ní átázú ĩ ăsámvú gé sī kĩnĩ, "Yẹsũ átá 'bá ní tã rĩ 'dĩni, ă'diātāsīyā 'bá ní pánga ịjị ındĩ kuyé rĩ sī."

8 Yẹsũ nị tã kòpi ní átá ĩ ăsámvú gé sī rĩ rá, ịri ní kòpi zizú kĩnĩ, "Ĩmi adri' bée ẹ'yĩngára be mādā 'dĩ' bée, ngá ĩmi ní rizú átázú 'yozú kĩnĩ pánga 'dăáyo rĩ ă'di?

9 Tã 'dĩri fi drĩ ĩmi drĩgé kuyé? ĩmi ndrekí pánga tówú ăndúrú 'bá ẹlífũ tówú pi ní nyaá tí

* **16:4 16:4** *Tă ăyāzú ăyāyā Yónā vé rĩ: Ị' bị te nẹbị Yónā ri, Yónā adri caá ụ'dụ na ị' bị rĩ agá 'dăá. 'Í lă Yónā 1:17; Mātáyo 12:39-40; Lúkă 11:29-32.*

'dãri kuyé? Īmi ĩkũnãkí ándúró ĩmbĩtã ni caá ũvú ã 'a ngõpí?

¹⁰ Pánga ézĩrĩ 'bá élfũ sụ pi ní nyaá rĩ, ĩmi ĩkũnãkí ándúró ĩmbĩtã ni caá ũvú ã 'a ngõpí?

¹¹ Má átá tã pánga vé ni ku. Tã má ní átá rĩ vé tã fi ĩmi drĩgé ku ãsĩ? 'Bo lě ĩmi adrikí mị be kọwụ ãkúfị Fārúsị rĩ pi vé Sādókē rĩ pi be rĩ ã tã sĩ."

¹² Kúru kọpi ní nĩzú ámázú 'yozú kìnĩ, tã Yésũ ní ũlũ ũ ní 'dĩri adri 'yozú kìnĩ, ãkúfị ĩ ní pánga á'dízú rĩ kuyé, ĩri tã Fārúsị rĩ pi ní rii ímbá ũnjí Sādókē rĩ pi be rĩ vé tã ũlũ.

*Pétëró kĩnĩ Yésũ ri Kúrísítõ 'i
(Mārākõ 8:27-30; Lúkã 9:18-21)*

¹³ Yésũ pi kã caá ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be kũrú Sízérĩyã Pĩlípóyĩ vé rĩ agá 'dãá, ĩri ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú kìnĩ, "'Bá 'bá rĩ pi ní 'yoó kìnĩ ĩri 'Bá Mvá 'i 'dĩri ã'di 'i?"

¹⁴ Kọpi ní újázú kìnĩ, "'Bá urukọ'bée kìnĩ, 'bá rĩ Yũwãní Bãtízĩmũ sēepi rĩ 'i. Ūrukọ'bée kìnĩ, 'bá rĩ Ēlĩyã 'i. Ūrukọ'bée kìnĩ, 'bá rĩ Yērēmĩyã 'i, dõku 'bá rĩ nẹbị rĩ pi vé ãzi."

¹⁵ Yésũ ní kọpi zizú kìnĩ, "'Bo ĩmi 'yo ma ã'di 'i?"

¹⁶ Sĩmõnã Pétëró ní újázú kìnĩ, "Mi Kúrísítõ 'i, Múngú adriipi ídri rú rĩ vé Mvá."

¹⁷ Yésũ ní újázú ĩri ní kìnĩ, "Sĩmõnã Yónã ã mvá rĩ, tãkiri ã adri mi be, tã 'dĩri 'bá áda lũ mí ní nĩ kuyé, má Ẹtẹpi 'bũ gé rĩ lũ mí ní tã 'dĩri nĩ.

18 Ændrũ á 'yo mí ní 'díní, mí rú ri adri Pétêró 'i, ífífí ní írã. Ma ímú mávé kånísã† sị írã 'dĩri drĩgé, drã ícò kånísã rĩ ndêé ùkpò sị ku.

19 Mālũngã 'bũ vé rĩ vé mǎfũtá, ma sê mí drĩgé, tã mí ní úmbé vũ drĩgé nŏgó gí rĩ, Múngú ri úmbé 'bũ gé 'dǎlé rá. 'Bo tã mí ní ọyụvũ vũ drĩgé nŏgó gí rĩ, Múngú rĩ kpá ọyụ 'bũ gé 'dǎlé rá.”

20 Yèsũ átá ùkpó ùkpó ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'bá rĩ pí ní kĩnĩ, 'bá ǎzi ǎ lũ 'yozú kínĩ, 'i Kúrísítò 'i 'díní ku.

Yèsũ átá ívé drǎngára ǎ tã

(Mǎrǎkò 8:31-9:1; Lúkã 9:22-27)

21 Ídózú lókí 'dǎri gé, Yèsũ ri ùlũú ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'bá rĩ pí ní kĩnĩ, 'i lě muv Yẹrúsálémã gá. 'Dǎlé 'i muv ìzǎngã nya lẹtị be ǎndíǎndí 'bá ambugu rĩ pí drĩgé, atala atala rĩ pí drĩgé rĩ pí drĩgé, ǎzini 'bá tǎimbị ímbá'bá rĩ pí drĩgé, ì ímú 'i 'dị drã rá. Ụ'dụ na ní gé, 'i gŏ íngá ídri rú ùzi.

22 Pétêró ní Yèsũ ri sezú gǎrã gá, ìri ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “Úpí, lě mí átá 'díní ku, tã 'dĩri ícò 'i ngaá mí rú'bá gá sụv 'dĩri tịv ku!”

23 Yèsũ ní 'i újázú ǎngũ ndrezú Pétêró vúgá 'dǎá, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Mí Sǎtánǎ! Mí ri má lẹtị uga, yịkị mívé rĩ, ìri 'bá áda vé ní, yịkị 'dĩri íbị íngá Múngú vúgálésĩ kuyé.”

24 Kúru Yèsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'bá rĩ pí ní kĩnĩ, “'Bá rĩ lě dŏ má pámvú ùbĩ, ǎ adi 'i rú'bá, ǎ 'du ívé pẹtị alambaku, ǎ ùbĩ má pámvú.

25 'Bá rĩ ri dŏ ívé ídri rú'bá nŏri vé rĩ ǎ tã ụsụv áyú, ìri ímú ívé ídri 'be ǎvĩ 'dĩsĩ rá, 'bo 'bá rĩ adi

† 16:18 16:18 *Kånísã*: Kånísã ri 'bá Yèsũ Kúrísítò ri ẹ'yị'bá gí rĩ pí.

dō 'i drāá mâ tâ sī, ĩri ímụ ídri 'dáni'dáni rĩ ísú rá.

²⁶ 'Bá rĩ ísú dō ngá múké nyṑòkụ drĩgé nōgó rĩ pi ãrěvú céré, 'bo 'be dō ívé ídri ãvĩĩ rá, ngá múké ĩri ní ísú 'a ni gé 'dĩgé rĩ ã'di? Dōku ngá 'bá rĩ ní ícọ sěé ívé ídri ē drĩ jezú rĩ ã'di?

²⁷ Ma 'Bá Mv́ 'i, ma ímụ mávé mālāyíkā rĩ pi be, ma dĩ pōwŭpōwŭ sŭ má Ètẹpi ní dĩ pōwŭpōwŭ rĩ tịnị, má ímụ 'bá ãlu ãlu ũfē tâ ĩri ní 'oó rĩ sī.

²⁸ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá ụrụkọ pá tu'bá nō'beé ícókí drĩ ũdrāá ku, kọpi 'Bá Mv́ vé ímụngára ívé mālŭngā ruzú rĩ ndre ũgbále.”

17

*Yésũ ã rŭ'bá új́ 'i dĩĩ imvesírílílí
(Mārákō 9:2-13; Lúkã 9:28-36)*

¹ Vúdrĩ ni kã caá ú'dụ ázıyá, Yésũ ní Pétěró pi jizú Yōkóbũ be, Yŭwánĩ Yōkóbũ édrĩpi be 'í vúgá sī. Kọpi ní tuzú muzú írā drĩgé ụrụ 'dāá, ĩ mụkí rí adrií tŭngú ĩ drĩkã sī.

² 'Dālé Yésũ új́ 'i índré ũ'dũ be tŭngú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ẹndrẹti gé. Ẽndrẹti ni dĩ ọgú imvesírílílí sŭ ũtụ ní dĩĩ rĩ tịnị, ĩrivé bōngó új́ 'i dĩĩ imvesírílílí, sŭ ũtụ ní dĩĩ rĩ tịnị.

³ 'Dālé Mósē pi ní ĩfŭzú Èllyā be kọpi ẹndrẹti gé, Mósē pi Èllyā be rikí átá Yésũ be.

⁴ Pétěró ní 'yozú Yésũ ní kĩnĩ, “Úpí, múké ni, lē 'bā adrikí nōgó. Mí ã'yĩ dō rá, á lē mōrōgó 'beé na, ãlu ni mí ní, ãlu ni Mósē ní, ãlu ni Èllyā ní.”

⁵ Pétěró kã rií átá, koro ĩrĩbĩti imvesírílílí ĩmŭlŭ kọpi, ú'dúkọ ní íkúzú ĩrĩbĩti agá 'dāásĩ

kĩnĩ, “Mvá 'dĩri mávé ni má ní lēlé rĩ, ma ĩri sī āyĩkō sī. Lē ĩmi yĩkĩ tị ni yiyi!”

⁶ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi kâ ú'dúkọ 'dĩri yiyi, ũrĩ sī, kọpi u'dekĩ ĩ ẹndrẹtị úsú vūgá.

⁷ 'Bo Yēsũ ní ímúzá kọpi úlózú, ĩri ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, “Īmi íngákí ọrọ, ĩmi 'okí ũrĩ sī ku.”

⁸ Kọpi kâ ĩ mị ingaá ǎngũ ndreé ọrọ 'dǎá, 'bá ǎzi ǎlunǎni 'dǎáyo, 'bá rĩ 'yénǎ Yēsũ 'i.

⁹ Kọpi kâ rií ísị ímúzá írǎ drĩgé 'dǎásĩ vūgá nǎó, Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, “Tǎ ĩmi ní ndreé 'dĩri, ǎ lūkĩ 'bá ǎzi ní ku, cĩmgbá cazú ĩ ní 'Bá Mvá ri ingazú drǎngǎrá gǎlésĩla rĩ gé.”

¹⁰ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, “'Bá tǎimbị Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi ri 'yo kĩnĩ, Ēlĩyǎ ri ímú Kúrísítō sī drĩdrĩ ǎsĩ?”

¹¹ Yēsũ ní újázú kọpi ní kĩnĩ, “Ádarú Ēlĩyǎ ri ímú drĩdrĩ, ĩri ímú tǎ rĩ pi ǎrěvú útú ku céré ũrě.

¹² 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, Ēlĩyǎ ímú ịnógósị gí, 'bo 'bá rĩ pi ámákí ĩri kuyé, 'bá rĩ pi 'okí ĩri ũnjí, sũ ĩ ní lēé rĩ tịni. Ma 'Bá Mvá 'i, ma kpá ímú ízǎngǎ nya kọpi drĩgé sũ 'dĩri tịni.”

¹³ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi nĩkĩ ámá rá 'yozú kĩnĩ, 'bá Yēsũ ní rií tǎ ni átá 'dĩri Yũwǎnĩ Bǎtízĩmũ sěpi rĩ 'i.

*Yēsũ idrí mvá ágó indrí ũnjí be ni
(Mǎrǎkō 9:14-29; Lúkǎ 9:37-43a)*

¹⁴ Yēsũ pi kâ ĩ újǎ ĩgǎó ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be 'bá bĩtrĩkǎ rĩ pi vúgá nǎó, ágó ǎzi ní ímúzá Yēsũ vúgá nǎó, ĩri ní kũmũcí ũtĩzú Yēsũ ẹndrẹtị gé.

15 Īri ní 'yozú kīnī, “Úpí, 'í ndre mávé mvá ágó rī vé ĭzāngā fô, ājī'bílīkí ri ĩri ú'bé, ĩri ri ĭzāngā nya ambamba, ājī'bílīkí ri nĵī ĩri ú'bé ācí agá, dōku yĵī agá.

16 Má ĭjī mvá rī mívé 'bá mī pámvú ũbī'bá rī pi vúgá, 'bo kōpi ídríkí ĩri kuyé.”

17 Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi 'bá lókí āndrū nōri vé ẹ'yĭngará ākó 'dī'bée, mâ adri rí ĩmi be vŭŭ caá lókí be gbā ngōpí? Mâ nya rí ĭzāngā ĩmi tã sī caá lókí be gbā ngōpí? Īmi ĭjīkí mvá ágó rī má vúgá nōó.”

18 Yēsū ní átázú índrí ũnjí rī ní ú'dúkó ũkpó ũkpó ni sī, índrí ũnjí rī ní fŭzú mvá ágó rī rŭ'bá gá sī. Sāṅá 'dāri agá, drā rī gō deḡ mvá ágó rī ā rŭ'bá gá sī rá.

19 Vŭdrĭ ni gé, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ní ĩ ĭnjézú ímŭzú Yēsū vúgá nōó kírí, kōpi ní Yēsū ri zĭzú kīnī, “'Bá ícókí ĩni índrí ũnjí rī droó fŭú āmvé ku āsī?”

20 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “E'yĭngará ĩmivé rī mādāṅáṅá. Ádarú á lē lŭú ĩmi ní 'dīni, ĩmi dō ẹ'yĭngará be mādāṅá anigé sŭ marígó ā fí ní adrií mādāṅá rī tĭni, ĩmi ícó 'yo írā āmbúgú 'dīri ā nĵī 'i vŭrā nōri gé sī muŭ vŭrā āzi gé, írā rī 'i nĵī muŭzú rá. Tã āzi mbaápi mbamba ĩmi ní 'dāáyo.”

21 Índrí ũnjí 'dīni 'dīri, a'bíkí dō ngá nyanya āní ku, āzini zĭkí dō Múngú ri ku, ícó fŭú ku.*

Yēsū átá ívé drāngará ā tã dĭi
(Mārākō 9:30-32; Lúkã 9:43b-45)

* **17:21 17:21** Átángá vērĕṣĭ 21 agá 'dīri, búkū Mátáyo vé ĩ ní sī Gírĭkĭ tĭ sī drĭdrĭ rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sī búkū Mátáyo vé vŭlé rī agá rá.

22 Yésũ pi kâ ĩ úmú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ gé 'dãá, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Ma 'Bá Mvá 'i, ĩ ímú má ũli 'be, ĩ ma sê ari'ba rĩ pi drĩgé.

23 Kôpi ímú ma 'dĩ drã rá, ú'dú na ni gé, ma gô íngá ídri rú ũzi.” Tã 'dĩri sê 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩzãngã ambamba.

Mũfẽngã ĩ ní riĩ u'dúú Jó Múngú vé rĩ agá rĩ

24 Yésũ pi ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be, kôpi kâ caá Kãpãrãnãúmã gá 'dãá, 'bá ri' 'bá Jó Múngú vé rĩ vé mũfẽngã u'dú' 'bá rĩ pi ní ímúzú Pétëró ri zizú kĩnĩ, “Ímivé ágó riĩpi ãngũ ímbápi rĩ, ĩri nyo ri Jó Múngú vé rĩ vé mũfẽngã sê rá?”

25 Pétëró ní újázú kôpi ní kĩnĩ “Ĩri ícô sê rá.”

Pétëró kã fiĩ jó agá 'dãá, ĩri ní drĩ átázú kuyé rĩ gé, Yésũ zĩ ĩri drĩdrĩ kĩnĩ, “Sĩmónã, mí ũsũ ngóni? 'Bágú vũ drĩgé nŏ'bée ri mũfẽngã umbe jezú rĩ u'dú ã'di pi drĩgé sĩ? Kôpi ri u'dú ívé anjĩná rĩ pi drĩgé sĩ, dŏku kôpi ri u'dú 'bá ụrụkọ túngú ni pi drĩgé sĩ?”

26 Pétëró ní újázú kĩnĩ “Kôpi ri mũfẽngã rĩ u'dú 'bá ụrụkọ túngú ni pi drĩgé sĩ.”

Yésũ ní 'yozú kĩnĩ, “'Bágú rĩ vé anjĩ ãgŏ rĩ pi ũfẽkĩ mũfẽngã rĩ ku.”

27 'Bo Yésũ ní 'yozú Pétëró ní kĩnĩ, “Lê 'bã sêkĩ 'bá mũfẽngã u'dú' 'bá 'dĩ'bée ě ẹsĩ ã ve 'bá ní ku, 'í mụ yĩĩ bãlãlã rĩ agá 'dãá, 'í 'be mívé jãbãdã yĩĩ bãlãlã rĩ agá 'dãá, 'ĩ' 'bĩ mí ní 'í'bé drĩdrĩ rĩ, 'í zĩ tĩ ni, mi mũfẽngã ã fĩ ẹnjĩĩpi ẹnjĩẹnjĩ ni† ịsú tĩ ni gé

† 17:27 17:27 Mũfẽngã ã fĩ ẹnjĩĩpi ẹnjĩẹnjĩ rĩ: 'Bá rĩ nga dŏ ẹzĩ caá ú'dú sụ, ĩ 'bá rĩ ũfẽ mũfẽngã ã fĩ ẹnjĩĩpi ẹnjĩẹnjĩ 'dĩri sĩ.

'dǎá. 'Í 'du mǔfěngǎ ěnjǐpi ěnjǐěnjǐ 'dǐri, mí ũfě Jó Múngú vé rǐ vé mǔfěngǎ ǎní, mí ũfě mávé rǐ, āzini mí ũfě mívé rǐ ǎní."

18

ǎ'di ri adri āmbúgú mǎlǔngǎ 'bǔ vé rǐ agá 'dǎá nǐ?

(Mǎrǎkō 9:33-37; Lúkǎ 9:46-48)

¹ Lókí 'dǎri gé, 'bá Yēsǔ ā pámvú ũbǐ'bá rǐ pi ní ímúzá Yēsǔ rǐ zǐzú kǐnǐ, "Mǎlǔngǎ 'bǔ vé rǐ agá 'dǎá, ǎ'di ri mǔ adri āmbúgú nǐ?"

² Yēsǔ ní mvǎǎǎ mǎdǎǎǎ ni zǐzú ímúzá pá tuzú ĩ āsámvú gé.

³ Īri ní 'yozú kōpi ní kǐnǐ, "Ádarú á lě 'yoó ĩmi ní 'dǐni, 'bá rǐ újá dō ǎsǐ adrizú sǔ mvǎǎǎ mǎdǎǎǎ nōri vé rǐ tǐnǐ ku, ícǒ fǐí mǎlǔngǎ 'bǔ vé rǐ agá ku.

⁴ Kúru 'bá rǐ 'bǎ dō 'i kú tā be mǎdǎ sǔ mvǎǎǎ mǎdǎǎǎ nōri tǐnǐ, ĩri mǔ adri āmbúgú mǎlǔngǎ 'bǔ vé rǐ agá 'dǎá.

⁵ 'Bá rǐ ǎ'yǐ dō mvǎǎǎ mǎdǎǎǎ sǔ má andregá nōri tǐnǐ ni mâ rǔ sǐ, 'bá 'dǐri ǎ'yǐ ma.

'Bá āzi ā sě mvǎǎǎ fǐí ũnjǐkǎnyǎ 'oó ku

(Mǎrǎkō 9:42-48; Lúkǎ 17:1-2)

⁶ "Bo mvǎǎǎ mǎdǎǎǎ ma ǎ'yǐpi gǐ nōri, 'bá rǐ sě dō ĩri fǐí ũnjǐkǎnyǎ 'oó, múké ni kōdō lě ā úmbékí írǎ āmbúgú umbe ni gé, ā 'bekí ĩri yǐí tafu agá.

⁷ 'Bá vǔ drǐgé rǐ pi ímú ĩzǎngǎ ĩsǔ ambamba, ǎ'diātǎsǐyǎ tā vǔ drǐgé nōgǒ rǐ sě 'bá rǐ pi ri fǐí ũnjǐkǎnyǎ 'o nǐ! Tǎ 'dǐ'bée ímú ĩ nga rá, 'bo 'bá

ógúpi ri sēepi 'deepi ũnjĩkãnyã agá rĩ, ĩri ímú ĩzãngã ĩsú ambamba.

⁸ Mívé drĩ ẽndẹpi sē dō mi fí ũnjĩkãnyã 'oó nĩ, lē mĩ lĩ ĩri 'beé 'dĩĩsĩ ãmvé. Mĩ rú'báná ĩgélé āzi ábá dō nĩ, ĩri múké, ndē mí ní fizú mĩ rú'báná be ngĩ ácí vezú ãní ụdụ ãkó rĩ agá 'dãá rĩ.

⁹ Mívé mĩ drĩ ẽndẹpi gé rĩ sē dō mi fí ũnjĩkãnyã 'oó nĩ, lē mĩ nje ĩri 'beé 'dĩĩsĩ ãmvé. ĩgélé āzi mĩ rú'báná gá 'dĩgé ábá dō nĩ, ĩri múké, ndē mí ní fizú mĩ rú'báná be ngĩ ácí vezú ãní ụdụ ãkó rĩ agá 'dãá rĩ.”

¹⁰ Yésũ ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, “Ĩmi ndrekí múké, lē ĩmi ụsũkí 'yozú kĩnĩ anjĩnà nyírĩnà rĩ pi índrekí ĩmi mĩlé gá ẹzĩ ãkó 'dĩni ku. 'Bo á lē lũú ĩmi ní 'dĩni, kọpívé māláyíkã 'bũ gé 'dãá anigé, kọpi ri njĩ átá má Ẹtẹpi 'bũ gé rĩ be anjĩnà rĩ pi vé tã sĩ.

¹¹ Ma 'Bá Mvã 'i, má ímú 'báná ũnjĩkãnyã 'o'báná rĩ pi paá ĩvé ũnjĩkãnyã agásĩ.*

*Nāpí kãbĩlō ãvĩpi rĩ vé rĩ
(Lúkã 15:3-7)*

¹² “'Bá rĩ dō kãbĩlō be mụdụrũlũ ãlu, ãlu ni ãvĩ dō gĩ, ĩri 'o íngóni? Ícọ pũkú úrõmĩ drĩ ni úrõmĩ (99) 'dĩ'bée kuú ánga drĩgé 'dĩgé, 'de mụú ãlu ãvĩpi gĩ 'dãri ndãá ku?

¹³ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ĩsú dō ívé kãbĩlō ãlu ãvĩpi rĩ gĩ, ãyĩkō ri ĩri fụ aga rá, ndē ãyĩkō ĩri fụúpi kãbĩlō pũkú úrõmĩ drĩ ni úrõmĩ (99) ãvĩ'báná kuyé rĩ pi ã tã sĩ rĩ rá.

* **18:11 18:11** Átángá vẹrẹsĩ 11 agá 'dĩri, búkũ Mátáyo vé ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tị sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gōkĩ sĩ búkũ Mátáyo vé vúlé rĩ agá rá.

14 Īri kpá adri sũ 'dĩri tĩni, má Ẹtẹpi 'bũ gé rĩ lě anji nyírĩná rĩ pi ã ãvĩkí sũ kãbĩlõ ní ãvĩũ rĩ tĩni ku.

*Mí ẹdrípì, dōku mí ọmvúpì mi 'oópi ùnjí rĩ
(Lúkã 17:3)*

15 “Mí ẹdrípì, dōku mí ọmvúpì 'o dō mi ùnjí, 'í nga mujú vú ni gé 'dãá, 'í lũ ĩri ní tã ĩri ní 'oó mí ní ùnjí rĩ. Lě mi lũ tã rĩ gúnyá agá ku. Yì dō mi rá, 'yo dō 'í tì sĩ kĩnĩ, 'í 'o mi ùnjí, 'bá 'dĩri gõ 'i újá ícá mí ní ẹdrípì, dōku mí ọmvúpì.

16 'Bo yì dō mi kuyé, 'í jì 'bá ãlu, dōku 'bá ĩrĩ uruḱo'béé mužú mí vúgá sĩ ĩndĩ, ã'diātāsīyã ‘Tã ãrěvú céré lěkí dō útú ícá pìrì, lě 'bá ĩrĩ, dōku 'bá na tã rĩ ndre'bá ĩ mị sĩ rá ni pi ã adrikí ĩndĩ.’

17 Gã dō 'bá mí ní jìjì 'dĩ'béé ẹ tì yìgá sĩ, 'í jì tã ni mujú ùlũú 'bá kãnisã vé rĩ pi ní. Gã dō 'bá kãnisã vé rĩ pi ẹ tì yìgá sĩ, 'í ku ã adri kú pãgãno rú, dōku ã adri kú 'bá mũfengã umbe jezú rĩ u'duḱpi ni tĩni.

18 “Ádarú á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, tã ĩmi ní úmbé vũ drĩgé nōgó gí rĩ, Múngú ri kpá úmbé 'bũ gé 'dãlé rá, tã ĩmi ní ọyũú vũ drĩgé nōgó gí rĩ, Múngú ri kpá ọyũ 'bũ gé 'dãlé rá.

19 “Á lě 'yoó ĩmi ní dǐjì, 'bá ĩrĩ úmúkí dō ĩ tì tã ãzi zìzú vũ drĩgé nōgó, má Ẹtẹpi 'bũ gé rĩ kòpivé tã rĩ ã'yĩ rá.

20 Kúru 'bá ĩrĩ, dōku 'bá na, úmúkí dō ĩ mâ rú sĩ, ma adri kòpì ãsámvú gé.”

Nãpí 'bá ọgúpì ri trũúpi ku rĩ vé rĩ

21 Kúru Pétêró ní ímúzá Yésũ ri zizú kīnī, “Úpí, má édrípí 'o dō ma ũnjí, mâ trũ ĩri caá vú be ngōpí? Mâ trũ ĩri caá vú be ézĩrĩ?”

22 Yésũ ní újázú Pétêró ní kīnī, “Adri 'yéná vú be ézĩrĩ ku, 'bo ã adri vú be pũkú ézĩrĩ drĩ ni ézĩrĩ.

23 “Kúru ỳ'bĩkí mālũngã 'bũ vé rĩ 'bãgú lěepi mũfěngã 'í ní sěé ívé átí'bá rĩ pi ní měrĩ rú rĩ ã tã nĩpi rĩ sĩ.

24 'Bãgú rĩ kã 'dó ívé mũfěngã rĩ úmú gōó, ĩ ní ágó mũfěngã ẹ'yĩpi jũrú ãmbúgú sĩ élifũ mụdrĩ rĩ† íjízú ímúzá pá tuzú 'bãgú rĩ ẹndrẹti gé.

25 'Bo átí'bágú rĩ ní měrĩ rĩ ũfěé kuyé rĩ sĩ, 'bãgú rĩ kīnī, ã ụzikí ĩrivé ngá ãrěvú céré, ã ụzikí kpá ĩrivé ũkú anjiná rĩ pi be ĩndĩ, ã ũfě rí měrĩ rĩ ãní.

26 “Kúru átí'bágú rĩ ní kũmũcí ũtĩzú 'bãgú rĩ ẹndrẹti gé, ĩri ní 'bãgú rĩ mázú kīnī, “Í ku má ní sã, ma ímú mívé mũfěngã ãrěvú ũfě gō céré rá!’

27 'Bãgú rĩ ndre ĩrivé ĩzãngã, gō měrĩ rĩ vé tã kuú rá, ọyọ átí'bá rĩ mụzú rá.

28 “‘Bo átí'bágú rĩ kã 'deé mụyú gí, kōpi mụkí ĩ ịsú ọgúpí átí'bágú ívé mũfěngã fifí ẹnjĩpi ẹnjĩnĩ rĩ‡ ẹ'yĩpi mụdũrũlũ ãlu rĩ be. ĩri ní átí'bágú rĩ ruzú, úlélé ni ínjízú. ĩri ní 'yozú kīnī, ‘Mí ũfě mávé mũfěngã ú'díkírĩnã nōgó!’

† 18:24 18:24 Mũfěngã jũrú ãmbúgú élifũ mụdrĩ rĩ agá rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẹzĩ ílĩ mụdrĩ drĩ ni tówú, ĩ 'bá rĩ ũfě mũfěngã jũrú ãmbúgú ãlu ni sĩ. ‡ 18:28 18:28 Mũfěngã fifí ẹnjĩpi ẹnjĩnĩ rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẹzĩ ụ'dú ãlu, ĩ 'bá rĩ ũfě mũfěngã fifí ẹnjĩpi ẹnjĩnĩ ãlu ni sĩ.

29 “Ātí'bágú rī ní kūmūcí ūtīzú ĩri ɛndrɛtī gé, ĩri mǎzú drī ĩrī sī kīnī, “Í ku má ní sâ, ma ímú mívé mūfēngā ūfē gō vúlé rá.’

30 “‘Bo ágó rī gǎ ĩrivé tā ã'yīgá sī, gō ĩri 'beé jó ĩ ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, ã mu adrii 'dǎlé cīmgbá ūfē dō ívé mūfēngā ūgbále gí ká.

31 Ātí'bá ɔruxo kâ tā 'i ngaápi 'dīri ndreé, kōpi gōkí adrii ĩzāngā sī. Kōpi ní mužú tā 'i ngaápi 'dīri ūlūzú 'bágú rī ní.

32 “Kúru 'bágú rī ní ātí'bágú drīdrī 'dāri zīzú ímúzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú ĩri ní kīnī, ‘Mi ātí'bá ūnjí, á ku ándúru mērī mí ní 'duyú rī rá, ã'diātāsīyā mí ímú ándúru ngoó má ɛndrɛtī gé rá.

33 Mi té mí ógúpī ātí'bágú rī vé ĩzāngā ndre sū má ní mívé ĩzāngā ndreé rī tīnī.’

34 'Bágú rī ẽ ésí ve ūnjí ūnjí, jī ātí'bágú rī mužú suú jó ĩ ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, ã mu adrii 'dǎlé cīmgbá ūfē dō ívé mūfēngā ūgbále gí ká.

35 “Īmi trūkí dō ĩmi ọgǔpīi Yésū ri ẹ'yī'bá gí rī pi ku, má Ẹtépī 'bū gé rī trū kpá ĩmi ku.”

19

Ayingará ágó pi vé ūkú be rī

(Mārākō 10:1-12)

1 Yésū kâ tā 'dī'bée átá deɛ, ĩri ní fūzú āngū Gālíláyā vé rī agásī, ĩri ní mužú āngū Yūdáyā vé rī gé yīi āmbúgú dīpī dīdī Yáridénī vé rī ã wọókọ gá álésī.

2 'Bá bītríká 'dekí mužú Yésū ã vúdri gé sī, Yésū ídrí 'bá drǎ be rī pi rá.

³ Fārūsī uruḵo'béé ímúkí wú ni gé, kôpi lēkí ĩri ũ'bīī. Kôpi ní ĩri zizú kínī, “Tāimbī ā'yī nyo 'yozú kínī, 'bá ágó ri ícó ívé ũkú dro tā ā pá āzi sī 'díní rá?”

⁴ Yēsū ní újázú kôpi ní kīnī, “Īmi lākí búkū Múngú vé rī agá 'yozú kínī, í'dóngará gá 'dāá, 'Múngú gbi ágó pi ũkú be' 'díní kuyé?”

⁵ Múngú 'yo kīnī, “Tā 'dīri sī, 'bá ágó ri ívé étépi ku, ĩri ívé éndrēpi ku, kôpi ĩ úmú ũkú ni be, 'bá ĩrī 'dī'bée ĩ úmú adri rú' 'bá ālu.’

⁶ 'Bo kôpi acokí ĩ ku, kôpi adri rú' 'bá ālu. Kúru 'bá Múngú ní úmú gí 'dī'bée, lē 'bá āzi ā aco kôpi āsámwú ku.”

⁷ Fārūsī rī pi ní Yēsū ri zizú kínī, “Mósē sē tāimbī kīnī, 'Ágó ri kōkōbī sē ũkú ni ní, ĩri drozú āní rá' āsī?”

⁸ Yēsū ní újázú kôpi ní kīnī, “Mósē ā'yī ĩmi ní, ĩmi ícó ĩmi ayi ĩmi ũkúpī be rá, ā'diātāsīyā ĩmí ẹsī tete. 'Bo í'dóngará gá 'dāá, tā rī adri 'díní kuyé.”

⁹ Á lē lūú ĩmi ní 'díní, 'bá ívé ũkú droopi rá, gōopi ũkú āzi túngú ni jeépi rī, 'o 'dīri tā ũnjí ọwū vé ni, tā ágó ní ícózú ívé ũkú drozú āní rá rī, ũkú rī fū dō mujú laá ágó āzi túngú ni be ká.”

¹⁰ 'Bá Yēsū ā pámwú ũbī' 'bá rī pi ní 'yozú kínī, “Tā ágó pi vé ũkú be rī, ĩri dō 'dīri tīnī, múké ni, lē 'bá rī ní adrizú ũkú ākó.”

¹¹ Yēsū ní 'yozú kôpi ní kīnī, “'Bá céré ngakí tā ĩmi ní 'yoó 'dīri ā'yī ku, Múngú 'bā dō tā 'dīri 'bá rī ẹsī agá nī ká, ícó ũkú jeé ku.

12 Āgō ʊrʊkɔ'béé tɪkí kɔpi kú 'báná rú. ʊrʊkɔ'béé ícákí 'báná rú ā'diātāsīyā 'í'dúkí kɔpi ágélé gí, ʊrʊkɔ'béé lēkí ĩngá adrii 'díní ũkú ākó, mālŭngā 'bũ vé rĩ ā tā sī. 'Bá rĩ lē dō tā ĩ ní 'yoó 'dĩri 'dụú ngaá, ā 'dụ ngaá ĩyí."

*Yēsũ 'bā tākiri anjina nyirina rĩ pi drige
(Mārākō 10:13-16; Lúkã 18:15-17)*

13 Kúru 'bá ʊrʊkɔ ní ĩvé anjina nyirina rĩ pi ijizú Yēsũ vúgá nõó, Yēsũ ā tĩ rí drĩ kɔpi drige, āzini ā zĩ rí kɔpi ní Múngú ri. 'Bo Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'báná rĩ pi kɪnĩ, lē 'bá rĩ pi ē ijiki anjina rĩ pi Yēsũ vú nõó ku.

14 Yēsũ ní 'yozú kɔpi ní kɪnĩ, "Ā ugakí anjina nyirina rĩ pi ní létĩ ku, ĩmi kukí kɔpi ē ímúkí má vúgá nõó! Ā'diātāsīyā mālŭngā 'bũ vé rĩ, ĩri adri 'bá adri'béé sũ anjina nyirina nõ'béé tĩni rĩ pi vé ni."

15 Yēsũ ní drĩ tĩzú anjina nyirina rĩ pi drige, vúdrĩ ni gé, ĩri ní gōzú 'dezú mužú 'dĩisĩ rá.

*Ágó ā'bú be rĩ vé tā
(Mārākō 10:17-31; Lúkã 18:18-30)*

16 Ágó āzi ní ímúzú Yēsũ vúgá nõó, ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kɪnĩ, "Ímbápi, ngá múké má ní ícó 'oó, má ĩsú rí ídri 'dáni'dáni rĩ āní rĩ ā'di?"

17 Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kɪnĩ, "Ngá mí ní ma zizú tā múké ā tā sī rĩ ā'di? 'Bá múké rĩ 'yéná Múngú 'i. 'Í lē dō ídri 'dáni'dáni rĩ ĩsú, ngá múké rĩ, lē mí 'dụ tãĩmbĩ rĩ vé tā ngaá."

18 Ágó rĩ ní Yēsũ ri zizú kɪnĩ, "Tãĩmbĩ ngōri?"

Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnī, “ ‘Lē mī 'dī 'bá ku, lē mī 'bā ǫwũ ku, lē mī ǫgũ 'bá āzi ā ngá ku, lē mī úlī ũnjō 'bá āzi drĩgē ku,

¹⁹ lē mī ĩnjī mí ẹtẹpi pi mí ẹndrẹpi be ĩnjĩnjī.’ ‘Lē mī lē 'bá mī gārā gá rĩ sũ mí ní mī rụ' 'bá lē rĩ tịni.’ ”

²⁰ Ágó rĩ ní újázú Yēsũ ní kīnī, “Á 'dụ tǎimbị 'dĩ'bée vé tǎ ngaá céré rá. Ngá āzi nyo má ní gǫó 'oó dĩjị ni anigé?”

²¹ Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kīnī, “‘Í lē dō mī adri múké ẹzị Múngú vé rĩ ā ngangará gá, mí ụzị ngá mívé rĩ pi ārěvú céré, mí awa mǔfēngā ni 'bá ngá ākó rĩ pi ní, mí ímụ mǎ pámvú ũbĩ, mi kúru ā'bú 'bũ gé 'dǎá rĩ ịsụ rá.”

²² Ágó rĩ kǎ tǎ 'dĩri yị, ẹsị ni ịsụ ịzāngā, gǫ 'deé mụy 'dĩisĩ rá, ā 'diātāsīyā ĩri ā'bú be ambamba.

²³ Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní kīnī, “Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, 'bá ā'bú be rĩ vé fingará mǎlũngā 'bũ vé rĩ agá rĩ, tǎ ni ũkpó ũkpó.

²⁴ Á lē 'yoó ĩmi ní dĩjị kīnī, kámĩlō vé fingará sīndánĩ ā úlē gá sī rĩ mbamba, 'bo 'bá ā'bú be rĩ vé fingará mǎlũngā Múngú vé rĩ agá rĩ mba ndēé rá.”

²⁵ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi kǎ tǎ 'dĩri yị, sē kọpi ẹ drĩ ábá ānĩ rá, * kọpi ní zizú kīnī, “‘Bá ĩ ní ícọ páá rá rĩ, ĩri adri ā'di 'i?”

19:19 19:19 Wǔngará 20:12-16; Dětōrōnómē 5:16-20 **19:19**

19:19 Lẹvĩtíkǎ 19:18 * **19:25 19:25** Sē kọpi ẹ drĩ ábá ānĩ rá: 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ ẹ drĩ ábá tǎ 'dĩri sī, ā 'diātāsīyā Yāhúdị rĩ pi ịsũkí kīnī, 'bá rĩ dō ā'bú be, ĩri lū 'yozú kīnī, Múngú sē ĩri ní tǎkiri gí, ĩri ícọ fi 'bũ gé 'dǎlé rá.

26 Yēsũ ní ãngũ ndrezú kôpi vúgá 'dǎlé, ìri ní 'yozú kôpi ní kǐnĩ, “Tǎ 'dĩri mbamba 'bá áda ní, 'bo tǎ ãrèvú céré Múngú ri ícò 'o rá.”

27 Pétēró ní 'yozú ìri ní kǐnĩ, “Í ndre drĩ ká! 'Bá kukí 'bávè ngá ãrèvú céré, 'bâ ri mí pámvú ùbĩ! Ngá úmvúlésĩ 'bá ní ìsù rĩ ã'di?”

28 Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kǐnĩ, “Ádarú á lē lūú ìmi ní 'dínì, ma 'Bá Mvǎ 'i, sâ má ní ìmúzá vũ rĩ údézú ícázú ú'dí, ãzini má ní ìmúzá úrízú mávé lúpá mǎlũngǎ vé ì ní ìngúngũ rĩ drĩgé rĩ kǎdō ícò, ìmi rì'bá mâ pámvú ùbĩ'bá 'dĩ'bée, ìmi kpá ìmú úrí lúpá mụdrị drị ni ìrị rĩ pi drĩgé, ìmi tǎ lì sùrú mụdrị drị ni ìrị Ìsèrélē vé rĩ pi drĩgé nĩ.

29 'Bá céré ìvé jó ku'bá, édrípìì ku'bá, ómvúpìì ku'bá, étépìì ku'bá, éndrèpìì ku'bá, anjíná ku'bá, ãzini ìvé ómvú ku'bá mâ tǎ sǐ rĩ pi, ì ìmú kôpi ní 'bá kôpi ní kuú, ãzini ngá kôpi ní kuú rĩ pi ùfē vú be mụdǔrǔlǔ ãlu, ãzini kôpi ìmú ídri 'dání'dání rĩ ìsù rá.

30 'Bá kárákará 'yo'bá kǐnĩ, ì drĩdrị rĩ pi, kôpi ìmú adri ùdǔmbítǎ. 'Bá kárákará adri'bá ùdǔmbítǎ rĩ pi, kôpi ìmú adri drĩdrị.”

20

'Bá ẹzì nga'bá ómvú agá rĩ pi vé tǎ

1 Yēsũ ní 'yozú kǐnĩ, “Mǎlũngǎ 'bũ vé rĩ vé tǎ adri sù ágó ómvú 'ǎápi, mụúpì ù'bútì 'bá ẹzì vé ni ndǎápi 'ì ùfē rí kôpi ùfēfē rĩ tìni.

2 Ágó rĩ ã'yĩ 'bá ẹzì vé rĩ pi ùfēé mǔfēngǎ fífì ẹnjììpi ẹnjìẹnjì ãlu ì ní rizú ãngũ ùfēzú ãní ú'dú

ãlu vé rĩ sī, ĩri ní kúru kôpi pězú mužú ọmvú agá 'dǎá.

³ “Kǎ mužú adrií sǎ úrōmĩ ỳ'bútĩjǎ vé rĩ gé, ĩri ní 'dezú mužú jǝkǝnĩ gé, kǎ mužú caá jǝkǝnĩ gé 'dǎá, ĩsú 'bǎ ụrukọ tukí pá kuú jǝkǝnĩ agá 'dǎá, ẹzị kôpi ní ngaánga ni 'dǎáyo.

⁴ ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, ‘Ĩmi mužú ẹzị ngaá mávé ọmvú agá, ma ícọ ĩmi ỳfě múké rá.’

⁵ Kúru kôpi ní 'dezú mužú.

“Gō kpá 'deé mužú jǝkǝnĩ gé 'dǎá dǐj, ỳtú mgbíngbi gé 'dǐgé, gō kpá 'i endij mužú dǐj sǎ na ỳndrẹjǎ vé rĩ gé, átǎ kpá tǎ rĩ sụ 'í ní átǎ drǐdrǐ rĩ tĩj.

⁶ Sǎ tǝwú ỳndrẹjǎ vé rĩ gé, gō kpá mužú jǝkǝnĩ gé 'dǎá dǐj. ĩsú kpá 'bǎ ụrukọ tukí pá kú jǝkǝnĩ agá 'dǎá, ẹzị kôpi ní ngaánga ni 'dǎáyo. ĩri ní kôpi zizú kĩnĩ, ‘Ngá ĩmi ní pá tuzú kuú jǝkǝnĩ agá nǝgọ ỳtú njǐj ẹzị ǎkó rĩ ǎ'di?’

⁷ “Kôpi ní újǎzú ĩri ní kĩnĩ, ‘Bǎ ǎzi zị 'bǎ ẹzị gé kuyé.’

“Ágọ rĩ ní újǎzú kôpi ní kĩnĩ, ‘Ĩmi mužú ẹzị ngaá mávé ọmvú agá.’

⁸ “Ụtú rĩ kǎ mužú 'deé, ọmvú 'dǐpa ní ágọ ĩ ní 'bǎá drǐkoma rú rĩ zizú ímúzá 'í vúgá nǝó, ĩri ní 'yozú ágọ rĩ ní kĩnĩ, ‘Í zị 'bǎ ẹzị nga' bǎ rĩ pi, mí ỳfě kǝpivé mǐfěngǎ, mí 'ídó 'bǎ ímú' bǎ vúlé rú rĩ pi ỳfěé drǐdrǐ, mí ỳfě 'bǎ rĩ pi mužú cǐmgbǎ cazú ímú' bǎ drǐdrǐ rĩ pi vúgá.’

⁹ “'Bǎ ẹzị nga' bǎ rĩ pi kǎ ẹzị rĩ ngaá caá sǎ tǝwú ỳndrẹjǎ vé rĩ gé gí, ĩ ní 'bǎ ǎlu ǎlu ní mǐfěngǎ fífí ẹnjǐpi ẹnjǐnǐj ǎlu ni sězú ú'dú ǎlu vé ni.

10 'Bá ĩ ní 'băá ẹ̀zị rĩ ngaá drĩdrĩ rĩ pi kâ ícá, kòpi ỳsũkí déna ĩ mũfěngā rĩ sě ĩ ní aga rá. 'Bo kòpi ỳsũkí céré trõtrõ.

11 Kòpi kâ mũfěngā rĩ ỳsụ, kòpi 'dekí rií unuú ọmvú 'dịpa ẹndrẹtị gé.

12 Kòpi ní 'yozú kínĩ, "Bá ĩ ní ịjị ẹ̀zị ngaá vùlé rú nō'bée ngakí ẹ̀zị rĩ 'yéná sâ ălu, mí ỳfě 'bâ kòpi be céré trõtrõ, ỳsúzú 'bá ngakí ẹ̀zị rĩ ỳtú njị, ỳtú ri 'bâ zăá ọmvú rĩ agá 'dăá.

13 "'Bo ọmvú 'dịpa ní újázú ălu ni ní kínĩ, 'Mâ ỳndĩ, á 'o mi ỳnjí kuyé. 'Bá yịkí 'bâ mi be, mí ẹ'yị rá 'yozú kínĩ, ỳ'dú ălu, mâ ỳfě mi mũfěngā fifí ẹnjịpi ẹnjịenjị ălu ni sī 'díní kuyé?

14 Mí ẹ'yị mívé mũfěngā, 'í 'de muú 'bẹtị. Á lě mũfěngā rĩ sěé ágó ẹ̀zị ngaápi vùlé rú nōri ní gbă má ní sěé mí ní rĩ pi.

15 Mũfěngā mávé rĩ sī, ma ícó tã má ní lěé 'oó rĩ 'o ăní rá. Ngá mí ní ẹsị ỳnjí 'bázú tã má ní 'oó múké 'bá rĩ pi ní rĩ sī rĩ ă'di?'

16 "'Bá adri'bá ỳdũmbítã rĩ pi, kòpi ímú adri drĩdrĩ, 'bá adri'bá drĩdrĩ rĩ pi, kòpi ímú adri ỳdũmbítã."

Yēsũ átá ívé drăngará ă tã dĩ

(Mărákõ 10:32-34; Lúkă 18:31-34)

17 Yēsũ kă rií 'deé muú Yẹrűsălémă gá 'dăá, ĩri ní ívé 'bá 'í pámvú ỳbĩ'bá mụdrị drĩ ĩrĩ rĩ pi zịzú gāră gá, ĩri ní 'yozú kòpi ní kínĩ,

18 "'Bá kădõ caá Yẹrűsălémă gá 'dăá, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi 'bá tăĩmbị ímbá'bá rĩ pi be, kòpi ímú 'Bá Mvá ă ỳli 'be rá. Kòpi ímú 'yo, ă 'dịkí ĩri drăá 'dĩisĩ rá.

19 Kôpi ímú ĩri sê 'bá adri'bán Yăhúđđi rú ku rĩ pi drígé, 'bá adri'bán Yăhúđđi rú ku rĩ pi ímú gu ĩri sí guğu, kôpi ĩri ũgbă, kôpi ĩri gbă peṭi alambaku sígé. 'Bo ú'dú na ni gé, ĩri gô íngá ídri rú drăngará gálésĩ rá!"

'Bá rĩ lě dō adrii āmbúgú, ā 'bă 'i adrii āti'bán rú.

(Mărákô 10:35-45)

20 Kúru Zēbēdayō ũkú ni ní ímúzú Yēsũ vúgá ívé anji āgō ĩrĩ* rĩ pi be, ĩri ní kŭmŭcĩ ũṭizú vŭgá, ĩri ní Yēsũ ri zizú Yēsũ ā 'o 'í ní tã múké.

21 Yēsũ ní ĩri zizú kĩnĩ, "Ngá mí ní lěé mâ 'o mí ní rĩ ā'di?"

Ūkú rĩ ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, "Mí kădō mívé mălŭngă ruṭ, lě mí 'bă mávė anji āgō ĩrĩ 'dĩ'bée, ālu rĩ ā úrí mívé drĩ ëndėpĩ gé, āzi rĩ ā úrí mívé drĩ ĩjĩ gé."

22 Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Ĭmi nĩkĩ tã zibe kuyé, ĩmi nyo ícô ā'yĩ ĩzāngă nya sũ má ní nyaá rĩ tĩnĩ rá?"

Kôpi ní újázú kĩnĩ, "Bă ícô rá."

23 Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Ĭmi ímú ĩzāngă nya sũ má ní nyaá rĩ tĩnĩ, 'bo má ícô ĩmi ní vŭră sée mužú úrizú mâ drĩ ëndėpĩ gé, dōku mâ drĩ ĩjĩ gé 'dĩni ku, má Ẹṭėpĩ údé vŭră rĩ pi 'bă 'í ní ũpěé kuú ínógósĩ gĩ rĩ pi ní, kôpi ā mukĩ rĩ adrii vŭră rĩ pi agă."

24 'Bă Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bán mužrĩ rĩ pi kă tã 'dĩri yĩ, kôpi ē ėsĩ ve 'bă ĩrĩ adri'bée ėdrĩpĩ rú 'dĩ'bée ní ũnjĩ ũnjĩ.

* **20:20 20:20** Anji āgō ĩrĩ: Anji āgō ĩrĩ 'dĩ'bée ā rú, Yōkóbũ pi Yŭwání be.

25 'Bo Yésũ ní ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú ímúzú 'í vúgá nólé, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Īmi nĩkĩ rá, 'bāgú 'bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi vé rĩ pi ri ĩvé ũkpō i'da rizú tā ẹnjĩẹnjĩ 'bāzú 'bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi drĩgé, kôpivé ũgalaku rĩ pi kpá ri tā ẹnjĩ'bá ẹnjĩẹnjĩ ni pi ũ'bā 'bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi drĩgé.

26 Īmi āsámvú gé 'dĩgé, lě tā rĩ ā adri sũ 'dĩri tĩnĩ ku. Īmi āsámvú gé 'dĩgé, 'bá rĩ lě dō adrii 'bá āmbúgú rú, lě ā 'bā 'i adrii átĩ'bá ĩmivé ni.

27 'Bá rĩ lě dō adrii āmbúgú 'bá rĩ pi drĩgé sĩ cére, lě ā 'bā 'i adrii túgẹrĩ ĩmivé ni.

28 Ma 'Bá Mvá 'i, má ímú adrii 'yozú kĩnĩ, 'bá rĩ pi ẹ ímúkí rí má ní ẹzĩ ngaá yā 'dĩni ku, má ímú ẹzĩ ngaá 'bá rĩ pi ẹ ĩzā kozú, má adi mávé ídri 'bá kárakará pi ẹ drĩ jezú ānĩ."

Yésũ zĩ 'bá ĩrĩ mĩ be ẹsĩ'bá gĩ ni pi ẹ mĩ āngũ ndree

(Mārākō 10:46-52; Lúkã 18:35-43)

29 Yésũ pi ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be, kôpi kâ rií fũú mužú Yérĩkọ agásĩ, 'bá bĩtrĩká 'dekí mužú kôpi ā vùdrĩ gé sĩ.

30 'Bá ĩrĩ mĩ be ẹsĩ'bá gĩ ni pi úríkí kuú lẹtĩ ā gārā gá. Kôpi kâ yĩ Yésũ ri aga mužú ĩ gārā gá sĩ, kôpi ní trezú ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá kĩnĩ, "Úpí, Dāwúdĩ ā Mvá rĩ, 'í ndre ĩzāngā 'bávé rĩ fô!"

31 'Bá bĩtrĩká rĩ pi trekí kôpi drĩgé kĩnĩ, "Īmi újĩkĩ kírĩ." 'Bo kôpi gōkĩ treé ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá kĩnĩ, "Úpí, Dāwúdĩ ā Mvá rĩ, 'í ndre ĩzāngā 'bávé rĩ fô!"

32 Yēsũ ní pá tuzú, ĩri ní kôpi zizú kĭnĩ, “Í lĕkí mâ 'o ĩmi ní ã'di?”

33 Kôpi ní 'yozú Yēsũ ní kĭnĩ, “Úpí, 'bá lĕkí mí zĭ 'bâ mĭ, 'bâ ndrekí rí ãngũ fô.”

34 Yēsũ ě ésí ĩsú ĩzãngã kôpi sĭ, ĩri ní kôpi ě mĭ úlózú. Koro kôpi ě mĭ ní 'i zizú ãngũ ndrezú, kôpi ní 'dezú mužú Yēsũ vúgá sĭ.

21

Yēsũ vé fĭngará Yĕrúsãlémã agá rĩ
(*Mãrákõ 11:1-11; Lúkã 19:28-38; Yũwãní 12:12-19*)

1 Yēsũ pi ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be, kôpi kã rii mužú Yĕrúsãlémã gá 'dãá, drĩdrĩ ni, kôpi cakí kũrú mãdãñá Bĕtĕfágĕ vé rĩ gé, Írã Òlívĕ* vé rĩ drĩgé, kũrú rĩ ĩnyinã Yĕrúsãlémã ã jĕlé gá. Yēsũ ní ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi pĕzú ĩrĩ,

2 ĩri ní 'yozú kôpi ní kĭnĩ, “Īmi mužú kũrú mãdãñá ĩmĭ drĩlé gá 'dãri agá, ĩmi ca mužú dõngí ĩsú 'yĩkí kuú 'dãlé mvópĭ be trũ, ĩmi ĩtrũkí kôpi ĩjĩ má vúgá nõó.

3 'Bá ãzi zĭ dõ ĩmi, ngá ĩmi ní rii 'oó 'dĭni rĩ ã'di, ĩmi 'yokí ĩri ní kĭnĩ, ‘Úpí lĕ kôpi nĩ,’ 'bá 'dãri ícõ dõngí rĩ pi ĩpĕ ímúzú rá.”

4 Tã 'dĩri nga 'i 'dĭni, tã nĕbĩ ní 'yoó rĩ ã nga rí 'i fũú tĭnĭ gé bĕnĩ,

5 “Í lũ 'bá Sĭónã† vé rĩ pi ní kĭnĩ,

* **21:1 21:1** *Õlívĕ*: Pĕtĭ òlívĕ vé rĩ ĩri 'a ũ'a be, ĩ ícõ nya rá, ĩ ĩrivé ũ'a zo ũdu rú, Yãhúdĭ rĩ pi ri tĭbĭ á'dí ũdu rĩ sĭ, ãzini kôpi ri tõ lámã agá, ãci 'yũzú ãní. † **21:5 21:5** *Sĭónã*: Sĭónã ri ĩ kpá zĭ Yĕrúsãlémã.

Īmi ndrekí drī ká, ĩmivé 'bāgú ri ímú ĩmi
vúgá 'dī'dī,
ĭri 'bá tā be mādā ni,
ĭri ri ínjú ímúzú dōngí sī.' "

6 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi 'dukí tā rī ngaá
sū Yēsū ní lūú ĩ ní rī tīni.

7 Kōpi íjīkí dōngí rī pi mvōpi be ĭrītró, kōpi
ũtrūkí ĩvé bōngó akoó rŭkŭ rī pi ũ'bāá dōngí rī
pi ā úgóró gá, Yēsū úrí bōngó rī drīgé.

8 'Bá kárakará ũtrūkí ĩvé bōngó akoó rŭkŭ rī pi
ũ'bāá létī drīgé, ũrŭkŭ 'bée mŭkí ĭbībī vāá ũ'bāá
mŭzú létī rī drīgé sī.

9 'Bá bītrīká 'de' 'bá Yēsū ē ęndrētī gé drīdrī rī
pi, 'de' 'bá ĭri ā vŭdrī gé rī pi be, kōpi ní rizú ó' 'úzú
mŭzú kīnī,
"Hōsánā Mvā Dāwŭdī vé rī!"

"Tākiri ā adri 'bá ímŭpi Úpí ā rŭ sī rī‡ drīgé!"

"Ē íngúkí Múngú ũrŭgé gé 'bŭ gé rī!"

10 Yēsū ka fīí caá Yērŭsālémā gá 'dāá, sē 'bá
kŭrŭ agá rī pi ní céré āyāngará. Kōpi ní zizú
kīnī, "Bá 'dīri ā'di 'i?"

11 'Bá bītrīká rī pi ní újázú kīnī, "Ágó 'dīri
Yēsū 'i, ĭri nēbī, íbī íngá Nāzērētā gálésī, āngŭ
Gālíláyā vé rī agá."

Yēsū fi Jó Múngú vé rī agá

*(Mārākō 11:15-19; Lúkā 19:45-48; Yŭwánī
2:13-22)*

12 Yēsū ní fizú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá,
údró 'bá rī' 'bá ngá je' 'bá, āzini 'bá rī' 'bá ngá ũzī' 'bá

21:5 21:5 Zākāriyā 9:9 ‡ 21:9 21:9 'Bá ímŭpi Úpí ā rŭ sī rī: 'Bá
'dīri Yēsū 'i. 21:9 21:9 Sāwŭmā 118:26

rĩ pi céré. Uze mísá 'bá ri'bá mũfēngā ufu'bá, āzini āmámũ ɔzi'bá rĩ pi vé rĩ céré u'deé ũlĩ rú vūgá.

¹³ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Múngú 'yo ívé búkũ agá kīnĩ, ‘Jó mávé rĩ ĩ zĩ jó rizú ma zizú ni,’ 'bo ĩmi újákí jó rĩ ícá vūrā ũgú'bá rĩ pi ní rizú adrizú ni.”

¹⁴ 'Bá mĩ be ẽṣĩ'bá gĩ rĩ pi, 'bá pá be ábá'bá gĩ rĩ pi be, kōpi ní ímúzú Yēsũ vúgá Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá nōó, ĩri ní kōpi ídrízú.

¹⁵ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi 'bá tǎimbĩ ímbá'bá rĩ pi be, kōpi ká tǎ āyāzú āyāyā Yēsũ ní 'oó 'dĩri ndreé, āzini kōpi ká yĩ anjĩná rĩ pi rĩ útré Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá 'dǎá, “Hōsánā Mvǎ Dǎwúđĩ vé rĩ,” tǎ Yēsũ ní 'oó 'dĩri sĩ, sē kōpi ā 'a ve ũnjĩ ũnjĩ.

¹⁶ Kōpi ní Yēsũ ri zizú kīnĩ, “Í yĩ nyo tǎ anjĩná rĩ pi ní riĩ átá 'dĩri rá?”

Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnĩ, “Ē, ĩmi lǎkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá 'yozú kīnĩ,

“ ‘Anjĩná ambugu rĩ pi nyírĩná rĩ pi be ímú úngó āyĩkō vé ni ngo 'dĩni’ kuyé?”

¹⁷ Kúru Yēsũ ní kōpi kuzú, ĩri ní ngazú mužú kūrú Bētēniyā vé rĩ gé, adri 'dǎlé ĩnĩ be rǎ.

*Yēsũ tri peṭi ĩ ní zĩ figĩ rĩ
(Mǎrǎkō 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Kǎ mužú adriĩ ũ'bútĩ, Yēsũ ní 'i újázú gōzú kūrú Yērúsǎlémǎ vé rĩ agá 'dǎá, ẽbĩrĩ fũ ĩri káyĩ.

¹⁹ Yēsũ kǎ riĩ 'deé mužú létĩ gé sĩ, ĩri ní peṭi ĩ ní zĩ figĩ rĩ ndrezú, ĩri ní 'i útrúzú ĩnyĩnǎná peṭi rĩ

ã gārã gá 'dǎá, ịsụ ụẹtị rĩ 'a ảlụnání kuyé, 'yéná bị ni amu kú nĩ. Ỉri ní 'yozú ụẹtị rĩ ní kĩnĩ, “Mí gō 'aá dǎi ảlụnání ku!” Koro ụẹtị rĩ ní 'wizú.

²⁰ 'Bá Yésụ ả pámvú ụbĩ'bá rĩ pi kâ ụẹtị rĩ ndreé, sê kôpi ní ảyângará. Kôpi ní zịzú kínĩ, “Ụẹtị nōri 'wi mbêlêjá ngóni ngóni?”

²¹ Yésụ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Ádarú á 'yo ỉmi ní 'díní, ỉmi dō ẹ'yĩngára be, ảzini ỉmivé yĩkĩ awa dō 'i ỉrĩ kuyé, ỉmi ịcọ tǎ má ní 'oó ụẹtị 'dĩri ả rụ'bá gá rĩ 'o rá, ỉmi ịcọ tǎ ụrụkọ'bée 'o rá. Ỉmi dō ẹ'yĩngára be, ỉmi ịcọ 'yo ỉrǎ 'dĩri ní, “Í nǎi mi ngaá mụú 'deé yĩ tafu rĩ agá 'dǎá,' ỉri ịcọ 'i nga rá.

²² Ỉmi dō ẹ'yĩngára be, ngá ỉmi ní zịi Múngú vúgá rĩ, ỉmi ịcọ ịsụ rá.”

Yǎhúđi rĩ pi zikí ụkpō Yésụ ní ẹzị ngazú rĩ vé tǎ

(Mǎrǎkō 11:27-33; Lúkǎ 20:1-8)

²³ Yésụ kǎ fíi mụzú Jọ Múngú vé rĩ ả bóró gá 'dǎá, kǎ 'í'đó 'bá rĩ pi ỉmbá, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, drĩkoma rĩ pi be, kôpi ní ỉmúzú Yésụ vúgá nōó, kôpi ní ỉri zịzú kínĩ, “Mí ịsụ ụkpō mí ní rizú tǎ 'dĩ'bée 'ozú rĩ ả'di vúgá? ả'di sê mí ní ụkpō rizú tǎ 'dĩ'bée 'ozú rĩ nĩ?”

²⁴ Yésụ ní ụjázú kôpi ní kĩnĩ, “Á lē ỉmi zịi tǎ ảlu sĩ, ỉmi ụjákí dō má ní gí, ma ịcọ ỉmi ní ụkpō má ní rizú tǎ 'dĩ'bée 'ozú rĩ lǎ rá.

²⁵ Ụkpō Yũwánĩ ní bǎtízĩmũ sēzú rĩ ỉbí ینگá 'bũ gélésĩ, dōku ỉbí ینگá 'bá áda vúgá?”

Kôpi ní rizú tǎ 'dĩri átázú ỉ ảsámvú gé sĩ kínĩ, “'Bá 'yokí dō, 'Ụkpō 'dĩri ینگá 'bũ gélésĩ,' ỉri 'bá zị, 'Ỉmi ẹ'yĩkí dí ỉri kuyé ả sĩ?”

26 'Bo 'bá 'yokí dō, 'Ūkpō 'dīri íngá 'bá áda vúgálésī,' 'bá rī pi íngá 'bá drīgé ũnjí ũnjí, ā'diātāsīyā 'bá 'dī'bée ũsūkí kīnī, Yūwánī rī nēbī."

27 Kúru kōpi ní újázú Yēsũ ní kīnī, "'Bá nīkí kuyé."

Kúru Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, "Má ícò ũkpō má ní tã 'ozú rī lūú ĩmi ní ku."

Nāpí anjī āgō ĩrī rī pi vé rī

28 Yēsũ ní 'yozú kīnī, "Á lē ĩmi ní ú'dógú'dógú ānji āgō ĩrī pi vé ni ũlūú, ĩmi kúru tã ĩmi ní ũsūú rī lū má ní. Ágó āzi anjī āgō be ĩrī, ágó ri 'de mụú ívé mvá kâyú rī vúgá 'dǎá, ĩri ní 'yozú kīnī, 'Má mvá rī, āndrū sī lē mī mụ ẹzị ngaá ọmvú agá.'

29 "Mvá rī ní újázú ẹtẹpi ní kīnī, 'Á mụ ku!' 'Bo gō 'í úmī újá, 'deé mụú rá.

30 "Ẹtẹpi gō 'deé mụú ívé mvá āzi rī vúgá, 'yo kpá ĩri ní tã rī sū ĩri ní 'yoó mvá kâyú rī ní rī tīnī. Mvá rī újá ẹtẹpi ní kīnī, 'Bābá, ma mụ rá,' 'bo mụ kuyé."

31 Yēsũ ní kōpi zizú kīnī, "Anjī ĩrī 'dī'bée āsámvú gé, mvá ẹtẹpi vé tã 'duúpi ngaápi rá rī, ĩri mvá ngōri?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Mvá kâyú rī."

Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'du'bá rī pi urukọ, ũkú urukọ ọwú rú ri'bá ĩ rụ'bá ụzị'bá rī pi be, kōpi fi mālūngā Múngú vé rī agá 'dǎá ĩmi sī drīdrī.

³² Yūwánĩ ímú ĩmi ní létì pìrì Múngú vé rĩ ũlúú, 'bo ĩmi ẹ'yíkí ĩri kuyé, 'bá mǔfěngā umbe jezú rĩ u'du'bá rĩ pi, āzini ũkú ọwú rú ri 'bá ĩ rụ' 'bá ụzì 'bá rĩ pi ẹ'yíkí ĩri rá. ĩmi ndrekí drĩ ká, 'bá mǔfěngā u'du'bá rĩ pi, āzini ũkú ọwú rú ĩ rụ' 'bá ụzì 'bá rĩ pi újákí ẹsì ụ'dúkọ ĩri ní ũlúú rĩ sī rá, 'bo ĩmi újákí ẹsì ĩri ẹ'yìzú kuyé."

*Nāpí āgō ọmvú 'ā'bá rĩ pi vé rĩ
(Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19)*

³³ Yēsũ ní 'yozú atala atala rĩ pi drǐgé rĩ pi ní, āzini Fārúsì rĩ pi ní kǐnĩ, "Nāpí āzi 'dĩ, ĩmi yíkí drĩ ká, ágó āzi 'ā ọmvú, sa peṭì vinyọ vé rĩ pi[§] ọmvú rĩ agá, sị ābi ọmvú rĩ ā gārā gá sī kúrũ, ga 'bù rizú ũ'a rĩ zozú vinyọ rú. Sị lágáraka ụrụ 'dǎá rizú ọmvú rĩ ũtēzú ānĩ. Kúru ĩri ní 'bá 'bāzú rizú ẹzì ngazú ívé ọmvú rĩ agá, ĩri ní 'dezú mužú āngũ āzi gé.

³⁴ Lókí ĩ ní vinyọ ā ũ'a ĩkūnāzú rĩ kǎ ícọ, ĩri ní ívé ātí'bá rĩ pi pēzú mužú ívé vinyọ ā vúgú ĩ ní ĩkūnāá rĩ íjìzú.

³⁵ "'Bá ẹzì nga 'bá rĩ pi ní ĩrivé ātí'bá ālu ni ruzú fuzú, kọpi 'dìkí ālu ni drǎá rá, kọpi úvìkí āzi rĩ írǎ sī.

§ 21:33 21:33 *Peṭì vinyọ vé rĩ:* Yāhūdĩ rĩ pi 'dukí peṭì vinyọ vé rĩ ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kọpi ri ũ'a ni zo vinyọ sù rú. Múngú ipē 'bá ĩsērēlē vé rĩ pi adrii 'bá ívé ni, kọpi ā adrikí rí sù peṭì vinyọ vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rĩ tịnì. Nāpí peṭì vinyọ vé 'dĩri, sē 'bá tāimbị ímbá'bá rĩ pi atala atala rĩ pi drǐgé rĩ pi be nǐkí ámá rá 'yozú kínì Yēsũ ri ívé tā átá. 'Í lǎ Sāwúmā 80:8-16; ĩsáyā 5:1-7; Yērēmíyā 2:21; Mātáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19.

36 Kúru ọm̀vú 'd́pa ní ívé ǎtí'bá ụrukọ'bée pězú mụzú kárakará kọpi vúgá 'dǎá, kǎlǎfe ni aga ịri ní pée dr̄dr̄ 'dǎ'bée rá. 'Bo 'bá ẹzị nga'bá r̄ pi 'okí ǎtí'bá r̄ pi ụnjí, s̄ ị ní dr̄dr̄ 'dǎ'bée 'oó ụnjí r̄ t̄n̄.

37 Ọdũ ni gé, p̄ ívé mvá mụzú kọpi vúgá 'dǎá, ụs̄ 'í ẹs̄í agá 'dǎlé k̄n̄, 'Kọpi ícó mávé mvá ịnj̄ rá.'

38 "'Bo 'bá ẹzị nga'bá r̄ pi kǎ ágó r̄ vé mvá ágó r̄ ndreeé, kọpi ní átázú ị ǎsámvú gé s̄ k̄n̄, 'Mvá 'd̄iri ímú úrí ẹt̄p̄ vé ǎ'bú t̄ gé n̄. L̄ 'bá 'd̄ikí ịri rá, 'bá úríkí r̄ ǎ'bú r̄ t̄ gé n̄.'

39 Kọpi ní mvá r̄ ruzú, kọpi sekí ịri mụzú ọm̀vú r̄ agás̄ ǎmvé, kọpi 'd̄ikí ịri dr̄á rá."

40 Ȳs̄ ní kọpi z̄zú k̄n̄, "Kúru ọm̀vú 'd́pa kǎdō ícá, ịri tǎ ngóni ni 'o 'bá ẹzị nga'bá r̄ pi ní?"

41 Atala atala r̄ pi dr̄gé r̄ pi, F̄r̄s̄ r̄ pi be, kọpi ní 'yozú k̄n̄, "Ágó r̄ ícó 'bá ẹs̄í be ụnjí 'd̄i'bée ú'd̄i ụdr̄ cére 'd̄iis̄ rá. Kúru ịri ímú 'bá ụrukọ'bée 'bá ẹzị nga ívé ọm̀vú v̄nȳ vé r̄ agá, ịk̄n̄k̄i dō v̄nȳ r̄ ḡ, kọpi ǎ s̄k̄í r̄ ívé r̄ ǎ v̄gú."

42 Ȳs̄ ní kọpi z̄zú k̄n̄, "Ìmi lǎkí tǎ ị ní s̄i Búkū Múngú vé r̄ agá r̄ kuyé? K̄n̄,

" 'Írǎ ǎndúrú 'bá jó s̄i'bá r̄ pi ní gǎá s̄i r̄,
 újá nóni 'i ícá ịrǎ s̄ep̄i jó r̄ ní pá tuzú ǎn̄i
 ũkpó ũkpó ni.

Úpí 'o tǎ 'd̄iri n̄,
 s̄ 'bá ní ǎyǎngará.'

43 “Kúru á 'yoó ìmi ní 'dínì, mālũngã Múngú vé rĩ ì ímú 'du ìmi drĩgé sĩ rá, ì ímú sē 'bá ìrivé tã 'du'bá nga'bá rĩ pi ní.

44 'Bá āzi í'dé dō írã 'dĩri drĩgé, ìri ñō rá. Írã rĩ í'dé dō 'bá rĩ drĩgé, ìri 'bá rĩ ìnjí drã vũgá 'dãá.”

45 Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, Fārúsĩ rĩ pi be, kòpi kã nãpí Yésũ ní ùlũú 'dĩri yìì, kòpi ñkí áamá rá 'yozú kínĩ, Yésũ ri átá ìvé tã sĩ.

46 Kòpi lèkí kòdô Yésũ ri ruú, 'bo kòpi 'okí ùrĩ sĩ, ã'diātāsiyã kòpi ñkí áamá rá 'yozú kínĩ, 'bá bĩtríkã rĩ pi kínĩ, Yésũ ri ñébĩ.

22

Ūmũ òmúrúgò jezú rĩ (Lúkã 14:15-24)

1 Yésũ ní gòzú átázú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní, āzini Fārúsĩ rĩ pi ní nãpí sĩ dīì kínĩ,

2 “Mālũngã 'bũ vé rĩ adri sũ 'bãgú ūmũ 'bãapi 'ì mvòpì ní ũkú jezú rĩ tìjì.

3 'Bãgú rĩ pē ívé ātí'bá rĩ pi muú 'bá 'í ní zìì ímú ūmũ gé nōó rĩ pi zìì, 'bo 'bá rĩ pi ímúkí ūmũ rĩ gé nōó kuyé.

4 “Kúru ìri ní ívé ātí'bá urukò pèzú muzú, ìri ní 'yozú kòpi ní kínĩ, 'Ìmi mukí lúú 'bá ì ní zìì gí rĩ pi ní kínĩ, má ulì tì ru'ba be mũnyãmũnyã ni pi, má ã'di ínyã rĩ kú ìnógòsì gí, ngá ãrèvú céré anigé. Lē 'bá ì ní zìì gí rĩ pi ē ímúkí ūmũ ũkú jezú rĩ gé nōó!’

5 “'Bo 'bá ì ní muú zìì rĩ pi gākí ímúgá ūmũ rĩ gé sĩ, 'bá rĩ pi urukò mukí èzì ngaá ìvé òmvú agá, urukò ni pi mukí ìvé ngá uzìngará gá.

6 'Bá rĩ pi uruḵo uruḵí 'bāgú rĩ vé ātí' 'bá rĩ pi, ũgbākí kôpi, ú'díki kôpi ũdrāá rá.

7 'Bāgú rĩ ā 'a vé ũnjí ũnjí. Īri ní ívé āngáráwá rĩ pi pēzú mužú 'bá ívé ātí' 'bá rĩ pi ú'dí' 'bá rĩ pi ú'dízú drāzú 'dĩsĩ rá, āngáráwá rĩ pi zāki kôpivé kūrú veé ācí sī.

8 "Kúru 'bāgú rĩ ní 'yozú ívé ātí' 'bá rĩ pi ní kīnī, 'Ūmũ ũkú jezú rĩ má útú tā ni deḵ gí, 'bo 'bá má ní zīj rĩ pi ũnjí, ícókí kôpi zīj ímú ũmũ rĩ gé ku.

9 Īmi muží lētī kūrú agásī rĩ pi gé sī, ĩmi zīkí 'bá ĩmi ní ĩsú rĩ pi ārēvú céré, kôpi ě ímúki ũmũ ũkú jezú rĩ gé nōó.'

10 Kúru ātí' 'bá rĩ pi ní 'dezú mužú lētī kūrú agá rĩ pi agásī, kôpi zīkí 'bá tā 'o' 'bá pīrī rĩ pi, 'bá tā 'o' 'bá ũnjí rĩ pi be ímú ũmũ rĩ gé nōó, jó ĩ ní ũmũ 'bāzú rĩ agá dāá, ũmú rĩ pi gákí tré.

11 "'Bāgú rĩ kā ímú ũmú rĩ pi ndreé, ĩsú ágó āzi ũmú rĩ pi āsámvú gé 'dāá su bōngó ũmũ vé rĩ kuyé.

12 'Bāgú rĩ ní ágó rĩ zīzú kīnī, 'Ūndīgó, 'í su bōngó ũmũ vé rĩ kuyé, mí ímú nōgó ngóni ngóni?' Ágó rĩ újī kírī.

13 "'Bāgú rĩ ní 'yozú ívé ātí' 'bá rĩ pi ní kīnī, 'Īmi úmbékí ágó rĩ ě drī pi pá ni be, ĩ 'bekí ĩri āmvé āngũ nījpi cīcī rĩ agá 'dāá, ā muž rí ngoó, āzini sīkányá cíí 'dālé.'

14 "Ā'diātāsīyā zīkí 'bá rĩ pi kárákará, 'bo ĩ ní ũpēé rĩ pi kínīkīnījā."

Mũfēngā umbe jezú rĩ vé ũfēngará 'bāgú āmbúgú rĩ ní rĩ

(Mārākō 12:13-17; Lúkã 20:20-26)

15 Kúru Fārúsī rī pi ní fūzú mužú āmvé, kôpi lēki lēti ndāá Yēsū rī ũ'bīzú, ā 'yo rí tā ũnjí bēnī.

16 Fārúsī rī pi ní ívé 'bá ĩ pámvú ũbī'bá rī pi pēzú mužú Ēródē vé 'bá ĩri ētī'bá rī pi be Yēsū vúgá 'dāá. 'Bá ĩ ní pēé 'dī'bée ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Ímbápi, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, mi 'bá tā 'oópi pīri ni, mi ri tā áda Múngú vé rī ĩmbá. Mi ri 'bá rī pi ọ'dú cére trōtrō ĩnjīngará be, ā'diātāsīyā mí ũpē 'bá ku.

17 'Í lū 'bá ní, mívé yīkī íngóni? ĩri múké 'bá ní mūfēngā umbe jezú rī ũfēzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní, * dōku 'bā ũfēkí ku?”

18 'Bo Yēsū nī tā ũnjí kôpi ē ésí agá 'dālé rī rá, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Īmi 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pīri 'dī'bée, ngá ĩmi ní lēzú ma ũ'bīzú rī ā'di?”

19 Īmi i'dakí má ní mūfēngā fífí ẹnjīpi ẹnjīenjī ĩ ní ũfēé 'bāgú rī ní umbe jezú āní rī.” Kôpi ní mūfēngā fífí ẹnjīpi ẹnjīenjī rī í'dúzú sēzú Yēsū drígé,

20 Yēsū ní kôpi zizú kīnī, “Īndrīlīkí ĩ ní údé, āzini rú ĩ ní sīi mūfēngā fífí rī ā rú'bá gá 'dīri ā'di vé ni?”

21 Kôpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Īndrīlīkí rī, āzini rú rī, 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ni.”

Yēsū ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Ngá rī dō 'bāgú Rómā vé rī vé ni, ĩmi sēkí 'bāgú Rómā vé rī ní, ngá rī dō Múngú vé ni, ĩmi sēkí Múngú ní.”

* **22:17 22:17** *Bāgú āmbúgú Rómā vé rī:* ĩri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndīandī rī pi agá rī pi drígé, āngū Yūdáyā vé rī drígé, āngū Gālīlāyā vé rī drígé, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drígé. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zī ívé tī sī Kāyísará.

22 'Bá 'dĩ'bée kâ tâ 'dĩri yịị, sê kôpi ní ãyãngárá. Kúru kôpi ní ngazú mužú, kôpi kukí Yèsũ rí kuú ọ'dụkụlẹgúsí.

*'Bá ũdrā'bá gí rĩ pi gō íngá ídri rú rá
(Mārākō 12:18-27; Lúkā 20:27-40)*

23 Ụ'dụ 'dāri gé, Sādókē 'yo'bá kīnī 'bá rĩ drā dō gí, ícó íngá gōó ídri rú ku rĩ pi ní ímúzú Yèsũ vúgá nōó, kôpi ní Yèsũ rí zizú kīnī,

24 “Ímbápi, tǎimbí Mósē vé rĩ kīnī, 'bá ágó drā dō mvá ākó, ẹdrịpị rí ícó ọwúzí rĩ ẹ'yí rá, kôpi tìkí dō anjì, anjìná 'dĩ'bée adri ẹdrịpị drāápi gí rĩ vé nì.

25 Anjì āgō ẹzịrị, kôpi cére ẹdrịpị rú, Mvā ágó kǎyú rĩ ní ũkú jezú, drā úyé, kôpi tìkí mvá ũkú rĩ be kuyé, ẹdrịpị 'deépi vú nì gé sī rĩ ní ũkú rĩ ẹ'yízú.

26 Ẹdrịpị 'dĩri drā kpá rá, kôpi tìkí mvá ũkú rĩ be kuyé. Ẹdrịpị 'deépi 'dĩri vúgá sī rĩ gō kpá ũkú rĩ ẹ'yí, anjì ẹdrịpị rú ẹzịrị 'dĩ'bée cére ríkí ũkú ālu 'dĩri jeé, kôpi ũdrākí cére, tìkí mvá ũkú 'dĩri be kuyé.

27 Ụdụ nì gé, ũkú rĩ ní kpá drāzú.

28 Anjì āgō ẹzịrị 'dĩ'bée cére ríkí ũkú ālu 'dĩri jeé píri, kādō caá ụ'dụ 'bá ũdrā'bá gí rĩ pi ní íngázú gōzú ídri rú rĩ gé, ũkú 'dĩri pịrị nì úmvúlésí adri ǎ'di vé nì?”

29 Yèsũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Tā ìmi ní zịị 'dĩri adri pịrị ku, tǎ Búkū Múngú vé rĩ agá rĩ fí ìmi drìgè kuyé, dōku ìmi nǎkí ũkpō Múngú vé rĩ kuyé.

30 'Bá ũdrã'bá gí rĩ pi kádō gōó íngá ídri rú, ãgō rĩ pi jekí ũkú ku, ũkú rĩ pi jekí ãgō ku. Kōpi mụ adri 'bũ gé 'dāá sũ mālāyíkã rĩ pi tịni.

31 'Bo ĩmi lākí tã Múngú ní 'yoó kīnĩ, 'bá ũdrã'bá gí rĩ pi gō íngá ídri rú rá rĩ kuyé?

32 Múngú kīnĩ, 'Ma Múngú Ābūrámã vé rĩ, Múngú Īsákã vé rĩ, āzini Múngú Yōkóbũ vé rĩ,' Múngú adri 'bá ũdrã'bá gí rĩ pi vé ni ku, ĩri Múngú 'bá adri'bá ídri rú rĩ pi vé ni."†

33 'Bá bītríkã rĩ pi kã tã Yēsũ ní ímbá 'dĩri yịi, sē kōpi ní ãyāngará.

*Tāimbị tã be agaápi rá rĩ
(Mārākō 12:28-34; Lúkã 10:25-28)*

34 Fārúsị rĩ pi kã yịi kīnĩ, tã Yēsũ ní újá rĩ sē Sādókē rĩ pi újíkí kírí, Fārúsị rĩ pi gōkí ĩ úmú trú vūrã ãlu gé.

35 Ágó āzi ãlu kōpi āsámvú gé riipi tāimbị ímbápi rĩ ní Yēsũ ri ụ'bịzú, ĩri zizú kīnĩ,

36 "Ímbápi, tāimbị Mósē vé rĩ agá, tāimbị agaápi rá rĩ, ĩri íngōri?"

37 Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnĩ, " 'Lē mĩ lē Úpí Múngú mívé rĩ ẹsị be céré, índrí mívé rĩ be céré, yịkí mívé rĩ be céré.'

38 Tāimbị agaápi rá rĩ ĩri 'dĩ, ĩri tāimbị drīdrī rĩ.

22:32 22:32 Wụngará 3:6 † 22:32 22:32 Ma Múngú Ābūrámã vé rĩ, Īsákã vé rĩ, āzini Yōkóbũ vé rĩ: Ābūrámã pi Īsákã be, Yōkóbũ sị, kōpi ã ũdrākí dō gí drāāsiyã, Múngú mị gé 'dālé kōpi ídri rú, ã'diātāsīyã úmvúlēsī kōpi gō íngá ídri rú úzi. 22:37 22:37 Dětōrōnómē 6:5

39 Tāimbị ịrị rĩ kpá tã be ãmbúgú, 'Lẽ mí lã 'bá mí gãrã gá rĩ sũ mí ní mí rụ' 'bá lãé rĩ tịni.'

40 Tāimbị ambugu ịrị 'dĩ' bée, 'bá rĩ 'dụ dō tã ni ngaá rá, ịnjị tãimbị Mósẽ vé rĩ rá, ãzini ịnjị tã nẹbị rĩ pi ní ímbá rĩ rá."

*Kúrísító ri ã'di ã Mvá?
(Mārākō 12:35-37; Lúkã 20:41-44)*

41 Fārúsị rĩ pi kã ĩ úmú trụ ãlu, Yēsũ ní kọpi zịzú kĩnĩ,

42 "Ími ní ụsụzú rĩ gé, Kúrísító rĩ ã'di 'i? Ịri ã'di ã mvá?"

Kọpi ní újázú kínĩ, "Ịri Dãwúdị ã mvá."

43 Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Índrị Uletere rĩ kĩnĩ Dãwúdị ã zị Kúrísító ri Úpí ãsĩ? Dãwúdị kĩnĩ,

44 " 'Úpí 'yo mávé Úpí ní‡ kĩnĩ,
"Mí úrí mã drị ẹndẹpị gé, §

cĩngbá má ní mívé ari'ba rĩ pi 'bãzú
mí pálé gá rĩ gé." ' '

45 Dãwúdị zị dō ịri 'Úpí 'i pírí,' ịri ícọ adri Dãwúdị ã mvá íngóni?"

46 'Bá ãzi ícọpi tã ịri ní zị 'dĩri újápí ni 'dãáyo. Í'dózú lókí 'dãri gé, 'bá ãzi gō ịri zị dị kuyé.

22:39 22:39 Lẹvítíkã 19:18 ‡ 22:44 22:44 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tã 'dĩri vé íffí, Úpí Múngú zị Yēsũ Kúrísító ri Úpí. § 22:44 22:44 Drị ẹndẹpị gé: 'Bá úrípi drị ẹndẹpị gé rĩ, ịri ụkpō be, ĩ ịri ịnjịnjị. 22:44 22:44 Sãwụmã 110:1

23

*Yēsũ kīnĩ lē 'bá rĩ pi ã adrikí mị be kọwụ Fārúsĩ
rĩ pi vé tã sī āzini 'bá tǎimbị Mósē vé rĩ ímbá'bá
rĩ pi vé tã sī*

(Mārākō 12:38-40; Lúkã 11:37-52; 20:45-47)

¹ Yēsũ ní 'yozú 'bá bịtríká rĩ pi ní, āzini 'bá 'i
pámvú ũbị'bá rĩ pi ní kīnĩ,

² “‘Bá tǎimbị ímbá'bá rĩ pi Fārúsĩ rĩ pi be, kọpi
ũkpō be tǎimbị Mósē vé rĩ ímbázú.

³ Kúru tã kọpi ní lúú ĩmi ní rĩ, ĩmi 'dúkí
ngaंगा. 'Bo lē ĩmi 'okí tã sũ kọpi ní 'oó rĩ tịni
ku, ã'diātāsīyā tã kọpi ní ímbá rĩ, kọpi 'dúkí ngaá
ku.

⁴ Kọpi ri 'bá rĩ pi mĩ tǎimbị ũkpó ũkpó ni pi 'du
nga, sũ ĩ ní ọgụ 'bǎá kọpi drịgé rĩ tịni, 'bo kọpi
lékí 'bá rĩ pi ē ízā koó ọgụ 'dĩri ọ'dúzá kọpi drịgé
sĩ vūgá ku.

⁵ “Tã ārēvú céré kọpi ní rií 'oó rĩ, kọpi ri 'o,
'bá rĩ pi ã ndrekí rí 'yozú kīnĩ, ĩ 'bá múké. Kọpi
údékí sōndúkũ* ambugu ambugu ni pi, kọpi siki
vérēsĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ pi 'bǎá sōndúkũ
rĩ pi agá, kọpi ũ'yĩkí ĩ ẹnretị gé sī, āzini kọpi
ũ'yĩkí ĩ drịgé sī, 'bá rĩ pi ã ndrekí rí, āzini
kọpi úsúkí bōngó, ũ'yĩkí bōngó bǎá† ācoco ni
pi bōngó rĩ pi tị gé sī, 'bá rĩ pi ã ndrekí ĩ 'yozú
kīnĩ, ĩ 'bá múké.

* **23:5 23:5 Sōndúkũ:** Yāhūdī rĩ pi ri tǎimbị rĩ pi ã ụrụkọ sī, kọpi
'bǎ sōndúkũ agá, kọpi ri ũ'yĩ ĩ ẹnretị gé, āzini ĩ drịgé tǎimbị
Múngú vé rĩ ígázú ānĩ. 'Í lā Dētōrōnómē 6:6-8. † **23:5 23:5**
Bōngó bǎá: Yāhūdī rĩ pi ri bōngó bǎá ũ'yĩ ĩvé bōngó tị gé sī. 'Í lā
Kālāfe 15:37-41.

6 Kôpi kádō rií úrí ũmũ nyangára gá, āzini Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agá, kôpi lēkí úrí lúpá ĩ ní āngũ ĩnjĩzú ĩnjĩnjĩ rĩ pi drĩgé.

7 Kôpi kádō rií adrií jōkōnĩ agá, 'bá rĩ pi kádō kôpi ezii, kôpi lēkí 'bá rĩ pi ě ĩnjĩkí ĩ ĩnjĩnjĩ, lē 'bá rĩ pi ā zĩkí ĩ 'ímábapi.'

8 "'Bo lē ĩmi ā'yĩkí 'bá āzi ā zĩ mi ímbápi 'dĩni ku, 'bá riipi ĩmi ímbápi rĩ 'yéńá ālu, ĩmi céré édrĩpĩi, āzini ómvúpĩi.

9 Vũ drĩgé nōgó, lē ĩmi zĩkí 'bá āzi 'yozú kínĩ, ĩri ĩmi étépĩ 'dĩni ku. Ā'diātāsĩyā ĩmivé Ętépĩ ĩri 'yéńá ālu 'bũ gé 'dāá'dā.

10 Lē ĩmi íngúkí ĩmi 'yozú kínĩ ĩmi 'bá āngũ ímbá'bá ni pi 'dĩni ku, 'bá āngũ ímbápi rĩ 'yéńá Kúrísitō 'i.

11 'Bá rĩ lē dō adrií 'bá āmbúgú rú, lē ā 'bā 'i adrií ātí'bá rú.

12 'Bá riipi 'i íngúpi kínĩ 'i 'bá āmbúgú rĩ, ĩrivé āmbũgũ ri ísĩ ícá ku mādāńáńá, 'bá 'i 'bāapi kú tā be mādā rĩ, ĩ ĩri íngúngũ.

13 "Īmi 'bá ri'bá tāĩmbĩ ímbá'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi Fārúsĩ 'dĩ'bée, ĩmi 'bākí ĩmi kú 'bá tā 'o'bá pĩrĩ ni pi rú, úmvúlésĩ ĩzāngā rĩ ímũ adri ĩmivé ni! Īmi ōzũkí 'bá rĩ pi ní létĩ fizú āní mālũngā 'bũ vé rĩ gé rĩ gĩ, 'bo ĩmi ícókí fií 'dāá ku.

14 Īmi 'bá ri'bá tāĩmbĩ ímbá'bá 'dĩ'bée, ĩmi Fārúsĩ 'dĩ'bée, āzini ĩmi 'bá ĩmi 'bā'bée kú 'bá tā 'o'bá pĩrĩ ni pi rú 'dĩ'bée, ĩzāngā rĩ adri ĩmivé ni. Īmi ri ōwuzĩ rĩ pi ě mĩ ũ'bā rizú kôpivé ngá jó āsámvú gé rĩ pi u'duzú kôpi drĩgé sĩ. Īmi ri Múngú ri zĩ sá be āco, 'bá rĩ pi ā ndrekí rĩ ĩmi,

'bo Múngú ri ímụ ĩmi ĩrĩṅã ũnjí ũnjí.‡

15 “Ĩmi 'bá ri'bá tǎĩmbí ímbá'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi Fārúṣí 'dĩ'bée, ĩmi 'bākí ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá pịrị ni pi rú, úmvúlésí ĩzāngā rĩ ímụ adri ĩmivé ni! ĩmi ri ẹcị vū drịgé sī, āzini ĩmi ri yịi bālālā rĩ pi zo, ĩmi lẹkí kōdō 'bá āzi ā újá ẹsị, 'bá āzi újá té dō ẹsị rá, ĩmi sē ĩri ímụ fi ācị vezú ānị ụdụ ākó rĩ agá, ĩzāngā ĩri ní nyaá rĩ ĩri ímụ ĩmivé rĩ ndē rá.

16 “Ĩmi drịkoma adri'bá mị ākó 'dĩ'bée, ĩzāngā rĩ ímụ adri ĩmivé ni. ĩmi kíní, “Bá rĩ sō dō ũyō Jọ Múngú vé rĩ ā rụ sī, ũyō ĩri ní sōó 'dĩri ẹzị ākó, 'bo 'bá rĩ sō dō ũyō dábū ĩ ní 'bǎá Jọ Múngú vé rĩ agá rĩ ā rụ sī, ā 'dụ ũyō rĩ vé tǎ ngáá.’

17 ĩmi drịkoma mị ākó adri'bá azakaza rú 'dĩ'bée, ngá 'dĩgé tǎ be ndēepi rá rĩ ā'di, ĩri dábū rĩ, dōku ĩri Jọ Múngú vé ĩ ní dábū rĩ 'bǎá 'a ni gé kú Múngú ní rĩ?

18 ĩmi 'yokí kpá kíní, “Bá rĩ sō dō ũyō vūrā rọbọṅọ zázú rĩ ā rụ sī, ũyō ĩri ní sōó 'dĩri ẹzị ākó, 'bo 'bá rĩ sō dō ũyō fẹfẹ ĩ ní sēé 'bǎá vūrā rọbọṅọ zázú rĩ drịgé rĩ ā rụ sī, ā 'dụ ũyō rĩ vé tǎ ngáá.’

19 ĩmi drịkoma adri'bá mị ākó 'dĩ'bée, ngá 'dĩgé tǎ be ndēepi rá rĩ ā'di? ĩri fẹfẹ ĩ ní sēé rĩ pi, dōku vūrā rọbọṅọ zázú ĩ ní fẹfẹ 'bǎá drị ni gé Múngú ní rĩ?

20 'Bá rĩ sō dō ũyō vūrā rọbọṅọ zázú rĩ ā rụ sī, sō ũyō rĩ vūrā rọbọṅọ zázú rĩ ā rụ sī, āzini sō

‡ 23:14 23:14 Átángá vẹrẹsị 14 agá 'dĩri, búkū Mátáyo vé ĩ ní sī Gịrịkị tị sī drịdrị rĩ agá 'dǎáyo, 'bo gōkí sī búkū Mátáyo vé vúlé rĩ agá rá.

ũyō rĩ ngá ĩ ní ũ'bǎá vŭrǎ rǒbǒṅṅō zǎzú rĩ drĩgé
'dĩ'bée ā rụ sĩ céré.

21 'Bá rĩ sō dō ũyō Jó Múngú vé rĩ ā rụ sĩ, sō
'dĩri ũyō Múngú adriipi Jó rĩ agá rĩ ā rụ sĩ.

22 'Bá rĩ sō dō ũyō 'bũ ā rụ sĩ, sō ũyō 'dĩri
Múngú vé lúpá ā rụ sĩ, āzini Múngú riipi úripi
lúpá rĩ drĩgé rĩ ā rụ sĩ.

23 “Īmi 'bá tǎĩmbĩ ímbá'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi
Fǎrúsĩ 'dĩ'bée, ĩmi 'bǎkĩ ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá pĩrĩ
ni pi rú, ĩzāngǎ rĩ ímụ adri ĩmivé ni. Ngá ĩmi ní
saá ĩmivé ọmvụ agá sũ nǎnǎ tĩnĩ, ĩngĩrĩṅǎ tĩnĩ
'dĩ'bée, ngá mụdrĩ agá, ĩmi ri ālu ni § í'dú sē
Múngú ní rá. 'Bo tǎĩmbĩ rĩ vé tǎ āmbúgú ĩ ní
'yoó, ā lĩkĩ tǎ pĩrĩ, ā adriki ési be múké, ā 'dụkĩ
Múngú vé tǎ ngáá ési be ālu 'dĩri, ĩmi 'dụkĩ ngáá
kuyé. Lē ĩmi 'dụkĩ tǎ 'dĩ'bée ngáá, 'bo lē ĩmi kuki
ngá sēngǎrá Múngú ní rĩ ā vúgú ku.

24 Īmi drĩkoma adri'bá mị ākó 'dĩ'bée,
únyúnyú kádō 'deé ĩmivé yĩ mvuúmvu rĩ agá,
ĩmi ri úrá yĩ rĩ agásĩ* āmvé, 'bo ĩmi tekĩ kámĩlō
kú ĩmi agá.

25 “Īmi 'bá tǎĩmbĩ ímbá'bá 'dĩ'bée, āzini ĩmi
Fǎrúsĩ 'dĩ'bée, ĩmi 'bǎkĩ ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá pĩrĩ
ni pi rú, ĩmi ri ĩmivé kópō, āzini sákǎnĩ ā rụ'bá
āmvé rĩ ũjĩ áyu, 'bo ĩmi ri 'a ni ku āzāvũ rú, ĩmi

§ 23:23 23:23 Ngá mụdrĩ agá, ĩmi ri ālu ni í'dú sē: Tǎĩmbĩ Mósē
vé rĩ 'yo kĩnĩ, lē 'bá Īsērélē vé rĩ pi ē í'dụkĩ ngá mụdrĩ agá,
ālu ni sēé Múngú ní. Í lǎ Lẹvĩtĩkǎ 27:30-33; Kǎlǎfe 18:21-24;
Dětōrōnómē 12:5-19; 14:22-29. * 23:24 23:24 Ụnyúnyú āzini
kámĩlō pi vé tǎ: Tǎ Yēsũ ní átá rĩ vé ífifĩ, Yǎhũdĩ rĩ pi ri tǎĩmbĩ
mǎdǎṅǎ rĩ pi 'dụ nga, kọpi 'dụkĩ tǎĩmbĩ āmbúgú rĩ ngáá ku.

adrikí sũ 'dĩri tĩni, ìmivé ésí agá 'dǎá, ìmi kpá ésí be ãmbúgú ngá drĩgé, ãzini ìmi ìndrá rú.

26 Ìmi Fārúsĩ mì ãkó 'dĩ'bée! Drĩdrĩ ni, lē ìmi ùjĩkí ìmivé kópō, ãzini sákānĩ ã 'a ùjĩjĩ, úgóró ni ã adri rí kpá ule.

27 “Ìmi 'bá tǎimbí ìmbá'bá 'dĩ'bée, ãzini ìmi Fārúsĩ 'dĩ'bée, ìmi 'bǎkí ìmi kú 'bá tǎ 'o'bá pĩrĩ ni pi rú, ìmi ìndrékí sũ 'búrēdrĩ ĩ ní nǐjō kúú imvesírílílí ùnyĩ be ambamba rĩ tĩni, 'bo 'a ni gé 'dǎlé, 'bá ùdrǎ'bá gí rĩ pi ñmakí, kòpivé fǎ adri kú ãzǎvũ rú.

28 Ìmi ìndrékí 'bá ri'bá tǎ 'o'bá pĩrĩ ni pi tĩni, 'bo tǎ pĩrĩ ìmĩ ésí agá 'dǎáyo, ìmi ri ùnjĩkǎnyǎ 'o.

29 “Ìmi 'bá tǎimbí ìmbá'bá 'dĩ'bée, ãzini ìmi Fārúsĩ 'dĩ'bée, ìmi 'bǎkí ìmi kú 'bá tǎ 'o'bá pĩrĩ ni pi rú, ìmi gbikí nǐbĩ rĩ pi vé 'búrēdrĩ, ãzini ìmi nǐjōkí 'búrēdrĩ 'bá tǎ 'o'bá pĩrĩ rĩ pi vé rĩ kú ùnyĩ be ambamba.

30 Ìmi ri 'yo, 'Lókí 'bá é'bípĩjĩ vé rĩ gé, 'bǎ adrikí dō anigé, 'bá ícókí 'bá úmú 'bá étépĩjĩ be nǐbĩ rĩ pi ú'dĩ ku.'

31 Tǎ ìmi ní átá ìmĩ tĩ sĩ 'dĩri, lũ 'yozú kínĩ ìmi 'bá nǐbĩ rĩ pi ú'dĩ'bá rĩ pi vé anji.

32 Ìmi lēkí ùnjĩkǎnyǎ 'oó sũ ìmi é'bípĩjĩ ní 'oó rĩ tĩni, ìmi 'okí!

33 “Ìmi ìndrékí sũ ìnĩ tĩni, ìmi anji ìnĩ vé ni pi! Ìmi nyo ícó ápá tǎ ĩ ní lĩjĩ ìmi drĩgé, ìmi jĩjĩ fĩpĩ ãcí vezú ãní ùdũ ãkó rĩ agá rĩ sílé gá sĩ bǎ rá?

34 Kúru á lē 'yoó ìmi ní 'dĩni, ma ìmú ìmi ní nǐbĩ rĩ pi pē 'bá ùmĩ be rĩ pi be, ãzini 'bá ãngũ ìmbá'bá rĩ pi be, ìmi ìmú urukọ'bée ú'dĩ rá, ìmi urukọ'bée gbǎ pētĩ alambaku sígé, ìmi

uruxo'béé ũgbã kẹlĩṅá sī ìmivé Jó Múngú ri Zìzú rĩ pi agásĩ, ìmi ìmụ kọpi údró fũ mụzú kũrụ rĩ pi agásĩ àmvé.

³⁵ 'Bá Múngú vé tã be pịrị ì ní ú'dị rĩ pi vé àrì ri ìmụ ngo ìmi drĩgé, ú'dịngára rĩ í'dó Èbélē tã be pịrị rĩ rụ' 'bá gá, cĩmgbá cazú Zākāriyā Bārākiyā mvọpị rụ' 'bá gá, 'dịkí Zākāriyā ri Jó Múngú vé rĩ pi vé àsámvú vūrā rọbọṅṅ zāzú rĩ be rĩ gé, kọpivé àrì ri ìmụ ngo ìmi drĩgé.

³⁶ Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, ì ìmụ úyú àndrũ nō'béé ìrĩṅã tã 'i nga'béé 'dĩ'béé ã tã sī.

*Yēsū ē ẹsị ìsú ìzāngā Yẹrūsālémā ã tã sī
(Lúkã 13:34-35)*

³⁷ “Á, ìmi 'bá Yẹrūsālémā vé rĩ pi! Ìmi ú'dịkí nẹbī ì ní pēé mụy ìmi vúgá 'dĩ rĩ pi ũdrāá rá, àzini ìmi úvìkí kpá 'bá Múngú ní pēé mụy ìmi vúgá rĩ pi ũdrāá írā sī. Vú be kárakará, á lē kōdō ìmivé 'bá rĩ pi ìkũnāá ìmụ adrií vūrā àlu gé, sū ã'ú ní ívé anjĩná ìkũnāá adrií 'i ùpẹlẹ' 'bì ã ndúgé rĩ tịni, 'bo ìmi ã'yìkí àluṅani kuyé.

³⁸ Ìmi ndrekí drī ká, ìmivé jó 'dĩri ìmụ adri ku àndrú rú.

³⁹ Á lē 'yoó ìmi ní 'dini, í'dózú àndrũ sī, ìmi ícókí ma ndreeé dĩĩ ku, cĩmgbá ìmi ní ìmúzú 'yozú, “Tākiri ã adri 'bá ìmụpi Úpí ã rụ sī rĩ† be.”

23:35 23:35 Í'dóngará 4:8 **23:35 23:35** 2 Kōrónikōl 24:20-21
† **23:39 23:39** 'Bá ìmụpi Úpí ã rụ sī rĩ: 'Bá 'dĩri Yēsū 'i. **23:39**
23:39 Sāwumã 118:26

24

*Ī ímụ́ Jó Múngú vé rĩ ùṅō rá
(Mārákō 13:1-2; Lúkã 21:5-6)*

¹ Yẹsũ kã rií fũú mužú Jó Múngú vé rĩ agásĩ ãmvé, ìrivé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ímụ́zú ìri vúgá, kòpi ní 'yozú ìri ní kìnĩ, “Í ndre drĩ Jó Múngú vé rĩ, àzini 'í ndre drĩ jó ì ní sị́ gārã ni gè sī 'dĩ'bée ká.”

² Yẹsũ ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, “Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dínì, jó ìmi ní ndree 'dĩ'bée, ì ímụ́ kòpi ùṅō cére vùgá, ícókí írã àzi kuú ógúpì drìgè àlunàni ku.”

*Ìzãngã ri ímụ́ 'dĩ'dĩ
(Mārákō 13:3-13; Lúkã 21:7-19)*

³ Yẹsũ kã úrí kuú Írã Òlívě vé rĩ drìgè 'dãá, ìrivé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ì njezú mužú ìri vúgá 'dãá, kòpi ní ìri zizú kìnĩ, “Tã 'dĩri ímụ́ 'i nga ngòtù? Ngá ícòpi mívé ímùngará ã tã i'daápi rĩ ã'di? Àzini ngá ícòpi ú'dù ùdù vé rĩ ã tã i'daápi rĩ ã'di?”

⁴ Yẹsũ ní újázú kòpi ní kìnĩ, “Ìmi adrikí mị be kọwụ, lē 'bá àzi ã ù'bã ìmì mị ku.

⁵ 'Bá kárakarà pi ímụ́ mà rụ sī, kòpi 'yo, 'Ma Kúrísítō 'i.' Kòpi ímụ́ 'bá kárakarà pi ē mị ù'bã rá.

⁶ Ìmi ímụ́ ẹ'dị ì ní rií 'dị rĩ vé tã yì, àzini ìmi ímụ́ tã 'bá rĩ pi ní lēzú ẹ'dị 'dizú rĩ vé tã yì rá, 'bo tã 'dĩri ã sē ìmi ní ỳrĩ ku. Tã 'dĩ'bée ímụ́ ì nga rá, 'bo ú'dù ùdù vé rĩ ícò drĩ ícá mbèlèṅa ku.

⁷ 'Bá àngũ àzi agá rĩ pi ímụ́ ẹ'dị 'dị 'bá àngũ àzi agá rĩ pi be, 'bãgú àngũ àzi agá rĩ pi ímụ́ ẹ'dị 'dị

'bāgú āngū āzi agá rĩ pi be. Ẹbírí ri ímú 'de ũgā vūgá sī, āzini nyòókú rĩ ímú 'i aya dīngídīngí āngū rĩ pi agásī céré.

⁸ Tā 'dī'bée īzāngā rĩ vé í'dóngará, sū ũkú ní í'dó īzāngā nyaá mvá tīngará gá rĩ tịnị.

⁹ "Ĩ ímú ĩmi urụ sē 'bá āngū ọcụ'bá rĩ pi drígé, kọpi ĩmi ú'dí, 'bá āngū rĩ pi agásī rĩ pi céré ímú ĩmi ndre ũnjí mǎ tā sī.

¹⁰ Sā 'dǎri gé, 'bá kárákará pi ímú ìvé ẹ'yīngará ku rá, kọpi ímú ĩ ọgụpịi ǎ ũli 'be, āzini kọpi ímú ĩ ọgụpịi ndre ũnjí.

¹¹ Nẹbị kárákará ũnjó rú ni pi ímú ĩfū, kọpi ímú 'bá kárákará pi ẹ mị ũ'bǎ.

¹² Ũnjíkányǎ ní rií tị mụzú drígélé rĩ sī, ĩri sē 'bá urukọ lẹkí ĩ ọgụpịi ku.

¹³ 'Bo 'bá pá tuúpi ũkpó ũkpó cīmgbá cazú ú'dú ụdụ vé rĩ gé rĩ, Múngú ri ímú ĩri pa rá.

¹⁴ Ụ'dúkọ múké mǎlūngǎ vé rĩ, ĩ ímú ũlū mụzú āngū rĩ pi agásī céré. 'Bá rĩ pi yìkí dō céré gí, ú'dú ụdụ vé rĩ kúru ícá.

*Ngá Ũnjí ri ímú adri Jó Múngú vé rĩ agá
(Mǎrǎkō 13:14-23; Lúkǎ 21:20-24)*

¹⁵ "Ĩmi kádō 'Ngá Ũnjí āngū izaápi rá,' nẹbị Dānyélē* ní ọtụ tā ni 'yoó tu pá kuú vūrǎ uletere rĩ agá rĩ ndre, 'bá tā ni lǎápi rĩ, ǎ nị tā ni vé ífífí múké.

24:15 24:15 Dānyélē 9:27; 11:31; 12:11 * **24:15 24:15** Dānyélē: Dānyélē ri nẹbị Múngú vé ni, rụkí ĩri jịi āngū Bābēlónǎ vé rĩ gé, sǎ 'bāgú Nẹbākánézǎ ní Yẹrúsǎlémǎ ri izazú ílì mụdūrūlū tọwụ pụkú ẹzịrị (570) gé rĩ gé, ísụ tịkí drī Yẹsụ ri kuyé. 'Í lǎ 2 'Bāgú 24-25; Dānyélē 1:1-7.

16 Kúru sâ 'dãri gé, ìmi dō ri adri ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá, lē ìmi njukí tuú mužú írã drĩgé.

17 'Bá tu 'bá ìvé jó drĩgé rĩ pi, lē kōpi ē ísíki vũgá muú ngá āzi í'dú ìvé jó agá 'dãá ku.

18 'Bá adri 'bá ìvé ọmvú agá rĩ pi, lē kōpi ā gōkí muú ìvé bōngó akoó rũkũ rĩ í'dú ku.

19 Sâ 'dãri gé, ìzãngã rĩ adri ãmbúgú ũkú 'a be rĩ pi ní, āzini ũkú ri 'bá anji undru 'bá undrundru rĩ pi ní.

20 Lē ìmi zíkí Múngú ri, lókí ìmi ní ápázú rĩ ã adri lókí kílongóro vé rĩ† gé ku, dōku ã adri ú'dú Sábátã vé rĩ gé ku.

21 Lókí 'dĩri, ìri lókí ũnjí ìzãngã nyazú ni. Í'dózú ì ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé, cĩngbá ícázú ãndrũ sī, tã 'dĩri ãvũ ni nga drĩ 'i 'dĩni kuyé. Tã 'dĩri gō 'i ngaá 'dĩri tĩni dđi ku.

22 Múngú ē ítrú té dō ú'dú 'dĩ'bée ícá ẹlĩná ku, 'bá āzi ícó té adrií ídri rú ku, Múngú ítrú ú'dú 'dĩ'bée ẹlĩná, ã'diātāsīyã ìrivé 'bá ìri ní ũpée gí rĩ pi ã tã sī.

23 Sâ 'dãri gé, 'bá āzi 'yo dō mí ní, 'Í ndre drĩ ká, Kúrísítō ri nō!' dōku 'Ìri 'dã!' lē mí ẹ'yĩ ku.

24 'Bá ũnjó rú 'yo 'bá kíní ì Kúrísítō rĩ pi nẹbĩ ũnjó rú rĩ pi be, kōpi ímú tã ambugu ambugu ni pi 'o, āzini tã āyázú āyāyã ni pi 'o 'bá rĩ pi ē mị ũ'bázú, kōpi kpá ũ'bĩ 'bá Múngú ní ũpée ívé ni rĩ pi ē mị ũ'bã ìndĩ.

25 Ìmi ndrekí drĩ ká, ã lū ìmi ní tã 'dĩri drĩdrĩ ìsú ãkūdē lókí 'dãri ícá drĩ kuyé.

† 24:20 24:20 *Lókí kílongóro vé rĩ: Ængũ Ísērélē vé rĩ gé 'dãá, lókí kílongóro vé rĩ gé, ẹcĩ tungará ũkpó ũkpó, ã'diātāsīyã yĩgó ri 'dĩ ambamba, sē ãngũ rĩ igbe igbe.*

26 “‘Bá āzi lū dō ĩmi ní kīnī, ‘Īmi ndrekí drī ká, Kúrísítō ri āngū ā’wí cínyáfá rú rī agá ‘dāá’dā,’ ĩmi izakí sâ muzú ĩri ndāzú ku, dōku ‘yo dō ĩmi ní kīnī, ‘Kúrísítō ri jó agálásī rī agá ‘dāá’dā,’ lē ĩmi ẹ’yīkí ku.

27 ‘Bá Mvá vé ímúngará ĩri ímú adri sū ũvi gaápi āngū ĩmgbēreēpi í’dózú ỳtú ní ĩfungará gá, cĩmgbá cazú ỳtú ní ‘dengará gá rī tịnị, ‘bá rī pi ndre āngū rī pi agásī céré.

28 Vūrā āvū rī pi ní ulazú rī, lógúnū rī pi unga mụ u‘de vūrā ‘dāri gé.

‘Bá Mvá vé ĩgōngará

(Mārākō 13:24-31; Lúkā 21:25-33)

29 “Koro ụ’dú ĩzāngā nyazú ‘dā’bée ā vùdrī gé,
“ ‘Ụtú rī ẹ mị ri ímú bī nị ku ịnịná rú,
mbāá rī gō kaá ku,

Línyā rī pi ímú lū ‘bū gé ‘dāásī vūgá,
āngū ‘bū gé ‘dāá rī ímú ‘i aya dīngídīngí.’

30 “Sá ‘dāri gé, ma ‘Bá Mvá ‘i, tā āyāzú āyāyā ni ímú ‘i nga ‘bū gé ‘dāá mávé ímúngará ā tā í‘dazú, ‘bá vū drīgé rī pi céré nga rī ngo ĩzāngā ĩzāngā rú. Ma ‘Bá Mvá ‘i, kọpi ímú mávé ímúngará ịrībịtị agásī ụkpō be rī ndre, āzini mávé dīngará pọwụpọwụ rī ndre ĩ mị sī.

31 ĩri ímú ívé mālāyíkā rī pi ịpē gūké vu ụ’dụkọ be ụrụ ‘dāá ‘bá rī pi zịzú, kọpi ímú ‘bá ĩri ní ụpéé gí rī pi ịkūnā vū drīgé sī céré.

32 “Lē ĩmi nīkí tā ‘i ngaápi pẹtị ĩ ní zịfịgị rī ā rụ‘bá gá rī. Pẹtị rī vé drịtị í‘dó dō rūú bị be gí, ĩmi nị áamá ‘yozú kínī, āngū rī ícá ẹézụ rú gí.

33 Īri kpá adri sũ 'dĩri tĩni, ĩmi ndrekí dõ tã 'dĩ'bée ri ĩ nga, ĩmi nĩ áamá 'yozú kínĩ, ẹsĩ mǎdǎ, ma ílókõ ímùmũ, ma nóni kẹẹtílé gá.

34 Ádarú á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá úyú nōri vé rĩ pi ǎ ụrukọ ũdrǎkí drĩ ku, cĩngbá tã 'dĩ'bée ní ĩ ngangará gá.

35 'Bũ pi vũ be, kọpi de rá, 'bo ụ'dụkọ má ní átá rĩ de ku.

*'Bá āzi nĩ ụ'dụ ni kuyé dōku sã ni kuyé
(Mǎrǎkō 13:32-37; Lúkǎ 17:26-30, 34-36)*

36 "'Bá āzi nĩ ụ'dụ, dōku sã má ní ímúzú rĩ kuyé, mǎlǎyíkǎ 'bũ gé rĩ pi nĩkí kuyé, ma Mvǎ rú, á nĩ kpá kuyé, 'bo má Ẹtẹpi nĩ 'yénǎ nĩ.

37 Ma 'Bá Mvǎ 'i, mǎvé ĩgōngará, ĩri ímụ adri sũ lókí Núwǎ‡ vé rĩ gé rĩ tĩni.

38 Lókí yĩgọ rĩ ní drĩ 'dizú tĩzú kuyé rĩ gé, 'bá rĩ pi rikí ngá nyaá, kọpi rikí ngá mvụú, kọpi rikí ũkú jeé, āzini kọpi rikí ívé anji ũkú rĩ pi sěé jeé āgō rĩ pi ní, cĩngbá cazú lókí Núwǎ ní fizú ívé kúlúmgbá mọngú rĩ agá rĩ gé.

39 Kọpi nĩkí 'yozú kínĩ, tã āzi ri ímụ 'i nga 'dĩni kuyé, cĩngbá cazú lókí yĩgọ rĩ ní tĩzú kọpi ĩmũlũzú ụ'dizú drǎzú rĩ gé. Ma 'Bá Mvǎ 'i, mǎvé ĩgōngará ri ímụ adri sũ 'dĩri tĩni.

40 Tã 'dĩri ímụ 'bá ĩrĩ pi ịsụ ọmvụ agá, ĩ ǎlu ni 'dụ, ĩ ǎlu ni ku.

41 Īri ímụ ũkú ĩrĩ pi ịsụ ngá 'yịngará gá, ĩ ǎlu ni 'dụ, ĩ ǎlu ni ku.

‡ 24:37 24:37 Núwǎ: Núwǎ adri sã 'bá rĩ pi ní ũnjikǎnyǎ 'ozú ũnjí 'dǎri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú ǎ údé kúlúmgbá, yĩ rĩ kǎdō ímụ tĩ, ǎ pa rĩ ĩrivé 'bá rĩ pi ĩrivé ǎnyǎpǎ rĩ pi ǎ ụrukọ pi be. 'Í lǎ Í'dóngará 5-9.

42 “Kúru lē ĩmi adrikí mị be kọwụ, ă'điātāsīyā ụ'dú Úpí ní ímúzú ĩgōzú rī, ĩmi nīkí kuyé.

43 'Bo lē ĩmi nīkí tã 'điri múké, jó 'dipa rī ă nī té dō sâ ụgụ'bá ní ímúzú 'í vúgá ịnị sī rī rá, ĩri té adri mị be kọwụ, ícó té ụgụ'bá rī kuú mụụ ngá ụgụ'ú ívé jó agá 'dāá ku.

44 Lē ĩmi adrikí kpá ũrē, ă'điātāsīyā ma 'Bá Mvá 'i, sâ má ní ímúzú rī, ĩmi ícókí tã ni 'bāá ĩmi drīgē 'yozú kínī, ma ri ímụ 'đi'đi 'dini ku.

*Ātí'bá ẹsị 'bāápi ívé ẹzị drīgē, āzini ātí'bá ẹsị 'bāápi ívé ẹzị drīgē ku rī
(Lúkā 12:35-48)*

45 “Ātí'bá ẹsị 'bāápi ívé ămbúgú rī vé tã 'duųpi ngaápi rá, adriipi úmī be, ămbúgú rī ní 'bāá ātí'bá rī pi drīgē ămbúgú rú ícópí ănyāngā sēepi ātí'bá urụkọ'bée ní sâ múké gá rī ă'di 'i?

46 'Bá ămbúgú rī kādō ĩgōó, ịsụ dō ívé ātí'bá rī nga ẹzị rī múké, ātí'bá rī tākiri ịsụ rá.

47 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dini, 'bá ămbúgú rī ícó ātí'bá 'điri 'bā ívé ngá jó ăsámví gé rī pi ărēvú ũtē céré nī.

48 'Bo ātí'bá rī dō 'bá tã 'oópi ũnjí ni, 'yo dō, 'Mávē ămbúgú rī mụ adrii ămvé sâ be ăco,'

49 'í'đó dō rii 'í ọgụpịi ātí'bá rī pi fụụ, āzini fi dō rii íwá mvụ'ú 'bá ri' 'bá íwá mvụ'ú ămērēzú rī pi be trụ,

50 ămbúgú ātí'bá 'điri vé rī ímụ ícá lókí ātí'bá rī ní nī kuyé ni gé.

51 ĩri ímụ ātí'bá 'điri uga kpélékpélé, ĩri 'du 'be 'bá ĩ 'bā'bée kú tã be pịrị rī pi ăsámví gé, 'dālē kọpi ă mụkí rí ăá ngoó āzini sịkányá cíí.

25

Nāpí anji ũkú mụdrị kácáná rú rĩ pi vé rĩ

¹ “Mālũngã 'bũ vé rĩ adri sũ anji ũkú mụdrị kácáná rú ìvé lám̃bã 'du' bá mụzú ìndĩ kẹrégú rĩ ẽ drị ùtẹzú rĩ tịjị.

² Anji ũkú tọwụ rĩ pi azakaza rú, tọwụ rĩ pi úmĩ be.

³ Anji ũkú azakaza rú rĩ pi 'dụkí ìvé lám̃bã mụzú ìndĩ, 'bo kọpi jìkí ũdu ãndõ rú ni kuyé.

⁴ Anji ũkú tọwụ úmĩ be rĩ pi tókí ũdu mālāngĩ ágá, kọpi 'dụkí mụzú ìndĩ.

⁵ Kẹrégú rĩ 'du sã ãco, ímụ ícá ndõ, ìsụ ãkũdẽ anji ũkú rĩ pi kokí ú'dú gí.

⁶ “Kã mụy adrií ìnị ágágá, 'bá ãzi ní trezú ú'dúkọ be ụrụ 'dãá kĩnĩ, 'Kẹrégú rĩ ri ímụ 'dã! Ìmi ìfũkí ãmvé ìri vú nōó.’

⁷ “Kúru anji ũkú rĩ pi ní aruzú ú'dú gélésĩ, kọpi ní ìvé lám̃bã rĩ pi vé bǎákú ve' bá rĩ pi ẽ tị úlízú 'dĩísĩ rá.

⁸ Anji ũkú azakaza rú rĩ pi ní 'yozú anji ũkú úmĩ be rĩ pi ní kìnĩ, ‘Ìmi sẹkí 'bá ní ũdu, 'bávé lám̃bã rĩ pi vé ãcí ri ũdrãdrã.’

⁹ “Anji ũkú úmĩ be rĩ pi ní újázú kọpi ní kìnĩ, “Bá ícókí ìmi ní ũdu sẹé ku, ũdu rĩ ícọ caá 'bá ní ìmi be ku, ìmi mụkí ũdu jeé 'bá rì' bá ũdu ụzì' bá rĩ pi vúgá.’

¹⁰ “Kọpi kã 'deé mụy ũdu jengará gá 'dãá, kẹrégú rĩ ní ícázú. Anji ũkú ì útú' bá kú ùrẽ rĩ pi ní 'dezú mụzú vūrã ũkú jezú rĩ gé 'dãá. Átí' bá rĩ pi ní kẹtị rĩ ụpịzú cí.

11 “Vúlé vúlé rú anji ũkú azakaza rú rĩ pi ní kpá ícázú, kôpi kínĩ, ‘Ămbúgú 'bávé rĩ, 'í zì 'bá ní kĕĕtì rĩ!’

12 “‘Bo ĩri ní újázú kôpi ní kĭnĩ, ‘Ădarú á lĕ 'yoó ĩmi ní 'dĭni, á nĭ ĩmi kuyé.’

13 “Kúru ĩmi 'bá mâ pámvú ũbĩ'bá 'dĩ'bée, lĕ ĩmi útúkí ĩmi kú ũrĕ, â'diātāsīyā ĩmi nĭkí ụ'dụ, dōku sâ má ní ímụzú ĩgōzú rĩ kuyé.

Nāpí ātí'bá na rĩ pi vé rĩ
(Lúkā 19:11-27)

14 “Á lĕ 'yoó ĩmi ní dĭjì 'yozú kínĩ, mālŭngā 'bũ vé rĩ adri sũ ágó mụ́pì āngũ vŭrā gá rĩ vé rĩ tĭnì. Ágó rĩ ká lĕé ngaá mụzú, zì ívé ātí'bá na rĩ pì, awa kôpi ní mŭfĕngā, kôpi ā ngakí rí ězì ānì.

15 Sĕ āzi rĩ ní mŭfĕngā jŭrú āmbúgú* tŏwŭ, āzi rĩ ní mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ĩrĭ, āzi rĩ ní mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ālu. ĩri ní kúru 'dezú mụzú ívé ěcĭ gé 'dāá.

16 Ágó ĩ ní mŭfĕngā sĕé ĩri ní jŭrú āmbúgú tŏwŭ rĩ, 'dụ mŭfĕngā rĩ mụzú ězì ngazú ānì, gŏ āzini ĩsú drĭ ni gé caá jŭrú āmbúgú tŏwŭ.

17 'Bo ágó ĩ ní mŭfĕngā sĕé ĩri ní jŭrú āmbúgú ĩrĭ rĩ, 'dụ mŭfĕngā rĩ mụzú ězì ngazú ānì, gŏ āzini ĩsú drĭ ni gé caá jŭrú āmbúgú ĩrĭ.

18 'Bo ágó ĩ ní mŭfĕngā sĕé ĩri ní jŭrú āmbúgú ālu rĩ, jì mŭfĕngā ívé āmbúgú rĩ vé rĩ sĭjì 'bũ ágá.

* 25:15 25:15 Mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ágá rĩ: 'Bá rĩ nga dŏ ězì ĩlì mŭdrĭ drĭ ni tŏwŭ, ĩ 'bá rĩ ũfĕ mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ālu ni sĭ.

19 “Vúdrị ni kã vữụ caá sâ ãco, ágó ãmbúgú rĩ ní ímvízú. Īri ní ívé átí'bá rĩ pi zizú, lē nịi á má dō kōpi ngakí ẹzị mũfēngā rĩ sī íngóni.

20 Ágó ĩ ní mũfēngā sēé ĩri ní élífũ tộwụ rĩ, gō élífũ āzi ịsụ caá tộwụ. Īri ní 'yozú ívé ãmbúgú rĩ ní kĩnĩ, “Í sē ándúrú má ní mũfēngā élífũ tộwụ, nóni á gō āzi ni ịsụ caá drị ni gé élífũ tộwụ.’

21 “Īrivé ãmbúgú rĩ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “Í nga ẹzị rĩ múké, mi átí'bá múké, 'í 'bā mívé ẹsị céré rizú ẹzị rĩ ngazú. Í 'bā ẹsị rizú ngá mādāngá 'dĩri ā tā mbazú, ma nóni mi 'bā ngá ãmbúgú ni ā tā mba. Mí ímụ, 'bá ímụkí āyĩkō 'bāá mí be trụ.’

22 “Ágó ĩ ní mũfēngā sēé ĩri ní élífũ ịrị rĩ ní ímụzú, ĩri ní 'yozú ívé ãmbúgú rĩ ní kĩnĩ, ‘Mũfēngā mí ní sēé má ní élífũ ịrị rĩ, á gō āzini ịsụ caá drị ni gé élífũ ịrị.’

23 “Īrivé ãmbúgú rĩ ní újázú kĩnĩ, “Í nga ẹzị rĩ múké, mi átí'bá múké, 'í 'bā mívé ẹsị céré rizú ẹzị rĩ ngazú. Í 'bā ẹsị rizú ngá mādāngá 'dĩri ā tā mbazú, ma nóni mi 'bā ngá ãmbúgú ni ā tā mba. Mí ímụ, 'bá ímụkí āyĩkō 'bāá mí be trụ.’

24 “Ātí'bá ĩ ní mũfēngā sēé ĩri ní jürú ãmbúgú ālu rĩ ní ímụzú, ĩri ní 'yozú ívé ãmbúgú rĩ ní kĩnĩ, ‘Āmbúgú, á nị rá mĩ tā ē sị mbamba, ānyāngā mí ní rií ịkūnāá rĩ, 'í 'ā ómvụ ni mi 'i kuyé, ānyāngā mí ní rií ịkūnāá rĩ, 'í ri úri ni nĩ kuyé.

25 Á 'o ữrị sī, á jị mívé mũfēngā jürú ãmbúgú ālu rĩ sịi 'bụ agá, mívé mũfēngā rĩ má ní ịjị nō.’

26 “Īrivé ãmbúgú rĩ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, ‘Mi átí'bá ũnjí, mi ũvú rú! Í nị rá 'yozú kĩnĩ,

ãnyãngã má ní ìkũnãá rĩ, á sa nĩ kuyé, ãzini
ãnyãngã má ní ìkũnãá rĩ, á ri úri ni nĩ kuyé.

27 Múké ni, mi té mávé mũfēngã jì 'bã jó ì ní
rizú mũfēngã 'bázú rĩ agá, má kãdō ìgōó, ma té
ìsù ãkũdē mávé mũfēngã rĩ tì jí.'

28 “Kúru ãmbúgú rĩ ní 'yozú kīnī, ‘Ìmi 'dúkí
mũfēngã jǔrú ãmbúgú ãlu 'dĩri drị ni gé sĩ rá,
ìmi sēkí mũfēngã rĩ ãtí' bá adriipi mũfēngã jǔrú
ãmbúgú be mụdrị rĩ nĩ!

29 'Bá ívé mũfēngã áyúpi lẹtì be múké rĩ, ì
ímú ìri ní ãzi ni sē drịdrị 'dãri aga rá, ìri ímú
adri mũfēngã be ambamba. 'Bo 'bá ívé mũfēngã
áyúpi lẹtì be múké kuyé rĩ, ì ímú ìrivé rĩ 'dụ drị
ni gé sĩ 'dĩisĩ rá.

30 Ætí' bá 'dĩri ẹzị ãkó, ìmi 'dúkí ìri 'beé ãmvé
ìniṅá agá 'dãá, ã mụ rí ãá ngoó, ãzini sịkányá cii
'dãá.'

Ì ímú 'bá vũ drịgé rĩ pi vé tã lì rá

31 “Ma 'Bá Mvã 'i, má kãdō ìgōó mālãyíkã rĩ
pi be sũ 'bãgú tìni, ma ímú úri lúpá mālũngã vé
'bũ gé ì ní íngúngũ rĩ drịgé.

32 Ì ímú 'bã rĩ pi úmú ãngũ rĩ pi agásĩ céré, ì
kòpi íjì má ẹndrẹtì gé, ma ímú kòpi ãsámuvú aco
sũ ì ní kãbĩlõ pi acoó ndrịjì be rĩ tìni.

33 Ma ímú kãbĩlõ rĩ pi 'bã mávé drị ẹndẹpi gé,
ma ndrịjì rĩ pi 'bã mávé drị ìjì gé.

34 “Ma 'bãgú rú, ma ímú 'yo kãbĩlõ mávé drị
ẹndẹpi gé rĩ pi ní, ‘Ìmi ímúkí, má Ẹtẹpi 'bã tãkiri
ìmi drịgé jí. Ìmi ímúkí fií mālũngã ì ní údé kuú
ìmi ní ìnógósì ì ní drì 'bũ pi gbizú vũ be kuyé rĩ
agá.

35 Æ'diātāsīyā ēbīrī kã ma fuú, ìmi sēkí má ní ngá nyanya, á nya rá. Yīí úvá kã ma ndēé, ìmi sēkí má ní yīí, á mvụ rá. Ma jākāgú, ìmi é'yíkí ma fií ìmivé 'bētí ãsámvú gé rá.

36 Má kã adrií bōngó ãkó, ìmi sēkí má ní bōngó suú rá. Drã kã ma ruú, ìmi kokí mâ ìzã rá. Kã ma 'beé jó ãngũ ù'yīzú rĩ agá, ìmi mụkí ma ndreé rá.'

37 “Kúru 'bá tã 'o'bá pīrī rĩ pi ímú újá má ní, kōpi 'yo, 'Úpí, 'bá nīkí ngõtú 'yozú kínĩ, ēbīrī fu mí gí, 'bá sēkí mí ní ngá nyanya nyaá ngõtú, dōku 'bá nīkí ngõtú 'yozú kínĩ yīí úvá ndē mí gí, 'bá sēkí mí ní yīí mvụú ngõtú?

38 'Bá nīkí ngõtú 'yozú kínĩ, mi jākāgú, 'bá é'yíkí mi ífí 'bávé 'bētí ãsámvú gé ngõtú, dōku 'bá nīkí ngõtú 'yozú kínĩ, mi bōngó ãkó, 'bá sēkí mí ní bōngó suú ngõtú?

39 'Bá nīkí ngõtú 'yozú kínĩ, mi drã rú, dōku 'bekí mi jó ĩ ní rizú ãngũ ù'yīzú rĩ agá, 'bá mụkí mi ndreé ngõtú?

40 “Ma 'bāgú rú, ma ímú 'yo kōpi ní, 'Ádarú á 'yo ìmi ní 'dini, tã ìmi ní 'oó 'bá índré'bá kú ẹzĩ ãkó rĩ pi ní 'dĩri, ìmi 'okí tã 'dĩri má ní.'

41 “Ma ímú 'yo 'bá mávé drī ĩjĩ gé rĩ pi ní, 'Ìmi ngakí mụú mà gārã gá 'dīisĩ rá! Múngú tri ìmi gí, ìmi fikí ácí vezú ãní ùdũ ãkó, ĩ ní údé ádróko pi ní ívé índrĩ ùnjĩ rĩ pi be rĩ agá 'dãá.

42 Æ'diātāsīyā ēbīrī fu ándúru ma rá, ìmi sēkí má ní ngá nyanya nyaá kuyé. Yīí úvá ndē ándúru ma rá, ìmi sēkí má ní yīí mvụú kuyé.

43 Ma ándúru jākã, ìmi é'yíkí ma fií ìmivé 'bētí ãsámvú gé kuyé. Ma ándúru bōngó ãkó, ìmi gākí

má ní bōngó sēgá sī. Ma ándúró drā rú, āzini 'bekí ma jó ĩ ní rizú āngũ ũ'yĩzú rĩ agá, ĩmi gākí má ĩzā kogá sī.'

⁴⁴ “Kōpi ímú zì kìnĩ, ‘Úpí, 'bá nĩkí ngõtú 'yozú kìnĩ ándúró ẹ̀bírí fú mi gí, dōku yĩí úvā ndē mi gí, dōku mi jākāgú, dōku mi bōngó ākó, dōku mi drā rú, dōku 'bekí mi jó ĩ ní rizú āngũ ũ'yĩzú rĩ agá, 'bá kókí mī ĩzā kuyé ngóni?’

⁴⁵ “Ma ímú újā kōpi ní, ‘Ádarú á 'yo ĩmi ní 'díní, tā ĩmi ní 'oó 'bá índré' 'bá kú ẹ̀zì ākó rĩ pi ní kuyé rĩ, ĩmi 'okí kpá má ní kuyé.’

⁴⁶ “‘Bá tā 'o'bá pìrì ku rĩ pi, ĩ ímú kōpi ĩrĩñā ũdũ ākó, 'bo 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi, kōpi ímú ídri 'dání dání rĩ ịsú rá.”

26

Atala ambugu rĩ pi rikí lẹ̀tì ndāá Yẹ̀sũ ri 'dizú (Mārākō 14:1-2; Lúkā 22:1-2; Yūwānĩ 11:45-53)

¹ Yẹ̀sũ kā átángá rĩ átá de_ẹ̀ gí, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní kìnĩ,

² “Īmi nĩkí rá, Ọ'dú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jó rĩ pi tì gé sĩ rĩ* ace nóni ọ'dú ịrĩ, ma 'Bá Mvā 'i, ĩ ímú

* **26:2 26:2** Ọ'dú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jó rĩ pi tì gé sĩ rĩ: Yāhúdì rĩ pi ri ọ'dú Múngú ní ọ̀tú ẹ̀lìzú Ịsèrèlè rĩ pi vé jó rĩ pi tì gé sĩ Ẹ̀jẹ̀pétò gá 'dāá rĩ vé tā ịgá. Ọ̀tú kōpi ẹ̀'bípijì ũbèkí kābìlò ā ārí ívé kẹ̀tì ẹ̀ ẹ̀rĩfe gá sī, sē Múngú ú'dì kōpi kuyé. Múngú ú'dì 'bá Ẹ̀jẹ̀pétò vé kābìlò ārì ũbē' 'bá ívé kẹ̀tì ẹ̀ ẹ̀rĩfe gá sī kuyé rĩ pi vé anjì āgò káyú rĩ pi ụdrāá 'bá ālu ālu vé 'bẹ̀tì àsámvú gé sĩ rá. 'Í lā Wùngará 12:17-28; Mātáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkā 2:41; Yūwānĩ 2:13; Ẹ̀zì 12:4; 1 Kōrínìtò 5:7; Ẹ̀bèrè 11:28.

ma ru sē ari'ba rī pi drīgé ú'dú 'dāri gé, kōpi ímú ma gbā peṭi alambaku sígé.”

³ Sā 'dāri gé, atala atala rī pi drīgé rī pi, drīkoma rī pi be, úmúkí ĩ átálágú āmbúgú† ĩ ní zīj Kāyáfā rī vé jó agá.

⁴ Kōpi rikí létī ndāá kírī kírī Yēsū ri ružú, ĩ 'dīkí rí ĩri drāá 'dīsī rá.

⁵ Kōpi ní 'yozú kīnī, “Lē 'bā ruḱí ĩri ú'dú ũmū nyazú rī gé ku, ā'diātāsīyā 'bá rī pi ímú íngá mgbārāsī 'bá drīgé gí.”

*Ūkú āzi ũdā ũdu Yēsū drīgé
(Mārākō 14:3-9; Yūwánī 12:1-8)*

⁶ Yēsū kā rīi adrii Bētēnīyā gá Sīmōnā ũfú ní ándúru nyaá rī vé āngá 'dāá,

⁷ ũkú āzi ní ímúzú ũdu eḱi be ngūúpi ndrīndrī ni be mālāngī agá, ũdu rī ājē be āmbúgú, ũkú rī í'dú ũdu rī ũdāá Yēsū drīgé, ísú ākūdē Yēsū ri ínyá nya.

⁸ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi kâ tâ 'dīri ndreeé, sē kōpi ē éśi ve rá. Kōpi ní zizú kīnī, “Ngá ũkú rī ní ũdu rī izazú 'dīni rī ā'di?

⁹ ĩ té ũdu 'dīri sē je ājē be āmbúgú, ĩ té ícó mūfēngā ni awa 'bá ngá ākó rī pi ní.”

¹⁰ Yēsū kā tâ kōpi ní 'yoó 'dīri yīj, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú unuzú ũkú 'dīri vé tâ sī rī ā'di? Ngá ĩri ní 'oó má ní 'dīri, ĩri tâ múké.

¹¹ ĩmi nḱīj ri adri 'bá ngá ākó rī pi be, 'bo má ícó adrii ĩmi be caá sâ be āco ku.

† 26:3 26:3 *Átálágú āmbúgú rī*: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'diātāsīyā ĩri 'yéṅá fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, ĩri fi vú ālu íli ālu agá. ĩri āri rōbōṅō vé rī jī ũnjīkānyā ũjīzú. 'Í lā Lēvīṭīkā 16; Ēberē 9.

12 Ūdu ũkú rĩ ní dǎá má drĩgé 'dĩri, ĩri ri má rụ'ba údé, úmvúlésĩ ĩ ímụ ma sị ǎnĩ 'bụ agá.

13 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ pi rikí dō ú'dúkọ múké rĩ ũlũu mụzú vũ drĩgé sị, kọpi kpá ímụ tā ũkú 'dĩri ní 'oó má ní rĩ ũlũ rá, 'bá rĩ pi ē ígákí rí ĩrivé tā ǎnĩ."

Yúdā 'be Yēsū ā ũli

(Mǎrākō 14:10-11; Lúkǎ 22:3-6)

14 Kúru Yēsū vé 'bá mụdrị drị ni ĩrị rĩ pi vé ǎlu, ĩ ní zịi Yúdā Īsīkārīyótā ní 'dezú mụzú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi vúgá 'dǎá,

15 ĩri ní zịzú kīnī, "Á sē dō Yēsū ri rụy ĩmi ní gí, ĩmi má ní ǎ'di sē?" Kúru kọpi ní mǔfēngā fífí ẹnǐǐpi ẹnǐẹnǐ ni pi lǎzú pǔkú na, sēzú ĩri ní.

16 Í'dózú sǎ 'dǎri gé, Yúdā í'dó rií lẹti ndǎá, ǎ rụkí rí Yēsū ri ǎnĩ.

Yēsū pi nyakí ínyá ũmụ vé rĩ ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba rĩ pi be

(Mǎrākō 14:12-21; Lúkǎ 22:7-13; Yūwánĩ 13:21-30)

17 Ụ'dụ ĩ ní í'dózú Ụmụ ĩ ní Pángá ni 'Bǎá Údrá ku rĩ nyazú rĩ‡ gé, 'bá Yēsū ā pámvú ũbĩ'ba rĩ pi ní ímúzú Yēsū vúgá nǎó, kọpi ní ĩri zịzú kínī, "Mí lē 'bá mụkí ínyá mí ní lēé nyaá Ụ'dụ Múngú ní Ẹlízú Jọ rĩ pi tị gé sị rĩ vé rĩ á'dí íngǔgá?"

‡ 26:17 26:17 Ụmụ ĩ ní Pángá ni 'Bǎá Údrá ku rĩ nyazú rĩ: Yǎhúđĩ rĩ pi ri Ụmụ 'dĩri nya ca ụ'dụ ẹzĩrĩ, kọpi ri ụ'dụ Múngú ní ĩ pazú adringára túgẹrĩ rú 'bá Ẹjẹpétō vé rĩ pi drĩgé sị rĩ vé tā ígá ǎnĩ. Ụmụ 'dĩri ĩ í'dó nya Ụ'dụ Múngú ní Ẹlízú Jọ rĩ pi tị gé sị rĩ gé. 'Í lǎ Wǔngára 12:17-20.

18 Yēsũ ní újázú kôpi ní kînĩ, “Īmi mụkí kŭrŭ agá 'daá, ĩmi ágó āzi ịsụ, ĩmi 'yokí ịri ní kînĩ, 'Īmbápi kînĩ, mávé sâ ícọ gí, á lē mụú ũmŭ Ụ'dú Múngú ní Ẹlịzú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ vé rĩ nyaá 'bá mâ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be mívé āngá.' ”

19 Kúru 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní mụzú tã rĩ 'ozú sŭ Yēsũ ní lŭú ĩ ní rĩ tịni, kôpi ní mụzú ínyá Ụ'dú Múngú ní Ẹlịzú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ vé rĩ á'dízú 'dǎlé.

20 Ụtŭ rĩ kǎ 'deé, Yēsũ pi ní úrízú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá mụdrị drị ni ịrị rĩ pi be ínyá nyangára gá.

21 Kôpi kǎ rií ínyá rĩ nyaá, Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kînĩ, “Ádarú á 'yo ĩmi ní 'díni, 'bá ālu ĩmi āsámvú gé 'dǐgé, ịri ímụ mâ ũli 'be nĩ.”

22 Tã 'dĩri sē 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ịzāngǎ, 'bá ālu ālu í'dó rií 'yoó Yēsũ ní, “Ụpí, 'bá déna ímŭpi mĩ ũli 'beépi rĩ ịri ma 'i?”

23 Yēsũ ní újázú kôpi ní kînĩ, “Bá 'bá ní rií ngá nyaá ịri be sákǎnĩ ālu agá rĩ ímụ mâ ũli 'be nĩ.

24 Ma 'Bá Mvá 'i, ma ímụ drǎ rá, sŭ ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tịni. 'Bo ịzāngǎ rĩ úmvúlésĩ ímụ adri ágó mâ ũli 'beépi rĩ vé ni, ĩ ímụ ịri sē 'dị drǎ rá. 'Bá tã 'oópi 'díni 'dĩri, tịkí té dō ịri kuyé múké.”

25 Yŭdǎ lēépi Yēsũ ā ũli 'beépi rĩ ní ịri zizú kînĩ, “Īmbápi, 'bá mí ní tã ni átá 'dĩri, mí ũsŭ 'bá rĩ ma 'i?”

Yēsũ ní újázú ịri ní kînĩ “Ē, 'bá rĩ mi 'i.”

Ínyá Ụpí vé uletere rĩ vé nyangára
(Mǎrǎkō 14:22-26; Lúkǎ 22:14-23; 1 Kōrínitō 11:23-25)

26 Kòpì kâ í'dó ínyá rĩ nyaá, Yèsũ ní pánga rĩ í'dúzú, ìri ní òwò'dífò sězú, ìri ní 'a ní àndízú, ìri ní sězú ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pì ní, ìri ní 'yozú kīnī, “Ìmi 'dúkí, ìmi nyakí, 'dīri rú'bá mávé rĩ.”

27 Ìri ní kópò rĩ í'dúzú, ìri ní òwò'dífò sězú Múngú ní, ìri ní sězú kòpì ní, ìri ní 'yozú kīnī, “Ìmi àrèvé céré, ìmi mvúkí.

28 'Dīri mávé àrí má ní ùndī ruzú 'bá káràkará pì be rĩ. § Àrí mávé dāápi vūgá 'dīri ìri sē Múngú rì 'bá rĩ pì trū ìvé ùnjìkányā agásì rá.

29 Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dīni, má ícò gōó vinyò mvuú dīi ku, cīngbá cazú ú'dú má ní mužú vinyò ú'dí mvuzú ìmi be trú má Ètèpì vé mālūngā agá 'dāri gé.”

30 Kòpì kâ úngó ngoó, vùdrī nì gé, kòpì ní 'dezú mužú Írā Òlívē vé rĩ drīgē 'dāá.

Yèsũ kīnī Pétēró rì ímú 'i gā rá

(Mārākō 14:27-31; Lúkā 22:31-34; Yūwánī 13:36-38)

31 Kúru Yèsũ ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ìnījā nōri sī, ìmi céré ímú nga ápá rá tā ímúpì 'i ngaápi má rú'bá gá rĩ sī, ìmi ma ku ó'dúkùlẹ, à'diātāsīyā sīkí Búkū Múngú vé rĩ agá kīnī,

§ 26:28 26:28 'Dīri mávé àrí má ní ùndī ruzú 'bá káràkará pì be rĩ: Àrí 'dīri 'bá rĩ pì vé ùnjìkányā ùjī, ìri sē kòpìvé ùndī Múngú be rĩ adri múké. 'Bá Ísērélē vé rĩ pì ríkí tì, àzini ndrījī zāá Múngú ní ròbòṅò rú, à ùjī rí ìvé ùnjìkányā, ì adrikí rì ule. Ròbòṅò Ì ní zāá 'dīri ì'da Yèsũ vé drāngará pètì alambaku sígè sù Kābīlò Mvā Múngú vé rĩ tñjì rĩ. Àrí Yèsũ vé dāápi ròbòṅò rú 'dīri, ìri 'bá céré ìri è'yī'bá gí rì pì trū ìvé ùnjìkányā agásì. 'Í lā Wūngará 24:8; Lẹvītíkā 16:11-19; Mārākō 14:24; Èbèrè 9:15-22.

“ ‘Ma ímú 'bá kãbĩlõ úcépi rĩ 'dị drã rá,
kãbĩlõ rĩ pi ímú ayi kpélékpélé.’

32 'Bo má kãdõ gõó íngá ídri rú, ma 'de mužú ĩmi ëndrẹti gé sĩ drĩdrĩ, 'bâ mu 'bâ ĩsú ĩmi be ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ gé 'dãá.”

33 Pétěró ní 'yozú kĩnĩ, “‘Bá rĩ pi dõ ápá tã ímúpi 'i ngaápi mĩ rú' 'bá gá rĩ sĩ rá drããsĩyã, má ícó mi kuú ãlujání ku.”

34 Yésũ ní újázú Pétěró ní kĩnĩ, “Ádarú á lě 'yoó mí ní 'dĩni, ĩnĩjã ãndrũ nõri sĩ, lõgũlõgũ ní drĩ cěré 'bezú kuyé rĩ gé, mi ímú ma gã ca vú sĩ na, mi 'yo, 'í nĩ ma kuyé.”

35 Pétěró ní gõzú újázú kĩnĩ, “Má ícó 'yoó kĩnĩ á nĩ mi kuyé 'dĩni ku, 'bâ ũdrã mí be trũ.” 'Bá Yésũ ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ã urũkõ cěré átákĩ nyo sũ Pétěró ní átá rĩ tĩni.

Yésũ zĩ Múngú ri Gětěsěmánĩ gé.

(Mãrãkõ 14:32-42; Lúkã 22:39-46)

36 Kúru Yésũ ní 'dezú mužú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be vũrã ĩ ní zĩjĩ Gětěsěmánĩ rĩ gé 'dãá, ĩri ní 'yozú kõpi ní kĩnĩ, “Ĭmi úríkĩ 'dĩgé, ma drĩ mu Múngú ri zĩ.”

37 Jĩ Pétěró ri, ãzini Zěbědáyõ ẹnjĩpĩjĩ Yõkóbũ pi Yũwánĩ be mužú 'í vúgá sĩ ĩndĩ. Ĭzãngã í'dó fĩ ẹsĩ ni agá ambamba.

38 Ĭri ní 'yozú kĩnĩ, “Ĭzãngã ñõ mã ẹsĩ drãdrã ẹ ti ĩsú. Ĭmi adríkĩ 'dĩgé, lě ĩmi adríkĩ mĩ be mgbõ.”

39 Yésũ kã mužú vũú mãdã, ĩri ní kũmũcí ũtĩzú, 'ĩ drĩ sĩzú vũgá, ĩri ní Múngú ri zĩzú kĩnĩ, “Má Ẹtẹpi, ícó dõ rá, mĩ ku ma riĩ ĩzãngã nyaá nóni

ku. 'Bo lě tã rĩ ã nga 'i sũ mî ẹsị ní lěé rĩ tịni, ã adri sũ má ní lěé rĩ tịni ku.”

40 Yẹsũ kã 'i újá gōó vúlé ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá na rĩ pi vúgá 'dǎá, ịsụ kọpi ri ụ'dụ ko. Ịri ní 'yozú Pétēró ní kĩnĩ, “Ìmi ícókí nyo adrií caá sâ ãlu mị be mgbọ ku?

41 Lě ìmi adrikí mị be mgbọ, ìmi zìkí Múngú ri, tã ùnjí ã ụ'bị rí ìmi ku. Ìmî ẹsị lě kōdô Múngú ri zịj rá, 'bo rụ'bá gá, ìmi mũnyámúnya.”

42 Yẹsũ ní gōzú mužú Múngú ri zìzú ñj, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Má Ẹtẹpi, 'í 'dụ dō ìzāngā nōri mǎ rụ'bá gá sǐ kuyé, múké ni, lě mǎ nya ìzāngā rĩ mužú ìyí, tã mî ẹsị ní lěé rĩ ã nga 'i ìyí.”

43 Yẹsũ kã gōó ímụ, ịsụ ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi kokí ụ'dụ kpílìkpílì, ã'diātāsìyā ụ'dụ rĩ ñọ kọpi ẹ mị ambamba.

44 Vú na ni gé, gō kpá kọpi kuú 'dǐgé, 'de mužú Múngú ri zịj ìri ní té zịj drĩdrĩ rĩ tịni.

45 Ịri ní 'i újázú ìgōzú ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi vúgá nōó, ìri ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, “Ìmi drĩ ri ụ'dụ rĩ koko, ãzini ìmi ri ãndě vu? Ịmi ndrekí, sâ rĩ ícá ìnyinǎ gí, ì ímụ 'Bá Mvǎ ri rụ sē 'bá ùnjĩkǎnyā 'o'bá rĩ pi drǐgé.

46 Ịmi íngákí uru, 'bǎ mụkí! 'Bá lěépi mǎ ùli 'beépi rĩ ícá ìnyinǎ gí!”

Yẹsũ vé rungára

(Mǎrǎkō 14:43-50; Lúkǎ 22:47-53; Yūwǎnĩ 18:3-12)

47 Yẹsũ kã rií átá, 'bá Yẹsũ ã pámvú ùbĩ'bá mužrĩ drĩ ni ìrĩ rĩ pi vé ãlu Yúdǎ ní ícázú, 'bá bítříkǎ ímụkí vú ni gé sǐ, kọpi céré ìlì ãco ãco ni

pi be ĩ drĭgé sĭ, āzini túré pi be ĩ drĭgé sĭ. Atala atala rĭ pi drĭgé rĭ pi, āzini 'bá drĭkoma rú rĭ pi be ĩpĕkí 'bá 'dĭ'bée ímúzá nĭ.

48 Yúdā lū kōpi ní tā rĭ drĭdrĭ kĭnĭ, “Má u'de dō 'bá rĭ ẹzĭ bĕdrĭ sĭ, ágó rĭ adriípi 'dĭ, ĩmi rúkí ĩri.”

49 Kúru Yúdā ní mọzú Yĕsũ vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú, “Ímbápi, mōdó mí ní!” ĩri ní kúru Yĕsũ ri u'dezú ẹzizú bĕdrĭ sĭ.

50 Yĕsũ ní 'yozú kĭnĭ, “Ũndĭgó, mí ímú gí, 'í 'o tā mí ní lĕé 'oó rĭ.”

Āgō ọrukọ'bée ní kúru ímúzá Yĕsũ ri u'dezú ruzú.

51 Yĕsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĭ'bá rĭ pi vé ālu ní ívé ĩlĭ āco rĭ ínǰézú, ĩri ní átálágú āmbúgú rĭ vé ātĭ'bá ē bĭ gazú mvórú 'dezú vūgá 'dāá.

52 Yĕsũ ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, “'Í su mívé ĩlĭ āco rĭ gōó ívé vŭrā gá 'dāá ũzi. 'Bá céré āngũ ú'dĭ'bá drā'bée ĩlĭ āco sĭ rĭ pi, ĩ kpá ímú kōpi ú'dĭ ũdrā ĩlĭ āco sĭ.

53 Mí ũsũ má ícó má Ẹtẹpi ri zĭ, ícó má ní mālāyíkā ẹ'dĭ 'dĭ'bée ngúlúmũ mụdrĭ drĭ ni ĩrĭ ĩpĕé ímú má ĩzā koó ú'díkírĭnǰá nōgó ku?

54 'Bo á 'o dō tā rĭ 'dĭni, tā Búkũ Múngú vé rĭ ní átá 'dĭri ā nga rĭ 'i fŭú tĭ ni gé ngóni?”

55 Sā 'dāri gé, Yĕsũ ní 'yozú 'bá bĭtrĭká rĭ pi ní kĭnĭ, “ĩmi ri ímú ĩlĭ āco āco ni pi be, túré be, ĩmi lĕkí ímú ma ruzú, ĩmi ũsũkí ma 'bá ũnǰí riípi ẹ'dĭ 'dĭipi 'bá āngũ ruzúpi ni pi be ni? Ẹ'dú céré, á ri 'bá rĭ pi ímbá Jó Múngú vé rĭ ā bóró gá 'dāá, 'bo ĩmi rúkí ma kuyé.

56 'Bo tā 'dīri nga 'i 'dīni, tā nēbī rī pi ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī, ã nga rí 'i fūú tị ni gé bēnī." Kúru 'bá Yēsū ã pámvú ũbī'bá rī pi ní ngazú ápázú 'dīisī rá, kúkí Yēsū ri kú ó'dúkúlẹgúsī.

*Yēsū tu pá Yāhúdī tā lị'bá rī pi ẹndrẹtị gé
(Mārākō 14:53-65; Lúkã 22:54-55, 63-71;
Yūwánī 18:13-14, 19-24)*

57 'Bá Yēsū ri rụ'bá rī pi ní Yēsū ri jịzú mụzú Kāyáfā vé āngá 'dāá, Kāyáfā ri átálágú āmbúgú. 'Bá tǎimbị ímbá'bá rī pi, ambugu Yāhúdī rī pi vé rī pi be, kọpi ri ī úmú ĩrivé āngá 'dāá.

58 'Bo Pétēró 'de mụzú Yēsū vúgá sī, kọpi rikí mụú āsámvú sī, cīmgbá ĩri ní cazú átálágú āmbúgú rī vé bóró gá 'dāá. ĩri ní fizú bóró agá 'dāá, ĩri ní úrízú 'bá āngū ũtē'bá rī pi be trú, lē tēé ndreé dō tā Yēsū vé rī ã ũdū ĩri adri ngóni.

59 Atala atala rī pi drịgé rī pi, 'bá tā lị'bá rī pi be, kọpi lēkí tā ũnjō vé ni ndāá ísú Yēsū rụ'bá gá, ĩ 'dịkí rí ĩri drāá rá.

60 'Bá kárákará ã átákí dō tā rī ũnjō sī Yēsū rụ'bá gá drāáāsīyā, kọpi ísúkí tā āzi ī ní ícózú Yēsū ri 'dịzú ni kuyé.

Ūdū ni gé, 'bá ĩrī pi ímúkí pá tuú,

61 kọpi kīnī, "Ágó 'dīri 'yo ándúrú kīnī, 'Ma Jó Múngú vé rī ũsị vūgá, ma gō sị ú'dú na agá.' "

62 Átálágú āmbúgú rī ní íngázú pá tuzú ụrụ sī, ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Tā āgō 'dī'bée ní ríí ũmbíí mí drịgé kárákará 'dī'bée, 'í 'yo átángá mí tị gé sī ku āsī?"

63 'Bo Yēsū újí 'í kírí.

Átálágú āmbúgú rĩ ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, “Í sō ũyō Múngú adriipi ídri rú rĩ ẹndrẹti gé, 'í lū 'bá ní, mi Kúrísítō Múngú Mvọpì 'i?”

64 Yésũ ní újázú ĩri ní kīnĩ, “Tā mí ní átá 'dĩri pìrì. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, ma 'Bá Mvá 'i, úmvúlésĩ ĩmi ímù ma ndre, ma úrí Múngú Ūkpō 'Dipa vé drì ẹndẹpì gé, ma ĩgō ímù 'bũ gé 'dāásĩ vūgá nōó ńrìbìtì agásĩ.”

65 Átálágú āmbúgú rĩ ã 'a ve ũnjí ũnjí, rụ ívé bōngó āsĩ, ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Ágó nōri ide Múngú ri! Ngá 'bá ní 'bá āzi lēzú ē ímù ágó 'dĩri vé tā ũlūú rĩ ã'di? ĩmi yìkí tā ágó rĩ ní Múngú ri idezú rĩ gí.

66 ĩmi lēkí ã lịkí tā drì ni gé íngóni?”

Kọpi ní újázú kīnĩ, “Ágó 'dĩri, lē ã 'dìkí ĩri dráá rá.”

67 Kọpi ní tūsú úwézú ẹndrẹti ni gé, kọpi ní 'dezú ĩri ũgbāzú. Ūrụkọ'bée ní ĩri usazú.

68 Kọpi ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, “Kúrísítō, mí áamá, ã'di gbā mi nĩ?”

Pétěro gā Yésũ ri sī

(Mārākō 14:66-72; Lúkā 22:56-62; Yūwánĩ 18:15-18, 25-27)

69 Sā 'dāri gé, Pétěro úrí kuú āmvé jó rizú tā lizú rĩ ã boro gá 'dāá, mvá ũkú āzi ātí'bá rú ni ní ímúzú, ĩri ní 'yozú Pétěro ní kīnĩ, “ĩmi rikí ándúrú adrii Yésũ adriipi Gālíláyāgú rĩ be trù.”

70 Pétěro ní gāzú 'bá rĩ pi ẹndrẹti gé 'dígé kīnĩ, “Á nĩ kuyé mi dō ri tā ngōri átá!”

71 Kúru Pétěro ní 'dezú mužú kání rĩ vé kẹ̀tìlẹ́ gá 'dāá, mvá ũkú āzi ní ĩri ndrezú, mvá ũkú rĩ

ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kīnī, “Ágó nōri, kōpi rikí ándúró adrii Yēsũ Nāzērētāgú rĩ be trú.”

⁷² Pétēro gō kpá gāá dīi, ĩri ní ũyō sōzú kīnī, “Á nī mâ ágó 'dīri kuyé!”

⁷³ Kā adrii mādā, vūdrī ni gé, 'bá ụrụkọ'bée pá tu'bá 'dālé rĩ pi ní ímúzá Pétēro vúgá nōó, kōpi ní 'yozú kīnī, “'Bá nīkí rá, mi 'bá 'dī'bée vé ógúpì. Ụ'dúkọ mí ní rizú átázú rĩ lū 'bá ní kīnī, mi Gālíláyāgú.”

⁷⁴ Pétēro ní 'i trizú ũgōgōlé rú kīnī, “Múngú ā sē mâ ísú drīlé ũnjí, á nī mâ ágó 'dīri kuyé.”

Koro lōgúlōgú ní cēré 'bezú.

⁷⁵ Pétēro ní tā Yēsũ ní ándúró 'yoó 'í ní, “Lōgúlōgú ní drī cēré 'bézú kuyé rĩ gé, mi ma gā ca vú na” 'dāri ā tā ígázú. Kúru Pétēro ní fūzú mužú āmvé 'dāá, ĩri ní í'dózú ngozú mádrā mádrā rú.

27

Jìkí Yēsũ ri Pīlātō ẹndrẹti gé

(Mārákō 15:1; Lúkā 23:1-2; Yūwánī 18:28-32)

¹ Ụbútì kùnìkùnì, atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be céré, úmúkí tị trú, kōpi lēkí ā 'dìkí Yēsũ ri drāá rá.

² Kōpi ũdrōkí ĩri, jìkí ĩri mužú Pīlātō ẹndrẹti gé, * Pīlātō ri gávānā.

Yúdā vé drāngará

(Ēzī 1:18-19)

* **27:2** **27:2** *Jìkí ĩri mužú Pīlātō ẹndrẹti gé:* Kōpi jìkí ĩri mužú Pīlātō ẹndrẹti gé, ā'diātāsīyā kōpi ũkpō ākó 'bá 'dìzú, 'yéná gávānā Rómā vé rĩ ũkpō be 'bá 'dìzú nī.

³ Yúdã Yésũ ã ùli 'beépi rĩ kã ndree líkí Yésũ vé tã, lèkí ìri 'dìí'dì, tã rĩ sê ìri ní ìzãngã ãmbúgú, ìri ní mũfẽngã fífí pũkú na rĩ újázú gòzú atala atala rĩ pi drĩgè rĩ pi ní 'bá ambugu rĩ pi be.

⁴ Ìri ní 'yozú kìnĩ, “Á 'o ùnjĩkãnyã 'bá tã ùnjí 'oópi kuyé ni ã ùli 'bezú.”

Kòpi ní újázú ìri ní kìnĩ, “Tã 'dĩri adri tã 'bávè ni ku, tã 'dĩri mi pá tu tì ni gé nĩ.”

⁵ Yúdã ní mũfẽngã rĩ 'bezú 'í drĩgè sĩ Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá, ìri ní 'dezú mụzú 'i 'yĩzú bãákú sĩ.

⁶ Atala atala rĩ pi drĩgè rĩ pi ní mũfẽngã fífí rĩ pi u'duzú, kòpi ní 'yozú kìnĩ, “Tãimbí ã'yĩ ku ì ní mũfẽngã 'dĩri 'bázú jó ì ní rizú mũfẽngã 'bázú rĩ agá, ã'diãtãsiyã mũfẽngã 'dĩri dākí ãní ãrí gí.”

⁷ Kòpi ùsũkí kìnĩ, mũfẽngã 'dĩri sĩ, lè ã jekí vũrã ãní, 'bá ímù'bá jãkã rú rĩ pi kádõ ùdrãá, ã sũkí rí kòpivé ãvũ ãní.

⁸ Cĩmgbá ãndrũ sĩ, zíkí vũrã rĩ ã rụ, Vũrã ãrí vé ni.

⁹ Tã ótú nẹbĩ Yērēmíyã ní 'yoó rĩ, nga 'i fũú tì ni gé gí kìnĩ, “Kòpi 'dụkí mũfẽngã fífí pũkú na, 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi kìnĩ 'bá rĩ rụ dõ ìri gí, ì mũfẽngã 'dĩri sê ìri ní.

¹⁰ Mũfẽngã rĩ sĩ, kòpi jekí vũrã 'bá riipi ùrùtè ùdrí gbizú ni vé ni ãní, sũ Úpí ní ẹzií má ní rĩ tìni.”

*Pĩlátõ ri Yésũ ri uzií
(Márákõ 15:2-5; Lúkã 23:3-5; Yũwánĩ 18:33-38)*

11 Yēsũ kã pá tuú gávãnä Pīlātō ęndreṭi gé 'dãá, Pīlātō ní ĩri zizú kĩnĩ, “Mi nyo 'bãgú Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ?”

Yēsũ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “Tã rĩ mí ní 'yoó gi 'dĩ.”

12 Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be, kôpi kã ĩri tőó, Yēsũ zĩ 'ĩ tĩ átángá 'yozú kuyé.

13 Pīlātō ní ĩri zizú kĩnĩ, “'Í yĩ tã 'bã rĩ pi ní riĩ 'yoó mĩ rú' 'bã gá ũnjĩ 'dĩri kuyé?”

14 'Bo Yēsũ újã ĩri ní átángá ãluńãni kuyé, sē gávãnä ní ãyãngará.

Lĩkĩ Yēsũ vé drãngará ã tã

(Mărákõ 15:6-15; Lúkã 23:13-26; Yũwãní 18:39-19:16)

15 Měrē gávãnä vé rĩ gé, kádō riĩ Ūmũ Múngú ní Ełizú Jó tĩ gé sĩ rĩ nyaá, 'bã bĩtrĩká rĩ pi 'bã ĩ ní ũ'yĩĩ kuú jó ãngũ ũ'yĩzú rĩ agá rĩ pi vé ãlu ĩpē, ĩ ĩri oyu ĩfũ ãmvé.

16 Sã 'dãri gé, ágó ãzi rú be kuųpi tã ũnjĩ sĩ ni 'yĩkĩ ĩri kú jó ãngũ ũ'yĩzú rĩ agá 'dãá, ágó rĩ ã rú Bãrãbã 'i.

17 'Bã bĩtrĩká rĩ pi kã ĩ úmú Pīlātō vé ãngá 'dãá, Pīlātō ní kôpi zizú kĩnĩ, “'Ĩmi lēkĩ mã oyu ĩmi ní ã'di ri sēé? Mã oyu Bãrãbã ri sēé, dõku mã oyu Yēsũ ĩ ní zĩĩ Kúrĩsītõ ri sēé?”

18 Pīlātõ nĩ rá 'yozú kĩnĩ, Yãhũdĩ ambugu rĩ pi ĩjĩkĩ Yēsũ ri 'ĩ ęndreṭi gé nõó, ã'diãtãsiyã kôpi 'bãkĩ ęsĩ ũnjĩ Yēsũ drĩgé.

19 Pīlātõ kã úrĩ ívé lúpã tã lizú rĩ drĩgé, ũkú ni ní ú'dúkõ pēzú vú ni gé 'dãã kĩnĩ, “Ágó tã ũnjĩ 'oópi kuyé 'dãri, ã 'okĩ ĩri ũnjĩ ku, ĩnĩńã ãndrũ rĩ

sī, urobí ūbī ma ĩrivé tā sī, mâ ẹsị ịsụ ảnị ĩzāngā ambamba.”

²⁰ 'Bo atala atala rĩ pi drịgẹ rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be, rikí 'bá bịt́rịká rĩ pi ẹ drị úcị kínĩ, kọpị ả 'yokí, ả ọyụkí Bārābā ri áyụ, ả 'dịkí Yẹsụ ri drāá rá.

²¹ Kúru gávānā Pílátō ní 'bá bịt́rịká rĩ pi zịzú kínĩ, “'Bá ĩrị 'dĩ'bee ảsámvú gé, ĩmi lẹkí mâ ọyụ ĩmi ní ả'di ri sẹé?”

Kọpị ní újázú kínĩ, “Mí ọyụ Bārābā ri áyụ.”

²² Pílátō ní kọpị zịzú kínĩ, “Kúru Yẹsụ ĩ ní zịj Kúrísítō 'dĩri, mâ 'o ĩri ả'di rú?”

Kọpị ní céré újázú kínĩ, “Ả gbākí ĩri pẹtị alambaku sịgẹ!”

²³ Pílátō ní kọpị zịzú kínĩ, “Ảsị? Tā ũnjí ĩri ní 'oó rĩ ả'di?”

Kọpị gọkí ọ'ụ ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá kínĩ, “Ả gbākí ĩri pẹtị alambaku sịgẹ.”

²⁴ Pílátō ká ndree tā ảzi 'í ní ícọ 'oó ni 'dāáyo, 'bá rĩ pi lẹkí íngá mgbārāsị, ĩri ní yịi í'dúzú 'i drị ũjízú 'bá bịt́rịká rĩ pi ẹndrẹtị gé 'dịgẹ. ĩri ní 'yozú kínĩ, “Ágó nōri vé ảrị, tā ni adri má drịgẹ ku, tā ni ri adri ĩmi drịgẹ!”

²⁵ 'Bá rĩ pi ní céré újázú kínĩ, “ĩrivé ảrị, tā ni ả adri 'bá drịgẹ, ảzini 'bávẹ anjịná rĩ pi drịgẹ!”

²⁶ Kúru Pílátō ní Bārābā ri ọyuzú. ĩri ní tǎimbị sẹzú ívé ảngáráwá rĩ pi ní, kọpị ả ũgbākí Yẹsụ ri, kọpị ả gbākí ĩri pẹtị alambaku sịgẹ.

Ảngáráwá rĩ pi ịnjákí Yẹsụ ẹ drị

(Mārākō 15:16-20; Yūwánĩ 19:2-3)

²⁷ Kúru gávānā Pílátō vé ảngáráwá rĩ pi ní Yẹsụ ri jizú muzú vūrā ĩvé rĩ gé 'dāá, kọpị ní

ãngáráwá rĩ pi úmúzá céré, kôpi trakí ĩ Yésũ ã gārã gá sĩ kúrũ.

²⁸ Kôpi njekí ĩrivé bõngó akoóko rũkũ rĩ rú'bá ni gé sĩ, kôpi sukí bõngó ika ãco ni† rú'bá ni gé,

²⁹ kôpi údékí ùcékúcé suú drĩ ni gé kũlá rú. Kôpi 'bākí túré ĩrivé drĩ ẽndepi gé, kôpi ùtĩkí kũmũcí ĩri ẽndreṭi gé, kôpi ní ĩri ẽ drĩ ínjàzú 'yozú kínĩ, “Bāgú Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ, 'bá ĩnjĩkí mi rá!”

³⁰ Kôpi úwékí tũsú rú'bá ni gé, kôpi í'dúkí túré ĩri drigé rĩ, rikí ĩri ẽ drĩ ũgbãã ãní.

³¹ Kôpi kã ĩri ẽ drĩ ínjà, kôpi ní bõngó akoóko rũkũ rĩ njezú rú'bá ni gé sĩ, kôpi gõkí ĩrivé bõngó suú ĩri rú'bá gá 'dãá ũzi. Kúru kôpi ní ĩri jizú muzú, ã mukí rí ĩri gbãá peṭi alambaku sígé.

Gbãkí Yésũ ri peṭi alambaku sígé

(Mārākō 15:21-32; Lúkã 23:26-43; Yũwánĩ 19:17-27)

³² Kôpi kã ríi 'deé muzú, kôpi cakí ágó ãzi ĩsú, ágó rĩ ĩbí ímú Kũreně gélésĩla, ágó rĩ ã rú Sĩmõnã 'i. Kôpi mĩkí ágó rĩ peṭi alambaku Yésũ vé rĩ 'dujú muzú.

³³ Kôpi ní cazú vũrã ĩ ní zĩ Gõlõgõtã rĩ gé 'dãá, (Gõlõgõtã vé ífífí, vũrã drĩ kólõmgbó vé ni).

³⁴ Kôpi ní vinyõ usazú ngá draãpi ùkengeli ni sĩ, sèzú Yésũ ní, ã mvu, Yésũ kã ngá rĩ 'bĩ, gã mvugá sĩ.

³⁵ Kôpi kã ĩri gbãá peṭi alambaku sígé 'dãá gí, kôpi 'bekí ĩrivé bõngó jêké sĩ, awakí ĩ ní.

† 27:28 27:28 Bõngó ika: 'Bāgú rĩ pi ri bõngó ika su.

36 Kúru kôpi ní úrízú vŭgá, kôpi tēkí rií ìri ndreé.

37 Kôpi sĭkí tã ĩ ní ìri tōzú rĭ gbãá ìri drĭlé gá ury 'dãá, kôpi sĭkí tã rĭ 'dĭni, 'DĪRI YĔSŪ, 'BĀGŪ YĀHŪDĪ RĪ PI VÉ RĪ.

38 Gbākí ũgú' bá ĩrĭ pētĭ alambaku sĭgé Yēsŭ be trŭ, gbākí āzi rĭ ĩrivé drĭ ëndēpĭ gélésĭla, āzi rĭ ĩrivé drĭ ĩjĭ gélésĭla.

39 'Bá ri' bá ẹlĭ' bá ẹlĭ ẹlĭ rĭ pi rikí ĩri u' daá, kôpi rikí ĩ drĭ yaá ĩri idezú ānĭ,

40 kôpi rikí 'yoó kĭnĭ, "Mi ándúrú 'yoópi, mi Jó Múngú vé rĭ ĩñānyā, mi gō sĭ ú'dú na agá rĭ, mí dō Mvá Múngú vé ni, 'í pa mi! Mí ísĭ pētĭ alambaku rĭ sĭgé sĭ vŭgá nŏó."

41 Atala atala rĭ pi drĭgé rĭ pi, 'bá tãĭmbĭ Mósē vé rĭ ímbá' bá rĭ pi, āzini 'bá ambugu rĭ pi, rikí kpá Yēsŭ ě drĭ ínĭá.

42 Kôpi kĭnĭ, "Ídrĭ 'bá urukọ' bée rá píri, 'bo ídrĭ 'i ngúlúpĭ ku āsĭ? ĩri dō 'bāgú Īsērélē rĭ pi vé ni, ě ísĭ pētĭ alambaku rĭ sĭgé sĭ vŭgá nŏó, kúru 'bá ĩri ẹ'yĭ rá.

43 'Bā ívé ẹsĭ céré Múngú drĭgé. Lē Múngú ě ídrĭ ĩri, dō Múngú lē ĩri rá, ā'diātāsĭyā 'yo 'dĭni kĭnĭ, 'Ma Mvá Múngú vé ni.' "

44 Ūgú' bá ĩ ní gbãá ĩri be trŭ rĭ pi rikí kpá ĩri ě drĭ ínĭá ĩndĭ.

Yēsŭ vé drāngára

(Mārākō 15:33-41; Lúkã 23:44-49; Yŭwánĭ 19:28-30)

45 Ídózú ũtŭ mgbĭmgbi gé 'dĭgé, cazú sã na ũndrĕná vé rĭ gé, āngŭ rĭ bĭ nĭjĭ kuú cĭcĭ.

46 Kã mujú caá sã na gá, Yësũ ní trezú ú'dúkọ be ụrụ 'dãá kīnī, “Ēlọyī, Ēlọyī, lãmã sãbãkãtãnī?” Ífífí nī kīnī, “Múngú mávé rī, Múngú mávé rī, ngá mí ní ma adizú rī ã'di?”

47 'Bá pá tu'bá 'dãlé rī pi kã tã ĩri ní 'yoó rī yī, kọpi kīnī, “Īri ri Ēláyã ri zì.”

48 Koro kọpi ãsãmvú gé 'dĩgé, 'bá ãlu ní njuzú lífã í'dúzú, ĩri ní suzú vinyọ údrãpi gí ni agá, ĩri ní suzú pẹti sígé, ĩri ní suzú mužú Yësũ vúgá ụrụ 'dãá, Yësũ ã mvụ.

49 'Bá rī pi ụrụkọ'bée kīnī, “Ī kukí ĩri ọ'dúkúle, Ēláyã ri dō ímú ĩri ídrí rá.”

50 Yësũ gō treé dĩ ụ'dúkọ be ụrụ 'dãá, ĩrivé índrí ní kúru fúzú.

51 Sã 'dãri gé, bõngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ã 'a ẹlízú rī† ãsī 'i ĩrī, í'dózú ụrụ 'dãá, cĩmgbá vũgá nõó. Nyọkú rī aya 'i dĩngídĩngí, írã rī pi undakí ĩ kpélékpélé.

52 'Bú ãvũ sĩzú rī pi zíkí ĩ tị kú mgbọ, 'bá kárakarã Múngú ri ẹ'yī'bá, ùdrã'bá gí rī pi, ingakí kọpi gōó ídrí rú ũzi.

53 Kọpi ĩfũkí 'bú rī pi agásī ãmvé. Yësũ kã íngá gōó ídrí rú gí, kọpi 'dekí mužú kũrú uletere Yẹrúsãlémã vé rī gé 'dãá, kọpi i'dakí ĩ 'bá kárakarã pi ẹndrẹti gé rá.

27:46 27:46 Sãwumã 22:1 † 27:51 27:51 Bõngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ã 'a ẹlízú rī: Bõngó 'dĩri ẹlĩkí Vũrã Uleterere rī pi ãsãmvú Vũrã Uleterere rī be rī ãnī. Átálágú ãmbúgú rī 'yéná aga fi bõngó rī agásī Vũrã Uleterere rī agá 'dãá nī, ã'diãtãsiyã Múngú ri adri Vũrã Uleterere dĩpi pọwụpọwụ rī agá 'dãá. 'Í lã Lẹvĩtikã 16; Mãrákõ 15:38; Lúkã 23:45; Ēbérè 6:19-20; Ēbérè 9:1-7.

54 Ūgalaku rĩ pi ívé āngáráwá Yēsũ ri ũtē'bán rĩ pi be, kôpi kâ āngũ 'i ayaápi dīngídīngí 'dĩri ndreé, sē kôpi ní ũrĩ ambamba, kôpi kīnĩ, “Ádarú ágó nōri Mv́á Múngú vé ni!”

55 Ūkú kárakará tukí pá kuú rárá rú, kôpi tēkí nyo rií ndreé. Ūkú 'dĩ'bée íbíkí ímũ Yēsũ be trú āngũ Gáliláyá vé rĩ gálésila, kôpi lēkí Yēsũ ē ĩzā koó.

56 Kôpi āsámvú gé 'dāá, 'bán rĩ Māríyā Māgādēlénā 'i, Māríyā Yōkóbũ pi vé ẹndrẹpi Yōsépā be rĩ 'i, āzini Zēbēdayō ẹnjípíi vé ẹndrẹpi sī.

Yēsũ vé sīngára

(Mārákō 15:42-47; Lúkā 23:50-56; Yūwánĩ 19:38-42)

57 Ūndrẹ́ná 'dāri sī, Ārīmătáyōgú āzi ā'bú be ni, rú ni Yōsépā 'i, ĩri ándúrú 'bán Yēsũ ā pámvú ũbĩpi ni.

58 ĩri ní 'dezú mužú Pílátō vúgá 'dāá, ĩri ní Yēsũ vé āvũ ā tā zizú Pílátō tị gé, Pílátō ní tǎimbị sězú kīnĩ, ā ọyukí āvũ rĩ sēé ĩri ní.

59 Yōsépā ní āvũ rĩ 'duzú, ĩri ní ĩmũlũzú bōngó múké ule ni sī.

60 ĩri ní āvũ rĩ jizú sịzú ívé 'bú 'í ní gaá lúú írá agá rĩ agá. ĩri ní írá āmbúgú ni gũzú 'bázú 'bú rĩ tị gé, ĩri ní kúru 'dezú mužú.

61 Māríyā Māgādēlénā pi Māríyā āzi rĩ be úríkí kuú 'būrẹdrĩ rĩ ā gārā gá, kôpi tēkí rií ndreé.

'Bá āngũ ũtē'bán rĩ pi ríkí 'būrẹdrĩ rĩ ũtēé

62 Kã muꝝ adrií drũ 'dĩni, ʉ'dũ Sãbátã vé rĩ gé, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, Fãrúsĩ rĩ pi be, kôpi ní 'dezú muzú Pílátô vúgá 'dãá.

63 Kôpi ní 'yozú kĩnĩ, “Ãmbúgú 'bávé rĩ, 'bá ígákí tã ágó ùnjó rú rĩ ní ándúru 'yoó lókí ìri ní drĩ adrizú ídrí rú rĩ gé 'dãri gí kĩnĩ, ‘ʉ'dũ na ã vùdrĩ gé, ma gô íngá ídri rú ùzi.’

64 Kúru lě mĩ sě tãĩmbĩ, ã ùtěkí 'bùrẽdrĩ rĩ caá ʉ'dũ na. ‘Í 'o dõ 'dĩni ku, ìrivé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ímú ìrivé ãvũ ùgũ rá, kôpi ímú 'yo 'bá rĩ pi ní, íngá gõó ídri rú gí. Ùnjõ vúlé 'dĩri, ìri ímú drĩdrĩ 'dãriŠ aga rá.”

65 Pílátô ní 'yozú kĩnĩ, “Ìmi pěkí ãngáráwá rĩ pi muꝝ 'bùrẽdrĩ rĩ ùtée sũ ìmi ní nũ gí rĩ tĩnĩ.”

66 Kúru kôpi ní 'dezú muzú 'bùrẽdrĩ rĩ ùtězú, kôpi ní írã rĩ gũzú 'bãzú 'bũ rĩ tĩ gé, kôpi ní mbĩzú ùdrĩ sĩ, kôpi ní ãngáráwá rĩ pi 'bãzú rizú 'bùrẽdrĩ rĩ ùtězú.

28

Yēsũ vé íngángará gõó ídri rú drãngará gálésĩla rĩ

(Mãrákõ 16:1-8; Lúkã 24:1-12; Yũwánĩ 20:1-10)

¹ ʉ'dũ Sãbátã vé rĩ ã vùdrĩ gé, kã adrií Yĩngã sĩ ù'bútĩ kũñkũnĩ, Mãriyã Mãgãdélénã pi Mãriyã ãzi rĩ be, 'dekí muꝝ 'bùrẽdrĩ rĩ ndree.

² Koro ãngũ rĩ ní 'i ayazú dĩngídĩngí, ã'diãtãsiyã mãlãyíkã Úpí vé rĩ ímú 'bũ gé 'dãási,

Š 27:64 27:64 Ùnjõ drĩdrĩ 'dãri: Drĩkoma Yãhúdĩ rĩ pi vé rĩ ùsũkĩ kĩnĩ, ùnjõ drĩdrĩ rĩ, Yēsũ kĩnĩ 'i Kúrísítõ 'i.

'de mụú 'bụrẹdrị gé 'dǎá, gũ írǎ rĩ 'bụ rĩ tị gé sǐ, úrí drị ní gé.

³ Mǎlǎyíkǎ rĩ vé ẹndrẹtị ọgụ sũ ǎngũ ní gaá ọgụ lókúlókú rĩ tịni, ìrivé bǎngó imvesírílílí sũ ụtú ní ọgụ rĩ tịni.

⁴ 'Bá 'bụrẹdrị ụtě 'bá rĩ pi kǎ ìri ndree, ụrị ìmvú kọpi ambamba, kọpi ǎ rú 'bá yǎ kpíríkpirí, kọpi u'dekí vǔgá sũ 'bá ụdrǎ 'bá gí ni pi tịni.

⁵ Mǎlǎyíkǎ rĩ ní 'yozú ụkú 'dǐ 'bée ní kǐnǐ, "Ìmi 'okí ụrị sǐ ku, á nǐ rá ìmi ri Yẹsũ ì ní gbǎá pẹtị alambaku sígé rĩ ndǎ.

⁶ Yẹsũ ri nǎgó 'dǎáyo, Múngú inga ìri drǎngará gálésǐ gǎó ídri rú gí, sũ ǎndúrú ìri ní 'yoó rĩ tịni. Ìmi ìmúkí vǔrǎ ì ní ìri 'bǎzú lazú rĩ ndree.

⁷ Ìmi mụkí mbělě lǔú ìrivé 'bá ìri ǎ pámvú ụbǐ 'bá rĩ pi ní kǐnǐ, 'Íngá drǎngará gálésíla gǎó ídri rú gí, ìri ri mụ ǎngũ Gǎlíláyǎ vé rĩ gé ìmi ẹndrẹtị gé drịdrị 'dǐ 'dǐ, ìmi ca mụ ìri ìsú ndre 'dǎá.' Tǎ má ní ìmú lǔú ìmi ní rĩ adripi 'dǐ."

⁸ Ụkú rĩ pi ní ngazú mụzú rú 'bá sǐ 'bụrẹdrị gé 'dǐsǐ rá. Ụrị ìmvú kọpi rá, 'bo ǎyíkǎ fụ kọpi ambamba, kọpi ní njuzú mụzú tǎ rĩ ụlǔzú Yẹsũ vé 'bá ìri ǎ pámvú ụbǐ 'bá rĩ pi ní.

⁹ Koro Yẹsũ pi ní drị ìsúzú kọpi be, ìri ní 'yozú kọpi ní kǐnǐ, "Mǎdó ìmi ní." Kọpi ní ìmúzú ìri vǔgá nǎó, kọpi ní kǔmǔcí ụtịzú ìri ẹndrẹtị gé, kọpi ní ìri ìnjịzú.

¹⁰ Kúru Yẹsũ ní 'yozú kọpi ní kǐnǐ, "Ìmi 'okí ụrị sǐ ku. Ìmi mụkí lǔú má ẹdrípìjì* ní, kọpi ǎ

* **28:10 28:10** *Má ẹdrípìjì:* Má ẹdrípìjì vé íffí, 'bá Yẹsũ ǎ pámvú ụbǐ 'bá rĩ pi.

mukí āngũ Gālíláyā vé rĩ gé, kôpi mu ma įsú ndre 'dǎlé."

Tā 'bá 'būrēdrī ūtē'bá rĩ pi ní ũlũú rĩ

¹¹ Ũkú rĩ pi kâ rií 'deé mužú kŭrú agá 'dǎá, 'bá 'būrēdrī ūtē'bá rĩ pi ā uringo ní 'dezú mužú tā 'i ngaápi rĩ ũlũzú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní céré.

¹² Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi kâ ĩ úmú 'bá ambugu rĩ pi be, kôpi ũsŭkí kínĩ, lē ĩ sēkí mŭfēngā āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní.

¹³ Kôpi ní 'yozú āngáráwá rĩ pi ní kínĩ, "Īmi 'yokí, 'Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá ri pi ímúkí ĩnįá sī, kôpi ũgŭkí ĩrivé āvũ mužú gí, įsú ākŭdē 'bâ ú'dú gé.'

¹⁴ Gávānā kǎdō tā 'dĩri yī, 'bâ mu ęsı ni 'yo, tā āzi ícó ĩmi įsú ku."

¹⁵ Kúru āngáráwá rĩ pi ní mŭfēngā rĩ 'duzú, kôpi 'dukí tā rĩ ngaá sŭ ĩ ní lŭú ĩ ní rĩ tįni. Tā 'dĩri ayi Yāhŭdĩ rĩ pi āsámvú gé sī céré, ú'dógú'dógú 'dĩri ĩ drĩ ri ũlŭlŭ Yāhŭdĩ rĩ pi āsámvú gé cįmgbá āndrŭ sī.

Yēsŭ ęzi tā ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá mužrĩ drĩ ni ālu rĩ pi ní

(Mārākō 16:14-18; Lúkā 24:36-49; Yŭwānī 20:19-23; Ęzī 1:6-8)

¹⁶ Kúru 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá mužrĩ drĩ ni ālu rĩ pi ní 'dezú mužú āngũ Gālíláyā vé rĩ gé ĩrá Yēsŭ ní ándúró 'yoó kôpi ā mukí drĩ ni gé 'dāri gé 'dǎá.

¹⁷ Kôpi kâ ĩri ndreé, kôpi ní ĩri ĩnįžú, 'bo tā 'dĩri fi uringo'bée drĩgé āluņani kuyé.

18 Kúru Yésũ ní ímúzú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vúgá nŏó, ĩri ní 'yozú kŏpi ní kĩnĩ, “Ũkpŏ 'bũ gé 'dālé rĩ, āzini vũ drĩgé nŏgó rĩ, sēkí céré kú má drĩgé.

19 Kúru ĩmi mụkí ũlũú āngũ rĩ pi agásĩ céré, 'bá rĩ pi ě ímúkí mâ pámvú ũbĩĩ, ĩmi sēkí kŏpi ní bātízĩmũ Ẹtẹpi ā rụ sĩ, Mvŏpi ā rụ sĩ, āzini Índrĩ Uletere rĩ ā rụ sĩ.

20 ĩmi ímbákí tã má ní ẹzĩĩ ĩmi ní 'dĩri kŏpi ní, kŏpi ā 'dụkí tã ni ngaánga. Ádarú ú'dụ céré ma adri ĩmi be trụ, cĩngbá cazú ú'dụ ụdụ vé rĩ gé.”

Keliko

Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Keliko

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files
dated 6 May 2025

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20